

Morroal Bóktan Yesunkwata, Metyu

Ne Bóktan Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Metyu, oya darrü ngi Libae, wa [taks mani dakabain pam] yarilürr Rrom kingankü. Yesu Metyun nóma ngyaunürr tóba solkwat akyanóm, da wa Yesun umulbain olomóm we bainürr. Wa ene mani dakabain zaget ugón elkomólórr.

Metyu ini peba tóba [Zu pamkolpamdó] wialómórr. Zu pamkolpama igó gyagüpítótók kwarilürr wagó, "God noan ingrinürr pamkolpam zid bainüm, ene oloma sab tame tóba pamkolpam balngomólóm Rrom pamkolpamab tangdóbabi." Ibrru bóktane, oya ngi módóga wagó, "Mesaya". Grrik bóktane, oya ngi ma módóga wagó, "[Kerriso]". Zu wirri ngi pam ta umul-kók kwarilürr igó, Yesu ia nubóbabi tamórr, da blaman pamkolpama karibóka koke gübarirr aengóp Yesun bóktan tulmildügabi. Metyun ubi yarilürr Zu pamkolpam igó poko umul bainüm wagó, Yesu wa ta amkoman Kerriso-e, Zu pamkolpamab King. We zitülkusdü, wa Yesun tótókankwata igósidi wialómórr igó, Yesu Kinga tamórr tóba pamkolpamdó. A Metyu bótang pamkolpamdó okaka azazinda igó, Kerriso tüpan wirri gazirr pamzan koke yarilürr; wa Godkagabi paud sidódürr.

Metyu ta akó ngibürr bóktan poko wibalómórr

Godón Wibalómórrón Bóktandógab, ngaerrón [prropeta] ne poko pupo syónónóp Kerrisonkwata, God ne Olom ingrinürr pamkolpam zid bainüm. Ini bóktan pokoa amkoman küppükü bainürr, Yesu Kerriso noma tamórr.

Metyun darrü wirri bóktan módoga: Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipako, Yesun nidi amkoman angundako, blaman Godón olmalko. Blaman tóba Kingzan Balngomoldómako. Metyu Yesun abün alap-alap bóktan wibalómórr, bótang pamkolpamdó müsirrga byónüm, God errkyá tóba pamkolpam iazan balngomólida.

Ini Peban Bóktan Zono Módágako:

- A. Yesu Kerrison abalbobatal 1:1-17
- B. Yesun amtómól 1:18-25
- C. Zon Baptaes Bain Pam 3:1-12
- D. Zon Yesun baptaes yónürr akó Yesun sata-nia kolae tonarr tónggapónóm alngomólóm kain yarilürr 3:13-4:11
- E. Yesun zaget panzedó Galili prrobinsdü 4:12-18:35
- F. Yesun zaget wa noma agóltagól yarilürr Galili prrobinsdüğabi ama Zerrusalem wirri basirrdü 19:1-20:34
- G. Dómdóm udaidü Zerrusalemóm akó minggüpanandó 21:1-25:46
- H. Yesun amigóp akó büdülpümpükü emkólóp 26:1-27:66
- I. God Yesun irsümülürr büdüldügab akó Yesu tóba okaka tübyónürr pamkolpamdó 28:1-20

*Yesu Kerrison Abalbobatal
(Luk 3:23-38)*

1 Yesu Kerriso [Deibidün] olom yarilürr, akó Deibid go Eibrra-amón* bobat yarilürr. Yesun abalbobatalab ngi aini balómorrónako.

2 Eibrra-amkagabi kókó King Deibidün amrran, ibü ngi idi kwarilürr:

Eibrra-am Aesakón ab yarilürr,
Aesak Zeikobón ab yarilürr,

Zeikob, Zuda akó oya zoretal, wa ibü ab yarilürr.
3 Zuda, Perrez akó Zerra ibü ab yarilürr, Tamarr† aipdügab.

Perrez Ezrronón ab yarilürr,
Ezrron Rramón ab yarilürr,

4 Rram Aminadabón ab yarilürr,
Aminadab Nasonón ab yarilürr,
Nason Salmonón ab yarilürr,

5 Salmon Boazón ab yarilürr, Rreieb‡ aipdügab,
Boaz Obedón ab yarilürr, Rrut§ aipdügab,
Obed Zesin ab yarilürr,

6 akó Zesi Deibidün ab yarilürr, Isrrael pamkol-pamab king.

Deibidkagabi kókó Isrrael pamkolpam Babilonia gazirr pama nóma barrmüller ama tibiób bwóbdü ola ngyabenóm, Yesun abalbobatalab ngi idi kwarilürr:

* **1:1** Eibrra-am blaman Isrrael pamkolpamab wirri abbobat wató yarilürr. † **1:3** Tamarr Zudan darrü siman oloman kol kóble warilürr. Wa Zu kol kokeo. Wa mogob kol warilürr, Keinan kol. Aba tóba oloman kol kóble we upadórr, Tamarrón, da Tamarr ninis siman olom nulgumilürr, ngi Perrez akó Zerra (Bwób Zitül 38). ‡ **1:5** Rreieb Zu kol kokeo. Wa mogob kol warilürr. Wa ngaen-gógópan pam gómol kol warilürr (Zosyua 2; 6:17, 22-25). § **1:5** Rrut Zu kol kokeo. Wa mogob kol warilürr (Rrut 1:4).

Deibid Solomonón ab yarilürr, Urraean* kol kóbledógab esenórr,

⁷ Solomon Rreoboamón† ab yarilürr,

Rreoboam Abaezan ab yarilürr,

Abaeza Asan ab yarilürr,

⁸ Asa Zeosapatón ab yarilürr,

Zeosapat Zeorramón ab yarilürr,

Zeoram Uzian ab yarilürr,

⁹ Uzia Zotamón ab yarilürr,

Zotam Eazón ab yarilürr,

Eaz Ezekaea ab yarilürr,

¹⁰ Ezekaea Manasen ab yarilürr,

Manase Amonón ab yarilürr,

Amon Zosaean ab yarilürr,

¹¹ akó Zosaea, Zeoyakin‡ akó oya simanal zoretal, ibü ab yarilürr, Isrrael pamkolpam nóma barrmünürr Babilonia bwóbdü.

¹² Isrrael pamkolpama nóma ngyaben koralórr Babiloniam, kókó Yesu nóma tómtómólórr, Yesun abalbobatalab ngi idi kwarilürr:

Zeoyakin Syealtielón ab yarilürr,

Syealtiel Zerrubbabelón ab yarilürr,

¹³ Zerrubbabel Abiudün ab yarilürr,

Abiud Elyakimün ab yarilürr,

* **1:6** Deibid Urraean gazirr pokodü zirrapónórr oya arról alakónóm, zitülkus wa wirri ubi bainürr oya koldó, ngi Batseba. Urraean nóma emkólóp, Deibid oya kol kóble we upadórr. Ibü ngaen-gógópan siman oloma narrótókórr. Nis ngim olom ma Solomon, Urraean kol kóbledögab. (2 Samuel 11; 12:24-25)

† **1:7** Rreoboam kókó Zeoyakin amrran, i blaman king kwarilürr Zuda prrobinsdü (1 King 12 - 2 King 24). ‡ **1:11** Zeoyakin, oya darrü ngi Zekonya yarilürr. **1:11** 2 King 24:14-15; 2 Krronikol 36:10; Zerremaea 27:20

Elyakim Azorrón ab yarilürr,
¹⁴ Azorr Zadokón ab yarilürr,
 Zadok Eikimün ab yarilürr,
 Eikim Eliudün ab yarilürr,
¹⁵ Eliud Eleazarrón ab yarilürr,
 Eleazarr Matanón ab yarilürr,
 Matan Zeikobón ab yarilürr,

¹⁶ da Zeikob Zosepón ab yarilürr. Zosep Merrin
 zumiögürr, da Merri olom we esenórr, ngi
 Yesu, noan ngiliandako [Kerriso].

¹⁷ Blaman dayóndi, kókó 14 abalbobatal kwarilürr, Eibrra-amkagabi kókó Deibidün amrran. Akó 14 abalbobatal kwarilürr, Deibidkagabi kókó Isrrael pamkolpam Babilonia bwóbdü nómá barrmünürr. Akó 14 abalbobatal kwarilürr, we tonarrdógabi, Isrrael pamkolpam Babilonia bwóbdü nómá barrmünürr, kókó ene Kerriso nómá tómtómólórr.

Yesun Amtómól
(Luk 2:1-7)

¹⁸ Yesu Kerriso ia tómtómólórr. Oya aip Merri. Wa tüób arrearón warilürr Zosepka. Merri Zosepón solodó ipadórr, a ngaen-gógópan i umul bainóp wa bikómpükümo Godón Samuan arüngdügab. ¹⁹ Zosep, oya müörüm solkwat bainürr, wa tüób dümdüm ngyaben pam yarilürr. Wa nómá umul bainürr wagó, Merri bikóm kuri esene, oya gyagüpítótók igó yarilürr wagó, wa darrü pamdógab ipadórr. A wa Merrin büód akyanóm koke yarilürr pamkolpamab obzek kwata, da tebe we gyagüpi wamórr, Merrin amióg bóktan piküpan singgapinüm.

20 Wa ini pokó nóma gyagüpitótók yarilürr, da móðoga, [Lodón] darrü [anerrua] oyaka utüdi nus we okaka tübyónürr. Anerrua oyabóka wagó, “Zosep, Deibidün bobat, ma gumüm bain-gu Merrin apadóm, moba kolóm ainüm! Wa ne bikóm ódóddo, Godón Samuan arüngdüğabia.

21 Wa sab siman olom esene. Da ma sab oya Yesu§ ngi ngyesilo, zitülkus wa tóba pamkolpam tibiób kolae tonarrdögabi sab wató zid nirre.”

22 Blaman ini tórrmen tulmila igósidi tómbapónóp, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa [prropetódó] ne pokó bóktanórr pamkolpamđó adrratóm Merrinkwata wagó,
23 “Tübarrkrru, pampükü koke ne kola umtulürr, sab bikóm ipüde, da wa sab siman olom esene. Oya sab Emanuelbóka* ngilianórre,” oya küp móðoga: “God asine minkü.”

24 Zosep utürrüna nóma türsümülürr, wa tónggapónórr oya anerrua enezan yalórr. Merrin tóba kolóm we wyónürr, **25** a wa tóba kolpükü koke umtulürr, ngarkwat kókó Merri siman olom esenórr. Zosep olom ngi we ngyesilürr, Yesu.

2

*[Wirri Gyagüpitótók] Pama Yesun [Ótökóm]
Togobórr*

¹ Yesu Betliem wirri basirrdü tómtómólórr, Zudia prrobinis kugupidü, Errod king nóma

---

§ **1:21** Yesu ngian küp móðoga: God pamkolpam zid bainda.

1:21 Luk 1:31   * **1:23** Emanuel Ibrru bóktan ngia (Aesaya 7:14).   **1:25** Luk 2:21

yarilürr. Da módóga, ngibürr tonarr kakóm, ngibürr wirri gyagüpítótók pama,* abüsa ne nolgabi banikda, olgabi togobórr. Zerrusalem wirri basirrdü néma tübabzilürr, ² da i kolpam we nümtinónóp wagó, “Ene olommokur ia nega, nótó kuri tómtómóle [Zu pamkolpamab] kingüm bainüm? Oya amtómól tonarr ne wimurra pupaina, ki ta ene wimurr eserre, abüsa nolgabi banikda, da ki ene olom ótökóm togoba.”

³ King Errod ene bóktan néma arrkrrurr ini küsil kingankwata, oya wirri müp gyagüpítótók ekyanórr. Blaman Zerrusalem kolpama ta müp ipüdóp.[†] ⁴ Errod blaman ini Zu pamkolpamab wirri ngi pam we ngibaunürr darrpan pokodó kwób bazenóm: [wirri prrist] akó Mosesón gida umulbain pam. Errod ibü we nümtinóp wagó, “Ene [Kerriso] ia sab nubósüm tómtómóle?”

⁵ I oya we izazilóp wagó, “Ala Zudiam, Betliem wirri basirrdü. Darrü prropeta Godón bóktan ngaen inzan wialómórr tóba pebadó wagó,

⁶ “ ‘Mató, Betliem basirr, Zuda prrobinsdü,
ma go kari basirrla, a marü ngi wirria
ngibürr Zuda pamab bwób balngomól
basirrdügabi,

zitülkus marükagabi sab balngomól pama tame.
Wa sab [sip] ngabkan pamzan yarile, kürü
Isrrael pamkolpam balngomólóm.’ ”

* ^{2:1} wirri gyagüpítótók pam: I wirri umul pam kwarilürr wimurrabkwata. † ^{2:3} Errod pamkolpam akrran pam yarilürr. Pamkolpama aprrapórr gumüm bainóp, zitülkus Errod sab abün pamkolpam kena ekrralón tóba ngürsildügab. ^{2:6} Maeka 5:2

⁷ Ene kakóm, Errod ene wirri gyagüpítótók pam piküpan we ngibaunürr, bóktan amaniküm. Wa umul ibükagab bainürr, ene wimurra tai nadü ngarkwatódó okaka tübyónürr.[‡] ⁸ Da módóga, Errod ibü Betliem we zirrnapónóp ini bóktanpükü wagó, “E ugó ogob, ene gab olom amkünüm. Kubó tai yamkülamke. E nóma esenane, da kürü umul-umulan ngigütinamke, igósüm ka ta sab wamo, oya ótökóm.”

⁹ I oya bóktan nóma barrkrrurr, da olgabi we bazebórr ama Betliem. Da módóga, kwatkwat, i ene dadan wimurr akó esenóp, i ne wimurr esenóp abüsa nóljabi banikda. Ene wimurra ibü singül kwata we wamlórr, kókókó, tai ene gab olom ne pokodó yarilürr, we zamngólórr. ¹⁰ I ene wimurr nóma esenóp, ibüka kari bagürwóm ta koke yarilürr! ¹¹ Da müötüdü we barrbünnürr. I ene gab olom we esenóp, tóba Merri aippükü. Da wakósingül nümgünóp, singül tüp, oya ótökóm. I tibiób wirri darrem kla nomgolóp, da we ilinóp. Ene lgyaur kla]

[‡] **2:7** Oya ubi umul bainüm yarilürr, ene olommokur nadü ngarkwat olom yarilürr. Ene wimurra okaka tübyónórr, ene olommokura nóma tómtómólórr akó ene kakóm, ene pama karianbóka agótagól kwarilürr.

módógako: gold,§ prrenkónsens,* akó mirr.†

¹² God ibü nusi ikik nökrrónóp, Errodka bakon-gum. Da módóga, i we bakonórr tibiób bwóbdü darrü kwata.

Yesun Aip Nisa Izipt Idódrri

¹³ Wirri gyagüpítótók susumüri pama Betliem basirr nóma amgütóp, da módóga, Lodón darrü anerrua nusi ugón okaka tübyónürr Zosepka. Anerrua we bóktanórr wagó, “Bupa! Olom a aip, ibü nüpa a ugó busuam Izipt tüpdü, zitülkus Errod sab ini gab olom amkün yarile oya amkalóm. E kya bupso ola ngyabelamke, kókota sab yabü kótó umul-umulan ngintinünümo bakonóm.”

¹⁴ Nus kakóm, Zosep dümdüman irrüb tóba kol akó gab olom nüpadórr, da we bupadórr Izipt tótókóm. ¹⁵ Wa ola ngyaben yarilürr, kókókó Errod ne tonarr narrótókórr. Ini pokoa igósidi tómbapónórr, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa prropetódó ne pokó bóktanórr pamkol-pamdó adrratóm wagó, “Ka kólba Olom sab ngyauno Izipt amgatóm.”

Errod Simanal Olmal Ekrralórr

---

§ **2:11** gold wirri darrem ongang bapónan ayana. Oya küp aprrapórr módóga: Yesu Kinga. * **2:11** prrenkónsens, Mórrke-mórrke módóga: frankincense, nugupdügab móega. Ene móeg burum amzazildako. Ma kubó nóma seteno, morroal ilang simanike. Oya küp aprrapórr módóga: Yesu wa Goda. † **2:11** mirr, Mórrke-mórrke módóga: myrrh, nugupdügab morroal ilang idia. Oya küp aprrapórr módóga: Yesu wa pama; wa sab azid aenge akó narrótóke. Ene tonarr, mirr, büb azid alakón kla yarilürr. Oya darrü zaget módóga: pama kubó nóma narrótóke, oya gapókdó angrinüm we idi angangodako. **2:15** Oseye 11:1

16 Errod nóma umul bainürr wagó, oya wirri gyagüpítótók susumüri pama ilklió ilinóp, wa kari ngürsil ta koke yarilürr. Da tóba gazirr pam we nilóp blaman kari simanal olmal, nis pail ngarkwat kókó ta tüp, ibü akrranóm, Betliem basirr kugupidü akó Betliem bwób minggüpanan ne basirr koralórr. Wa ene pokó tónggapónóm gyagüpi wamórr, zitülkus wa wirri gyagüpítótók pamdógab wirri umul bainürr, ene wimurra tai nadü tonarr okaka tübyónúrr.

17 Prropet Zerremaeazan bóktanórr Godón Wibalómórrón Bóktandó, da küppükü bainürr, wagó,

18 “Gyaurwóm a yón taegwarr arrkrrudako Rrama‡ wirri basirrdü.
Rreizel§ tóba olmalóm yondo
akó wa zao-zao bain-gum bangόndo,
zitülkus oya olmal büdülako.”

Zosep akó Merri Iziptgab Alkomórri

19 Errod nóma narrótókórr, da módoga, Lodón darrü anerrua nusi akó ugón okaka

---

‡ **2:18** Rrama basirrdü, Zudia prrobins kugupidü, Babilonia gazirr pama ngaen abün Zu pamkolpam bumigóp, ibü metatómpükü ama Babilonia amarrum (Zerremaea 40:1). Ugón kari yón gyaur koke yarilürr Rrama basirrdü. Errodón kolae tonarrdógab, Betliem ta inzan wirri yón gyaurdü yarilürr.

§ **2:18** Rreizel, Zosep akó Benzamin, ibü aip warilürr. Zosepón siman olom Eprra-im yarilürr. Babilonia gazirr pama ngaen Eprra-imün zitül kolpam Babilonia imarruóp Rramagabi. Rreizel Eprra-imün zitül wirri aip warilürr. Oya gapók Betliemóm yarilürr. Rreizel ngia blaman Zu kol ngablaoda Betliemóm, nidi yón kwarilürr tibiób olmalóm, Errod nibiób ekrralórr.   **2:18**
Zerremaea 31:15

tübyónürr Zosepka. Ini tonarra ugón tólbaelórr, Zosep Iziptüm néma yarilürr. ²⁰ Anerrua oyaka we bóktanórr wagó, "Bupa! Olom tóba aippükü nüpa, da Isrrael Müötüdü ugó alkomólam. Oya nadü pama amkalóm kain kwarilürr, ene pam tib büdülako." ²¹ Da Zosep bupadórr, tóba olom aippükü nüpadórr, da Isrrael we alkomólórr.

²² A Zosep néma arrkrrurr wagó, Arrkileus tóba ab Errodón pabo kuri ipüde Zudia prrobin pamkolpam balngomólóm, wa gum yarilürr ola alkomólóm. God oya nusdü ikik akrranórr wagó, "Ma Zudia tótókgu! Ma Galili bwóbdü wamke!" Da wa we wamórr, ²³ wirri basirrdü Nazarret, ngyabenóm. Ini pokoa igósidi tómbapónórr, Godón Wialómorrón Bóktan küppükü ainüm, wa prropetódó ne poko bóktanórr pamkolpamdó adrratóm Yesunkwata wagó, "Oya sab Nazarret olombóka ngilianórre."

3

*Zon [Baptaes Bain] Pama Kwat Alótórr
Yesunkü*

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Zon 1:19-28)

¹ Dokyanan paila néma bobrranórr, ene kakóm,* Zon Baptaes Bain Pama we tamórr. Wa Zudia [nguin-koke bwóbdü] Godón bóktan we amgol yarilürr pamkolpamdó, oya arrkrum nidi ogobórr. ² Zon we bóktanórr wagó, "Godka tübyalüngam yabiób kolae tonarrdógabi, zitülkus Godón Kingzan Balngomóla

---

^{2:23} Mak 1:24; Luk 2:39; Zon 1:45   * ^{3:1} Zon néma tamórr, Yesu ugón aprrapórr 30 pail ngarkwat olom kuri yarilürr.

minggüpanan kuri tübine!” ³ Zon Baptaes Bain Pam módoga, prropet Aesaya noanbóka apón yarilürr wagó,

“Darrü pama taegwarrdase ngüin-koke bwóbdü wagó,

‘Kwat ngagrótam Lodón tótókóm,
akó kwat morroal dümdüm alótam oyankü!’ ”[†]

⁴ Zon wa [kamel] ngüin mórrkenyórr bamelórrón yarilürr, akó wa lar sopae belt baterrón yarilürr.[‡] Oya alo kla we kla yarilürr, paza tónók akó molpokodó gus mor. ⁵ Abün pamkolpama we ogoblórr Zonón bóktan arrkrrum, Zerrusalem wirri basirrdügabi, akó blaman Zudia prrobins kugupidü ne basirrko, akó Zodan tobarr kabedó ne basirr koralórr. ⁶ I tibiób kolae tonarr nómá okaka uzazilürr, da Zon ibü baptaes nyónónóp Zodan tobarrdó.

⁷ Zon abün [Parrisi] akó [Sadusi pam] nómá nósenóp tóbaka tótókde baptaes bainüm, da wa ma ibüka igó bóktanórr wagó, “E blaman kolae balóng gwarab kupoakla! E igó gyagüpi tótókgu igó, e sab Godón wirri ngürsildügab kyab körzinane, ne klama tótókóm kainda, wata ene zitulkusdü, e sab baptaes bairrún nómá koralo. ⁸ Yabü ubi ne nómá yarile Godón wirri ngürsildügab kyab körzyónüm, e ngaen-gógópan morroal küp waon koralo

---

3:2 Metyu 4:17; Mak 1:15   [†] **3:3** Ini bóktan alap-alap angrirrüna; paman moboküpóka apónda.   **3:3** Aesaya 40:3   [‡] **3:4** Zon elklaza-koke pam yarilürr. Ilaeza ta inzan mórrkenyórr baterrón yarilürr (2 King 1:8).   **3:7** Metyu 12:34; 23:33

yabiób ngyaben kugupidü!§ Yabü olgabi nómzyetórre wagó, e Godka kuri tübyalüngane yabiób kolae tonarrdógabi. ⁹ E igó gyagüpi tótókgu, God yabü koke kolae nirre, yabióbka inzan bóktande igó, ‘Eibrra-am kibü abbobate.’ Enana Eibrra-am yabü abbobat: wa yabü sab koke tangnamtirre Godón wirri ngürsildügab busom! Zitulkus módóga, ka yabü igó byaldóla, Godón gaodóma olmal tólbaelóm Eibrra-amónkü ini ingülküpüdüğabi!* ¹⁰ Errkya God kari pokoa pamkolpam kolae bainüm. Salmita nugup simkün ngarkwatódó olama, nugup singgalgónóm. Morroal küp koke ne nugupa waonda, sab singgalgórre ama urdü amaike. ¹¹ Ka wa nae-e baptaes baindóla, Godka nidi byalüngdako tibiób kolae tonarrdógabi. A darrü pama kürü solkwat tótókda, wirri arüng nótóke kürükagab. Ka ta ngarkwatódó kokela oya wapórdó bamel kla amarrum.† Wa sab

---

§ 3:8 Ini bóktanan küp módóga: “E ngaen-gógópan dümdüm ngyaben pupo sinane!” * **3:9** Pamkolpamab gyagüpitótók inzan yarilürr: Eibrra-am ibü ki tangnamtirre, zitulkus i [Eibrra-amón olmalbobatal] koralórr, akó God ibü tóba pamkolpamóm ninóp. Zon ibü nilóp kolae tonarrdögab byalüngüm ama Godka, igósüm i sab zid bairre. Akó wa ibüka bóktanórr wagó, Godón gaodóma oya [alkamül-koke bóktan] küppükü ainüm Eibrra-amón olmal aliónüm i ne babul nóma ki korale. **3:9** Zon 8:33   **3:10** Metyu 7:19   † **3:11** Ini bóktanan küp módóga: Yesu wa wirri yarilürr Zonkagab, da Zon tóba igó ngabkanórr wagó, “Ka ta ngarkwatódó kokela ene karian zaget tónggapónóm Yesuka.”

yabü Godón Samu-i‡ akó uri§ baptaes bain yarile.
¹² Zono-zono paezan kla tangdóma [wit] küp aus bwóbdü wit küp aleanóm buldüğab.* Wa sab wit küp kwób isue, ama gyagu müötüdü irrbüne, a bul ama bütamün-koke urdü yamsele.”†

*Yesun Baptaes Ain
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

¹³ Darrpan ngürr Yesu Galili prrobinsdüğabi tübzilürr ama Zonka wamórr, Zodan tobarrdó, igósüm oya Zon ki baptaes ine. ¹⁴ Zon oya piküp yónürrma wagó, “Ma kürüka iade tama baptaes apadóm? A kürü wa baptaes mató ki kina!”

¹⁵ Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, “Koke! Ini pokoa inzan ugó ki tómbapó. Mi blaman kla wata morroal akó dümdüm tómbapóni, Godón ubi ngarkwatódó.” Zon igósidi we ubi bainürr Yesun baptaes ainüm.

¹⁶ Yesun baptaes aina nóma blakónórr, wa naedógabi dümdüman we tubrranórr. Da módóga, pülpüla tapabakurr. Wa Godón Samu we esenórr, kwitüdügabi abindi akó oya kwitüdü amngyelde nurre póyae buli.

---

‡ 3:11 Godón Samu-i baptaes oya küp módóga: wa tóba Samu zirrsapóné yabü büb kugupidü ngyabenóm. § 3:11 uri baptaes oya küp aprrapórr nisamli: wa sab kolae tonarr pamkolpam [kolaean darrem] nülirre ó akó wa amkoman bangun pamkolpam müpdü imarrue ibü [kolkalan] ngibtanóm urazan [gold] kolkal ainda. * 3:12 Ene küp alean zaget inzan yarilürr. Kubó wit aila nóma blakóne küp ausüm, pama ene wit kwitüdü aman kwarile zono-zono paezan klame. Wóra blaman bul akó biza kubó tibi-tibi amale kókó wit küpana bamine. † 3:12 Wit küpa Godón pamkolpamórm bórrangdako, a bula ibünkü bórrangdako, kolae tonarr kolpam nidipko.

17 Da módóga, kwitüdügabi bóktan kümüla we sidörükürr wagó, “Ini kürü kólbanan olome. Kürü [moboküpdu ubi] oyakama. Ka kari barng-inwóm kokela oyaka.”

4

*Yesun [Satania] Kolae Tonarr Tónggapónóm
Alngomólóm Kain Yarilürr
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)*

1 Ene kakóm, Yesun Godón Samua we idódürr [nguin-koke bwóbdü], [debóla] oya ki elngomóle kolae tonarr tónggapónóm. **2** Yesu ene pokodó 40 ngürr akó 40 irrüb alo-koke amanórr.* Solkwat oya tai aloana we ipadórr. **3** Debóla we tamórr oya alngomólóm kolae tonarr tónggapónóm. Oyabóka wagó, “Zitulkus ma Godón Olomla, ma ini ingülküp ugó nilnünüm brredóm büzazinüm.”

4 A Yesu ma oyabóka wagó, “Koke! Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, ‘Pama brredane koke ngyabene, a blaman ne bóktana bausdako Godón taedógab.’”

5 Da debóla Yesun Zerrusalem idódürr, Godón wirri gyabi basirrdü, da we emnyelórr [Godón Gyabi Müót] wirri kwitüm pokodó. **6** Oya we yalórr wagó, “Zitulkus ma Godón Olomla, algabi ugó aup. Zitulkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

---

3:17 Bwób Zitül 22:2; Wórr Peba 2:7; Aesaya 42:1; Metyu 12:18; 17:5; Mak 1:11; Luk 9:35   *** 4:1** Ibrru 2:18; 4:15   **4:2** Yesu darrü alo poco koke elolórr, zitulkus wa tóba Abdó tóre yarilürr tóba tangamtinüm, solkwat ne elklaza tómbapónorré.   **4:4** Duterronomi 8:3

“ ‘God kubó tóba anerru arüng bóktan nókyerre marü adlangóm.

I marü kubó tibiób tange kwit mirre,
igósüm ma moba wapór koke bómkolo
ingülküpdü.’ ”

7 Yesu oya bóktan we yalkomólórr wagó,
“Koke! Godón Wialómórrón Bóktana akó igó
bóktanda wagó, ‘Ma Lodón, moba God nótóke,
apókgu asenóm, wa ia amkoman Goda.’ ”

8 Debóla oya akó we idódürr wirri kwitüm
pododó, da oya we emtyanórr blaman ini tüpan
kingab balngomól bwób akó tüpan blaman
arrbirrün nadü elklazako. **9** Oya we yalórr
wagó, “Ma ne wakósingül nóma nülkamulo
kürü [ótókóm], ini blaman ne elklazako, ka sab
blaman igósidi marü mülino.”

10 Yesu oya we yalórr wagó, “Kokean!
Kürükagabi usi wam, satani! Ka marü koke ótök
namulo, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana
igó bóktanda wagó, ‘Ma wakósingül nülkamulo
Lodón obzek kwata, marü God nótóke, akó wata
oya ótök namulo.’ ”

11 Olgabi debóla Yesun we amgatórr. Da
módóga, anerrua we togobórr Yesun tangamt-
inüm.

*Yesu Tóba Zaget Galili Prrobinsdü Ngarkwat
Bókyanórr*

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Yesu nóma arrkrrurr wagó, Zonón tümün
müötüdü kuri ingrirre, wa Galili we alkomólórr.

13 Wa Nazarret wirri basirr kwatana we errgratórr, ama Kaperrna-um wirri basirrdü wamórr nyabenóm, Galili Malu[†] kabedó, Zebulun akó Naptali[‡] zitül pamkolpama ne nyaben kwarilürr. **14** Ini pokoa igóside tómbapónórr, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa prropet Aesayaka ne poko bóktanórr pamkolpamadó adrratóm wagó,

15 “Zebulun zitül akó Naptali zitül,
yabü bwób Galili Maludübónada, Zodan
tobarr dakla dorrodó.
Galili, mogob pamkolpamab nyaben bwób,
Zu-koke nidipako!

16 E tümündü ne pamkolpama nyabendakla,
e sab wirri zyón esenane,
akó e samuan ngarkwatódó büdül ne pamkolpa-
makla,
yabü sab zyóna warri napórre.”[§]

17 Ene tonarrdó, Yesu tóba bóktan amgol
we ngarkwat bókyanórr wagó, “Godka
tübyalüngam yabiób kolae tonarrdógabi,
zitulkus Godón Kingzan Balngomóla
minggüpanan kuri tübine!”

*Yesu Tokom Wapi Baib Pam Ngibaunürr Oyaka
Solkwat Atanóm
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

[†] **4:13** Galili Malu wa wirri mülkószana. Oya nae naeana, kapórr kokea. [‡] **4:13** Zebulun akó Naptali, [Zu pamkolpamab] zitül nis namülnürri, Galilim nidi nyaben namülnürri. [§] **4:16** Ini bóktanan küp módóga: Godónbóka umul-kók pamkolpamab zidbain ta sab asi yarile. **4:16** Aesaya 9:1-2   **4:17** Metyu 3:2

18 Yesu Galili Malu kabeaná nómá wamlórr, wa nis narezoreti pam nis nósenórr, Saemon, oya darrü ngi Pita,* akó Endrru. I net yagóbnürri naedó, zitulkus i wapi baib pam nis namülnürri.

19 Yesu ibü nyálórr wagó, “Yao! Kankü turram! Ka yabü sab pamkolpam bumióg† umul nino.”

20 Darrpan güblang i ne arrkrrurri, tibiób net ola bimgatrri, da Yesuka we akyarri.

21 Yesu akó enezan wamlórr, akó nis narezoreti pam nis nósenórr, Zebedin olom nis, Zeims a Zon. I tibiób abpükü namülnürri butüdü, dakla net barrgüp namülnürri. Yesu akó ibü nginaunürr oyaka solkwat akyanóm. **22** Dümdüman i tibiób ab Zebedin ola amgatrri butpükü, da Yesuka we akyarri.

*Yesu Pamkolpam Umlbain Yarilürr akó
Dólóng Nyónónóp Tibiób Azidüdüğab
(Luk 6:17-19)*

23 Yesu we wamlórr basirr-basirr Galili kugupidü, [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] umul bainkü akó Morroal Bóktan amgolkü Godón Kingzan Balngomólankwata. Wa pamkolpam dólóng nyónónóp tibiób blaman ia-ia azidüdüğab. **24** Yesunkwata bóktana bayolórr tai kókó Sirria bwóba blamana umul bainürr wagó, Yesu pamkolpam dólóng byónda, da i tibiób blaman azid pamkolpam igósidi we tübarrmülürr oyaka, abün-abün tonarr azid nidi balmil kwarilürr: kolae

* **4:18** Pita, Grrrik bóktane oya küp módóga: Wirri Ingülküp.

† **4:19** pamkolpam bumióg, oya küp módóga: pamkolpam amarru Godka. **4:23** Metyu 9:35; Mak 1:39

samupükü nidi kwarilürr, térrngón azid akó bidal azid nidi kwarilürr. Wa blaman dólóng we nyónónóp ibü tibiób azidüdüğab. ²⁵ Oyaka wirri pamkolpamab ngoroa zutalórr Galili prrobinönügabi akó Dekapolisgabi,[‡] Zerrusalem wirri basirrdüğab, Zudia prrobinönügabi, akó Zodan tobarr dakla dorro ne basirr korálórr.

Metyu 5, 6, a 7:

Yesun Wirri Umulbain Bóktan Podo Kwitüdüğabi

5

5:1-7:29

¹ Yesu ene pamkolpamab ngoro nómá nósenóp, pododó we kasilürr, da mórran-mórran bainürr. Oya umulbain olmal akó ngibürr pamkolpam, oya nidi mamoan kwarilürr, oyaka we togobórr.

*Bagürwóm Ia Nidipko
(Luk 6:20-23)*

² Da Yesu ibü blaman umul bain we ngarkwat bókyanórr. Wagó,

³ “Bagürwóm idipako, umul nidipako ibükä arüng babula tibiób zid bainüm, zitülkus ibü God balngomólda Kingzan!

⁴ Bagürwóm idipako, nidi yón gyaurdako, zitülkus God sab ibü zao-zao nirre!

⁵ Bagürwóm idipako, tibiób koke nidi ikub bagürdako,

[‡] **4:25** Dekapolis, oya küp módoga Grrik bóktane: 10 basirr, zitülkus ene bwóbdü 10 wirri basirr korálórr. **5:4** Aesaya 61:2

- zitülkus God ibü ne blaman kla aliönüm
bóktanórr, i sab yazebrre!*
- 6 Bagürwóm idipako, nibiób wirri ubie dümdüm
ngyabenóm Godón ilküpdü,
zitülkus wa sab ibü ubi elakóne.
- 7 Bagürwóm idipako, pamkolpamđó gyaur nidi-
pako,
zitülkus God ta sab gyaur inzan yarile ibüka!
- 8 Bagürwóm idipako, [kolkal] moboküp
nibióbko,
zitülkus i sab Godón eserre!
- 9 Bagürwóm idipako, paud nidi ódóddako,
zitülkus God ibü sab tóba olmalbóka ngib-
line!
- 10 Bagürwóm idipako, wirri müp nibiób
alióndako, [dümdüm tonarranme],
zitülkus ibü God balngomólda Kingzan!
- 11 “Bagürwóm yadipakla, pamkolpama yabü
sab kle-kle nóma nyalnórre, akó yabü wirri müp
nóma alión korale, akó yabükwata obae bóktan
nóma büdrrat korale, zitülkus e kürü amkoman
angundakla! 12 E bagürwóm akó barnginwóm
kwarilünke, zitülkus yabü wirri darrem kwitüm
asise. Ene ka igósidi byaldóla, zitülkus ngaen
yabü singül kwata, prropeta nidi ngyabenónóp,
ibü ta inzan wirri müp alión kwarilürr.

*E ne Klamakla, Solt akó Zyón Klamzanakla
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)*

---

* 5:5 Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: Ini tüp sab idi
ipüdörre, God tüóbzan yarilürr. 5:5 Wórr Peba 37:11 5:6
Aesaya 55:1-2 5:8 Wórr Peba 24:3-4 5:10 1 Pita 3:14 5:11
1 Pita 4:14 5:12 2 Krronikol 36:16; Apostolab Tórrmen 7:52

13 “E ne klamakla, soltzanakla ini tüpan pamkolpamabkü. A solt misa ne nóma bamrüke, da ma myamem koke soltzan ino. Wa wata kolaeana. Oya ipüdörre, amanikórre kalkuma. Oya pamkolpama wapóre ailkü ola arrgrat-sórrgrrat yangónórre.[†]

14 “E ne klamakla, zyón klamzanakla ini tüpan pamkolpamabkü. Podo kwitüdü aelórrón ne wirri basirre, wa anikürrün ta kokea. **15** Pamkolpama zyón kla nóma sentórre, i kubó alópe koke nganlorre. A i wata yazebrre, ama kumngyindü emelórre. Ene zyóna blaman müötüdü pamkolpam kubó olgabi zyón napórre. **16** Ene dadan ngarkwatódó, yabükagab zyóna ugó ki tam pamkolpamab obzek kwata. Ene igósüm, i sab nósenórre e ne morroal tórrmen tulmil tómbapónane, akó igósüm i sab yabü kwitüm Ab yagürnórre.

Yesu Mosesón Gida Karrkukus Byónüm Tamórr

17 “E wa igó gyagüpi tótókgu wagó, ka Mosesón Gida Buk akó Prropetab Peba, ibü umulbain bóktan kolae byónüm tama. Ka ugósüm koke tama ene gida kakota amanóm. Ka wa Godón gida, ibü amkoman küp okaka azazinüm akó tómbapónóm tama. **18** Zitülkus módóga, ka yabü amkoman poko byaldóla: Godón Gida sab metat kwarile karrkukus

---

[†] **5:13** Solta alo kla misan ngitanda. Ini alap-alap bóktana. Oya küp módóga: Godón pamkolpama tibiób mis nóma imrükrrre, ngibürr pamkolpama sab Godón dümdüm tonarr ia nómzyetórre?   **5:14** Zon 8:12; 9:5   **5:15** Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33   **5:16** 1 Pita 2:12

bórrangórrón, ngarkwat kókó tüp a pülpüla nóma bamrüki. Godón ne gida-e karian ngi opora sab kokean bamrüke, ngarkwat kókó blaman klama sab tómbapórre.

19 “Darrü pama darrpanan Godón karian gida bóktan poko sab ne nóma alkamüle akó ngibürr kolpam umul nirre dadan kolae tónggapónóm, wa solodó yarile Godón Kingzan Balngomóldó. Godón gida bóktan poko nótó azebda akó umul bainda ngibürr kolpam dadan tonarr tómbapónóm, wa wirri yarile Godón Balngomóldó. **20** Zitülkus módoga, ka yabü igó byaldóla, e wata barrbuno Godón Balngomóldó, e ne Godón ubi nóma tómbapónane. E ne gida umulbain pam akó Parrisizan nóma kwarilo, e igósidi God ne Bwób alngomólda Kingzan kokean barrbuno, zitülkus i Godón ubi amkomán kokean tómbapondako.

Yesu Ngürsilbóka Umul Bailürr

21 “E barrkrrurrü Mosesón gida bóktan poko, ne kla niláp mibü abalbobatal wagó, ‘Ma darrü olom büdülümpükü amkalgu. Darrü olom büdülümpükü nótó emkóle, wa sab kotódó zamngóle tóba bóktan apadóm.’ **22** Ka ma akó ngibürr bóktan amseldóla: ma ngürsil nóma namulo moba narezoretódó‡ ma sab kotódó zamngolo. Akó ma nóma bóktono moba narezoretódó wagó, ‘Ma susumüri-koke olomla!’ ma sab zamngolo blaman Zu |balngomól byarrmarr

---

5:18 Luk 16:17   **5:21** Bazeb Tonarr 20:13; Duterronomi 5:17

‡ **5:22** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón Metyu peba kugupidü, ini bóktan opor solodó dayórruna: küp-koke pokodó.

pamab] obzek kwata. Akó ma moba narezoret igó nóma ilo, ‘Ma gonggola’, da God marü sab [metat bólmyan urdü] mügasile. ²³ Da ma moba [gyaur kla] Godón akyanóm nóma kaindóla Godón [altadó], [Godón Gyabi Müót] kugupidü, akó marü wata ugósan nóma ngambangóle igó, marü narezoretan ngürsil asine marüka, ²⁴ ma moba gyaur kla altan obzek kwata we amgat, da oyaka wam saul bainüm. Ene kakóm, ma akó altadó we alkomolo moba gyaur kla Godón akyanóm.

²⁵ “Darrü oloma nóma bóktanda wagó, ma darrü kolae tónggapórró akó marü kotóm nóma ódódóm kainda, e kwat-kwat saul büsai baini. E ne saul koke nóma baini, wa marü sab zazdó kena müdó. Marü ma sab zaza pug umeab tangdó müngrine, marü tümün müötüdü angrinüm. ²⁶ Ka marü amkoman pokó ayaldóla: ma sab kokean tubrruno, kókota ma sab moba dómdóm kari mani küp ungrino burruanóm, zazan bóktan ngarkwatódó.

Yesu Kol ó Pam Gómólankwata Umul Bain Yarilürr

²⁷ “E barrkrrurrü Mosesón gida bóktan pokó, enezan yarilürr wagó, ‘Ma kol ó pam gómlgu.’ ²⁸ Ka ma yabü igó byaldóla, darrü pama ne kol ilküpáne nóma ngazokone akó oyaka ubi yarile, da wata wa ene kolae tonarr kuri tónggapóné tóba moboküpüdü. ²⁹ Marü tutul ilküpa ne kolae tonarr tónggapónóm nóma müdüde, da ma irrua, a ugó amaik mobakagab. Ma ne

moba darrü büb poko nóma imruko, ene ma tai kolae kokea. A marü dudu büb ne metat bólmyan urdü nóma amanikórre, amkoman kolaean yarile. ³⁰ Marü tutul tanga ne kolae tonarr tónggapónóm nóma müdüde, da itül a ugó amaik mobakagab. Ma ne moba darrü büb murr nóma imruko, ene ma tai kolae kokea. A marü dudu büb ne metat bólmyan urdü nóma amanikórre, amkoman kolaean yarile.

*Yesu Kol Amanikbóka Umul Bain Yarilürr
(Metyu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)*

³¹ “Mosesón gida bóktan poko darrü igósa wagó, ‘Darrü pama ne tóba kol nóma zu manike, wa akó kol amaik peba mórrag§ okyene.’ ³² Ka ma yabü igó byaldóla, nadü pama tóba kol zumanike popa pokodó, a pam gómlankwata koke, da wa igósidi pam góml kol kokeo. Inzande, müóra tóba kol zirrzo toke pam góml kolóm bainüm. Wa ne darrü pampükü nóma umtule, wa pam góml warile. Akó amanikürrün kol ne pama zumige, wa kol góml yarile.

[Arüng Alkamül-koke Bóktan] Tónggapón Iada?

5:29 Metyu 18:9; Mak 9:47   **5:30** Metyu 18:8; Mak 9:43

§ **5:31** kol amaik peba mórrag: Zu pamkolpamab darrü gida bóktan poko asi yarilürr, pama ne kolóm ubi koke nóma yarile, wa kol amaik peba mórrag wialóme, da kol okyene. Ene kolan igó peba, oya dümdüma darrü müór apadóm. **5:31** Duterronomi 24:1-4; Metyu 19:7; Mak 10:4   **5:32** Metyu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18; 1 Korrint 7:10-11

33 “E ta barrkrrurru Mosesón gida bóktan pokó, enezan yarilürr mibü abalbobataldó wagó, ‘Ma Lodón ngi nóma ngiliandóla moba arüng alkamül-koke bóktan tólaelóm, ma kubó moba bóktan myamem koke singgapino.’ **34** Ka ma yabü igó byaldóla, e yabiób bóktan nóma tólbael kwarilo, e darrü kla ngilian-gu yabiób bóktan arüng akyanóm. Godón kwitüm ngyaben bwób ngilian-gu, zitülkus ene oya kingan mórran klamse. **35** Akó ini tüp ngilian-gu, zitülkus ini tüp Godón wapór nisab ngón ngagón klama. Akó Zerrusalem wirri basirr ngilian-gu, zitülkus kwitüm King nótóke, ene oya tóba wirri basirra. **36** E yabiób bóktan nóma tólbael kwarilo, yabiób singül ta ngiblian-gu, zitülkus e gaodó kokeakla darrpan órrngóen pul gabülplian ngitanóm akó pugan ngitanóm. **37** E wata igó bóktónane wagó, ‘Taia’ ó ‘Koke’, da e wata yabiób bóktan ngarkwatódó tómbapónane. E ne ngibürr bóktan nóma amseldakla, ene wa kolaeán olomdógabi* tótókdako.

*Darrem Kolae Tónggapón-gu
(Luk 6:29-30)*

38 “E barrkrrurru Mosesón gida bóktan pokó, enezan yarilürr wagó, ‘Darrüpa paman ilküp nóma irrune, oya ilküp akó darrem irrurre. Akó darrüpa paman zirrgüp nóma alkamüle, oya zirrgüp akó darrem alkamülörre.’ **39** Ka ma

5:33 Lebitikus 19:12; Bótang Peba 30:2; Duterronomi 23:21

5:34 Zeims 5:12; Aesaya 66:1; Metyu 23:22   **5:35** Aesaya 66:1;

Wórr Peba 48:2   * **5:37** kolaeán olom wa satanibóka apónda.

5:38 Bazeb Tonarr 21:24; Lebitikus 24:20; Duterronomi 19:21

yabü igó byaldóla, e darrem kolae tónggapón-gu! Darrü oloma ne marü tutul kwata ngorrkob nóma mómkóle tang o-e marü büódan ngitanóm, akó dakla ngorrkob emtya amkalóm.

⁴⁰ Darrü oloma ne marü kotóm nóma ódóddase moba sod mórrkenyórrüm, da marü tumum mórrkenyórr[†] ta ki ipa!

⁴¹ Marü gazirr pama ne arüng-arüng nóma mile tóba alót ódódóm darrpan kan, ma ma barrkyanan kan ugó idó.

⁴² Marü ne darrü oloma darrü klamóm nóma mato-e, ma oya ekya. Akó darrü pama ne marükagab darrü kla bupso apadóm nóma kainda, ma angón-gu ene pam akyanóm.

*Yabü [Moboküpdu Ubi] Blaman Pamkolpamdo
Asi Yarile
(Luk 6:27-28, 32-36)*

⁴³ “E barrkrrurrü Mosesón gida bóktan pokó, enezan nilóp wagó, ‘Marü moboküpdu ubi moba minggüpanandó ne olome[‡] asi ki yarilün, a marü gódam-koke nótóke, ma oya alzizi amanik!’

⁴⁴ Ka ma yabü igó byaldóla, yabü moboküpdu ubi ta ibüka asi ki korálón, yabü gómdamal-koke nidipko. Akó e tóre koralo ibünkü, yabü wirri müp nidi alióndako.

⁴⁵ Inzan pokó tómbapónde, e sab igósidi oya olmalóm bainane, yabü kwitüm Ab nótökse. Abüs zyón wató zirrapónda kolae pamkolpamdo akó morroal pamkolpamdo darrpan tonarre. Akó

[†] 5:40 tumum mórrkenyórr: Pamkolpama ene tonarr tibiób kokrrap tumum mórrkenyórr basirrüm bamel korálorr utüm.

[‡] 5:43 minggüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amrrandóla.

5:43 Lebitikus 19:18

ngup ta wató zirrapónda, dümdüm ngyaben pam akó dümdüm-koke ngyaben pam, ibüka. ⁴⁶ Yabü ne moboküpdu ubi wata ibüka nóma korale, moboküpdu ubi nibióbe yabükamóm, yabüka ene laró darrema? Babula! Zitulkus módoga, blaman pamkolpama inzan kaindako! [Taks mani dakabain pam] ibü moboküpdu ubi ta ibükamako, moboküpdu ubi nibióbe ibükamóm! ⁴⁷ E ne wata yabióban zonaretal morroal ngürr nóma akyandakla, ene wa müp kla ta kokea! Godónbóka umul-kók nidipko, i ta inzan kaindako! ⁴⁸ Yabü moboküpdu ubi blaman pamkolpamdó asi ki koralón, da e wata igóside [dudu kómal] koralo yabiób Abzan, kwitüm nótökse.

6

Elklaza-koke Pamkolpam Gail Iada?

¹ “E yabiób kwitüm Abankwata gyaur tórrmen tulmil* panzedó tómbapón-gu, pamkolpama asenóm. E ne ini tórrmen tulmil pamkolpamab obzek kwata nóma tómbapónórre, yabiób ngi kwit amelóm, yabü sab kwitüm Aba darrem koke nülinurre.

² “Ene pokodó, ma elklaza-koke pam ngibürr kla nóma nülinünümo, ma wa wórr bónghalpükü panzedó alión-gu pamkolpama asenóm, zitulkus taepurrane bóktan pama inzan kaindako yabü kwóbbazen müötüdü akó

---

^{5:48} Lebitikus 19:2; Duterronomi 18:13   * ^{6:1} Abankwata gyaur tórrmen tulmil módágako: elklaza-koke pamkolpam gail, tóre, akó alo bütök.   **6:1** Metyu 23:5

wirri kwatódó wagó, kolpama ia nagürnórre. Ka yabü amkoman poko byaldóla: pamkolpama ibüzan agürdako, ibü darrem módóga. God ibü sab darrem kokean nülirre! ³ A ma elklaza-koke pam nóma tangamtindóla, ma igó tónggapóna, marü minggúpanan gódamá ta kokean umul baine. ⁴ Ene wata marükama. A marü Aba asenda, ma ne kla tómbapóndóla piküpan. Sab marü darrem kla wató mókyene.

*Tóreankwata Umulbain Bóktan
(Luk 11:2-4)*

⁵ “E tére nóma akodakla, e taepurrane bóktan pamzan bain-gu. Ibü igósa, kubó pamkolpamab obzek kwata bórronge térem, kwóbbazen müótüdü akó wirri kwatódó wagó, ‘Kibü kolpama ia téserre!’ Ibü ene wirri ubi pokoa. Ka yabü amkoman poko byaldóla: pamkolpama ibü blaman darrem kla kuri nülinóp; darrü myamem babula! ⁶ A ma tére akom nóma, moba müótüdü bangrina, mamtae murrausa, da tére moba Abdó ugón eko, asen-koke nótóke. Marü Aba asenda, ma ne kla tómbapóndóla piküpan. Sab marü darrem kla wató mókyene.

⁷ “E nóma tére bakonane, abün-abün küpkoke bóktan opor ngiblian-gu, Godónbóka umul-kók pamkolpamazan kaindako. Ibü gyagüpítótók igósa wa, ibü goda ta arrkrruda, zitülkus ibü tére kokrrapako. ⁸ E ibüzan bain-gu. Yabü babul ne klame, Aba ngaen-gógópan umul bainda, e ne klamóm atom kaindakla. ⁹ Da e ta tére inzan bakonane:
“Kibü Ab, kwitüm nótókla,

marü ngi gyabiana; pamkolpama marü ngi ki [ótók] kwarilün.

¹⁰ Marü Kingzan Balngomóla ugó ki tam, marü ubia ki tómbapó, ini tüpdü kwitümzanse.

¹¹ Kibü ini ngürran alo kla tilinünüm.

¹² Ma kibü kolae tonarr torrgonónóm, ki ngibürr kolpamab kolae tonarrzan bargondakla.

¹³ Akó kibü balngomólgu kolae tonarr tómbapónóm, a ma kibü kolaeon olomdógabi tódlóngnóm.[†]

¹⁴ “E ne ibü kolae tonarr nómá norrgonane, yabüka kolae tonarr nidi tómbapóndako, yabü kwitüm Aba ta sab igósidi yabü kolae tonarr norrgorre. ¹⁵ A e ne ibü kolae tonarr koke nómá norrgonane, yabü kwitüm Aba ta sab igósidi yabü kolae tonarr koke norrgorre.

Alo Bütókankwata Umlobain Bóktan

¹⁶ “Gyaur obzek bain-gu, e alo nómá bütókane, taepurrane bóktan pamazan kaindako. I tibiób obzeksyók gyaur obzek byóndako wagó, ‘Kubó pamkolpama kibü ia tómzyetórre wa, “I alo kuri bütókrre.”’ Ka yabü amkoman pokobyaldóla: pamkolpama ibü blaman darrem kla kuri nülinóp; darrü myamem babula! ¹⁷ A ma alo nómá bütóko, moba singül oele bónsgango-o

---

[†] **6:13** “Da Kingzan Balngomól, arüng, akó [wirri kómal zyón] marükamako, metat. [Amen].” Darrpan-darrpan Godón Bukdü, ini bóktan opor asiko (King Zeims akó Kiwai Tarena Buka). Barre Godón Bukdü ma babulako. **6:15** Mak 11:25-26

akó moba obzek bagulo, ma bobarrzan kaindóla.
18 Marü kubó koke ia mómyetórre wa, ma alo kuri bütóka - wata marü asen-koke Ab nótóke, wató umul baine. Marü Aba asenda, ma ne kla tónggapondóla piküpan. Sab marü darrem wató mókyene.

*Ini Tüpan akó Kwitan Mórrelwóm
(Luk 12:33-34)*

19 "E tüpan mórrelwóm yabióbkü ini tüpdü kari arrólóm kwób asugu. Pu akó saka sab aini kolae nirre akó gómól pama müót amkerre gómól-gómól azebóm. **20** A e wa yabióbkü mórrel kwitüm ugó kwób isuam. Pu akó saka ola kokean kolae nirre akó gómól pama müót kokean amkerre gómól-gómól azebóm. **21** Zitulkus móðoga, marü mórrel nólamase, marü moboküp wa ta ola yarile.

*Ilküp Büban Zyón Klama
(Luk 11:34-36)*

22 "Ilküp büban zyón klama. Marü ilküp nis ne ziz nómá namüli, marü dudu büb ugón wirri zyóndüma.‡ **23** A marü ilküp nis ne kolae nómá namüli, marü büb ugón tümündüma. Marü bübdü zyón kla ne tümündü nómade, ugón marü dudu büb kari tümündü ta kokea!

*God a Marü Elklaza
(Luk 16:13; 12:22-31)*

6:19 Zeims 5:2-3   ‡ **6:22** Aprrapórr Yesu alap-alap moboküp bóka apónda. Pama ne kwitüm mórrelwóm amkün nómá yarile, wa gail pam yarile. Wa igósidi zyóndü ngyaben yarile. Oya ilküküp inzanamli, wamaka ziza.

24 “Darrü olom gaodó kokea nis wirri pam nisabkü zagetóm. Wa kubó darrü alzizi amaike, ó oya [moboküpü ubi] darrüdü yarile. Wa kubó darrüpdü minggüpanan yarile, ó darrü ma klekle ngakan yarile. E gaodó kokeakla dakla Godón akó mani ótökóm darrpan tonarrdó.

25 “Ini zitülkusdü, ka yabü igó byaldóla, e yabiób arrólankwata gyakolaegu igó, ‘Ia ka laró elo-o ó enono?’ Akó e yabiób bübankwata gyakolaegu igó, ‘Ia ka laró mórrkenyórr bateno?’ Da ia alo wirriana arróldögabi? Koke! Ó mórrkenyórr ia wirriana bübdügabi? Koke! **26** Póyae ngabkónam kwitudü arrmuldi. I küp koke aritódako, ó alo kokean abüldako kwób asum gyagu müötüdü. A ibü ma yabü kwitüm Aba ngabyóna. Póyae ia amkoman wirriana yabükagab? Koke! Yabü ta kwitüm Aba ngabyóna. **27** Darrü yabükagab gyakolae nómada elklazam, ia wa gaodóma tóba ngyaben arratóm darrpan abüs küpüm? Koke!

28 “Akó e mórrkenyórrankwata iade gyakolaedakla? E gyagüpi amónam, molpokodó kubóla ia dódórr baindako. I kokean zagetódako, akó tibiób mórrkenyórr ta koke bargüpdko. **29** A ka yabü igó byaldóla, king Solomon abün arrbirrún elklaza pam enan yarilürr, a oya ma morroal mórrkenyórr ta babul kwarilürr ene pulzan. **30** God ene narr twal inzan nóma püti bainda, errkya ne klamko, sab ama urdü amarrón kwarile, da ia wa ma yabü koke püti nirre? Ó! Wa ta sab yabü

morroal püti nirre! E kari-karibóka amkoman bangun pamkolpamakla!

³¹ “Da e igósidi gyakolaegu igó, ‘Mi kubó laró elorre? Mi kubó laró enórre? Mi ia laró mórrkenyórr bamerre?’ ³² Zitulkus módóga, ene Godónbóka umul-kók nidipko ene inzan gyakolaedako ini elklaza azebóm. Yabü kwitüm Ab ama umula, e blaman ne klamómakla. ³³ A yabü gyagüpitótók ngaen-gógópan wata Godón Kingzan Balngomoldó kwarile, akó wa yabükagabi ene [dümdüm tonarróma]. Da wa sab blaman ini ne elklazako enta igósidi yabü nürirre. ³⁴ Da e igósidi gyakolaegu sab ngürrüm. Ene ngürran go tóba müpko. Darrü morroal babula, kolae akó agasilüm, darrpan-darrpan ngürra ne müp amarruda.

7

Kolpam Zaz Bain-gu (Luk 6:37-38, 41-42)

¹ “Ngibürr kolpam zaz bain-gu, igósüm yabü ta God sab koke zaz nirre. ² Zitulkus módóga, God ta sab yabü dadanzan zaz nirre, e ngibürr pamkolpamzan zaz baindakla. Ma ne atanin klame atanindóla, ene klame marü sab ngibürra mütanirre. ³ Ia ma moba zonaretan ilküpü püip iade ngakandóla? A marü moba ilküpü ne nugup pokoe, ma wa koke iade asendóla? ⁴ Ia ma kubó moba zonaretódó igó iade bóktono wagó, ‘Ka kya marü ilküpü we püip urruanón,’ marü ilküpü ne nugup pokoe nómade? ⁵ Ma

taepurrane bóktan pamla! Ma ngaen-gógópan moba ilküpdu ne nugup poko ugó irrua, da ma sab igósidi tai eseno püip arruanóm moba zonaretan ilküpdügab.

⁶ “Godón gyabi elklaza e narr ume koke nülinane. I yabü sab syórr angónóm kena tübyalüngnüm. E yabiób wirri mani kla ta kyamülab obzek kwata koke amónane. I sab tibiób wapóre ola kena nyólnüm.*

*Yesu Godka Tóreankwata Umul Nyónónóp
(Luk 11:9-13)*

⁷ “Yatolam Godón, da yabü sab nókyerre. Yamkülam, da e sab esenane. Mamtae alkólam, da God sab yabünkü tapakue. ⁸ Zitülkus módóga, nótó néma yatole, sab ipüde. Nótó néma yamküle, sab esene. Mamtae nótó néma alkóle, God sab tapakue oyankü. ⁹ Ia yabü aodó igó pam asine, tóba oloma ne alom néma bato-e, ia kubó ingülp ekyene? ¹⁰ Ó wa ne wapim néma bato-e, ia wa kubó büdülgal ekyene? Koke! ¹¹ Enana e kolae tonarr pamakla, e ma umulakla yabiób olmal morroal elklaza gail. Da amkoman, yabü kwitüm Aba sab igósidi ibü abün morroal elklaza gail yarile, oya nidi atodako.

¹² “E iazan ubi baindakla, pamkolpama yabü ne tonarr ngarkwatódó bangón kwarile, e ta ibü ene tonarr ngarkwatódó bangón kwarilo.

---

* ^{7:6} Yesu alap-alap igó poko bóktanórr wagó, “E Godón Morroal Bóktan ibüka koke amgolane, ene bóktan arrkrrum akó tórrmendó angrinüm ubi-koke nidipako.”

Mosesón Gida Buk akó Prropetab Peba, ibü darrpan küp wata módóga.

*Yesu Nis Kwatbóka Umul Bain Yarilürr
(Luk 13:24)*

¹³ “E suran mamtaeana barrbü, [ngarkwatkoke arroldó] tótökóm, zitülkus [metat bólmyan urdü] tótökóm, mamtae wirri taftapase. Kwatta popadanase ola tótökóm. Abün pamkolpama barrbündasko ene mamtaedóma. ¹⁴ Ngarkwatkoke arroldó tótökóm, mamtae suranato, akó ne kwata tótókdase ola, kari müp kokease. Wata äudana kuri eserre.

*Obae Prropet
(Luk 6:43-44)*

¹⁵ “E umul-umul kwarilün obae prropetódágab. Yabüka nóma togobe, tumum ngakande, wamaka amkoman [sipako]: ibü böktan tulmil wata morroalako. A ibü auma büb kugupidü büdül tarüka, wamaka amkoman narr umea,[†] ibü ilklió bülión kari kokea. ¹⁶ E sab ibü tibiób térrmen tulmildügabi nómzyetane, e nugup tibiób ngórrdügabizan bómzyatódakla. Tórez-tórez syepor zidüdüğabi, pama [grreip] ngórr koke alküle. Tangel opopordögabi pamkolpama [pig] ngórr koke alküle. ¹⁷ Da módóga: morroal nugupa wata morroal küp bapónda. Kolae nugupa wata kolae küp bapónda. ¹⁸ Morroal nugup gaodó kokea kolae küp bapónóm. Kolae nugup ta gaodó kokea morroal küp bapónóm. ¹⁹ Morroal küp koke ne

---

7:12 Luk 6:31   [†] **7:15** narr ume, Mórrke-mórrke módóga: wolves. Wolf wa wirri narr umea.

nugupa bapóndako, ibü singgalgórre da urdü yamserre. ²⁰ Da ene inzana, e sab ene pam tibiób tórrmen tulmildügabi nómzyetane.

*Ka Marübóka Umul-kókla
(Luk 13:25-27)*

²¹ “Ngibürra kürü nidi karrasirrdako wagó, [‘Lod], Lod!’ sab Godón Kingzan Balngomóldó koke barrbüne. Wata sab idi barrbüne, kürü kwitüm Aban ubi nidi tómbapóndako. ²² Ene Godón Kot Ngürr sab nóma semrróne, abün pamkolpama sab ugón kürüka bóktanórre wagó, ‘Lod! Lod! Gyaurka, ki ta marü ngidü Godón bóktan büdrrat kwarilnürü, akó ki ta kolae samu pamkolpamdógab aman kwarilnürü, akó ki ta aüd [arüng tonarr] koke tómbapónónóp!’ ²³ Da ka sab ibü igó nilnünümo igó, ‘Ka yabübóka umul-kókanla! Kürükagabi ugó ogob, e güblang-koke kolaean tonarr tómbapón pamkolpamakla!’

*Müót Balmel Pam Nisab Alap-alap Bóktan
(Luk 6:47-49)*

²⁴ “Kürü ini bóktan ne pama arrkrruda akó tórrmendó angrinda, wa [wirri gyagüpitótók] pamzana, tóba müót ingülküpdü nótó előrr. ²⁵ Ngupa timilülürr, tobarr naea blaman byamróklórr, akó wóra wirribóka sibsolürr. Müot enan selkalnóp, da kokean tupürr, zitülkus wa ingülküpdü alangórrón yarilürr.

²⁶ “Kürü ini bóktan ne pama arrkrruda, da ama tórrmendó koke angrinda, wa gonggo pamzana, tóba müót popa nóresdó nótó

elórr. ²⁷ Ngupa timilülürr, tobarr naea blaman byamróklórr, akó wóra wirribóka sibsölürr. Ene müót selkalmóp, da we tupürr. Da amkoman kolae aup tupürr!"

²⁸ Yesun blaman ene bóktana nóma blakónórr, pamkolpamab ngoroa gübarirr aengóp, wa ne ngarkwatódó umul nyónónóp, ²⁹ zitulkus wa ne balngomól arüngi umul bain yarilürr, wa Mosesón gida umulbain pam nórgrorrótóp.

8

Yesu Soso Azid Pam Dólóng Yónürr (Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Yesu pododógabi nóma tübinürr, wirri pamkolpamab ngoroa oyaka zatalórr. ² Da módoga, Yesuka darrü soso azid pama we tamórr. Ene azid pama wakósingül we nülkamülürr Yesun obzek kwata, da wa we bóktanórr wagó, "Lod, ka umulóla, marü ubi ne nóma yarile, ma gaodó namulo kürü [tóman] arrgonóm Godón ilküpdu."*

³ Yesu tóba tang orrakórr, da ene pam we yamurrürr. Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Kürü ubia! Tómana ki barrgo!" Dümdüman ene pama we dólóng bainürr ene soso azidüdügab. ⁴ Da Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Tai turrkrru! Ma darrü olom azazilgu! A ma wam [prristdú], moba bómtyanke, da wa marü büb sopae tai

---

^{7:29} Mak 1:22; Luk 4:32   * ^{8:2} tóman arrgonóm Godón ilküpdu: Soso azid kolpam tómanpükü kwarilürr Godón ilküpdu. We ngarkwatódó, i gaodó koke kwarilürr darrü basirr ó [Godón Gyabi Müót] kal akólórrón pul basirrdü barrbünum.

ki ngamka. Yabü ne ngaen Moses ne gida bóktan poko nókyenóp, da ene [gyaur kla] kubó [Godón Gyabi Müötüdü] idódke prrista ola urdü agasilüm marü tóman barrgonóm Godón ilküpdü. Ene igósüm, pamkolpam amtyanóm igó, marü soso azida kuri blakóne, da marü tómana kuri barrgone Godón ilküpdü.”

*Yesu Gazirr Pamab Kopo Ngakan Wirri Paman
[Leba Zaget Olom] Dólóng Yónürr
(Luk 7:1-10)*

⁵ Yesu Kaperrna-um wirri basirrdü nómá bangrinürr, Rrom gazirr pamab kopo ngakan wirri pama[†] Yesuka we tamórr, da oya we yatorr tangbamtinüm. ⁶ Wagó, “Lod, kürü leba zaget olom müötüdü utase. Oya bübdü bidal azidase akó tüób karibóka-koke azid aengdase.”

⁷ Yesu oyaka we bóktanórr wagó, “Ka kubó wamo oya dólóng ainüm.”

⁸ Ene gazirr pamab kopo ngakan wirri pama oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Lod, ma amkoman wirrila kürükagab; ka ngarkwatódó kokela marüka, ma kürü müötüdü koke tübangrino. Ma wata tae opore bótka, da kürü leba zaget oloma kubó dólóng baine. ⁹ Ka umulóla marü gaodómá ini poko tónggapónóm, zitülkus ka küób igó olomla, ka ngibürr pamab tüpana zagetdóla. Akó ngibürr gazirr pam asiko, kürü tüpana nidi zagetódako. Ka kubó darrü igó nómá ilo igó, ‘Wam!’ wa kubó wame. Akó

8:4 Lebitikus 14:1-32   **† 8:5** Rrom gazirr pamab kopo ngakan wirri pama 80 o 100 gazirr pam ngabkan yarilürr. Mórrke-mórrke módóga: centurion.

darrü igó nóma ilo igó, ‘Tam!’ wa kubó tame. Ka kólba leba zaget olom igó nóma ilo igó, ‘Ene kla tólael!’ wa kubó tólaele. Enta inzana, azida marü bóktan kuri arrkrrue!”

10 Yesu ini bóktan nóma arrkrrurr, wa we gübarirr aengórr. Wa we bóktanórr ibüka, oya nidi mamoanónóp, wagó, “Ka yabü amko-man poko byaldóla: ka darrü inzan pam koke kuri seserró, kürü amkoman wirri arüngi nótó angunda, Isrraelóm ta kokean!‡ **11** Ka yabü igó poko byaldóla, abün Zu pamkolpam-koke nidipako, sab blaman bwóbdügab sórrngamóle ini tüpdü: abüsa nólgbabi banikda akó abüsa nóna bótaodase. I sab nólgópe banomólórre tibiób mórran pokodó ene garrirrwóm ne yarile Godón Kingzan Balngomól Bwóbdü, mibü wirri abalbobatalpükü Eibrra-am, Aesak, akó Zeikob. **12** Zu pamkolpam, Godón Balngomóldó nidi ki kwarile, ibü sab tümün kwatódó amónē. I sab ola yón akó zirrgüp bótak korale.” **13** Yesu ene gazirr pamab kopo ngakan wirri pamdó we bóktanórr wagó, “Ugó wam müötüdü. Marü leba zaget olom ka kuri dólóng ina, mazan amkoman kanguna!”

Ene tonarr, ene azid oloma dólóng we bainürr.

*Yesu Abün Pamkolpam Dólóng Nyónónóp
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

---

‡ **8:10** Isrrael pamkolpama tibiób Godón pamkolpambóka ngiblian kwarilürr, a ibü amkoman bangun kari yarilürr ene gazirr pamab wirri pamdógab. **8:11** Luk 13:29   **8:12** Metyu 22:13; 25:30; Luk 13:28

14 Yesu Pitan müötüdü néma bangrinürr, da Pitan móñang we osenórr. Wa güb azid warilürr, nyórrdü utürrün. **15** Yesu oya tang we wamurrürr, oya ene azida wata we zumgatórr. Wa we bupadórr, da oya alo kla we ngoyónürr.

16 Ene simaman, pamkolpama kolae samupükü kolpam Yesuka we tübarrmülürr. Yesu kolae samu bóktanane we amalórr. Wa ta azid kolpam blaman we dólóng nyónónóp. **17** Yesu ene tonarr igósidi tólbael yarilürr Lodón bóktan küppükü ainüm, wa prropet Aesayaka ne poko bóktanórr pamkolpamdó adrratóm wagó,

“Mibü blaman azid wa tüób bamselórr
akó wa azid aengórr mibü pabodó.”

*Ma Ngibürr Kla Eloko Yesun Mamoanóm
(Luk 9:57-62)*

18 Yesun pamkolpamab ngoroa kal-kal yangónóp, da ibü néma nosenóp, wa tóba umulbain olmal we nilóp usakü Galili Malu dakla dorrodó baurrüm. **19** Darrü Mosesón gida umulbain pama Yesuka ugón tamórr, da oyaka we bóktanórr wagó, “Umulbain Pam, ka sab marüka akyalo, enana ma nega wamlo.”

20 Yesu ma oyaka bóktanórr wagó, “Poksab§ tibiób ngyaben kugupi asiko akó kwitüm póyaeb müótako. A kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, darrü ut bwób babula, ka kólba singül ne ingrino ngón ngagónóm.”

8:17 Aesaya 53:4   § **8:20** poks narr umezan klama.
Mórrke-mórrke mórdóga: fox.

21 Darrü Yesun umulbain oloma Yesuka we bóktanórr wagó, “Lod, ma kürü ngaen-gógópan ok kyó basirrdü alkomólóm kólba ab gapókdó angrinüm. Ene kakóm, ka marüka ugón tókyeno.”

22 Yesu oyaka we bóktanórr wagó, “Tókya kürüka. Büdül nidipako tibiób büdül ki balüngnüm.”*

*Yesu Wirri Wór Piküp Yónürr
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

23 Yesu tóba umulbain olmalpükü bütüdü we kasilürr, da i we ogoblórr. **24** Küp amkón babul, wirri arüng wóra we tubsorr Galili Maludü. Goblola but karipoko isurrunópmá. Yesu wa ugón ut yarilürr. **25** Oya umulbain olmala we ogobórr Yesuka, irsümülpó, da we bóktónóp wagó, “Lod, mibü zid tinünüm! Mi brariakla!”

26 Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “E gum iadeakla? Yabü amkoman bangun wata karia kürüka!” Yesu bupadórr, da wór akó goblol we nagóp wagó, “Piküp bainam!” Da malua we amkónórr.

27 Ene bütüdü pama gübarirr aengóp. Da i we bóktónóp wagó, “Ini wa ia oloma? Wór akó malua ta oya bóktan arrkrrudamlí!”

*Yesu Kolae Samupükü Pam Nis Dólóng
Nyónürr
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)*

---

* **8:22** Ini bóktanan küp módóga: Samuan ngarkwatódó büdül nidipako ki balüngam büban ngarkwatódó nidi nurrbarinóp.

28 Yesu tóba umulbain olmalpükü Gadarra wirri basirr pamkolpamab bwóbdü[†] abzilürr, malu dakla dorro. Nis pam nisa Yesun we semrrarri. Ibü büb kugupidü kolae samu korálorr. Ene pam nisa gapók balüng bwóbdügabi turruürü. I kari gum angón pam nis ta koke namülnürri akó pamkolpama ta ene kwatana koke igósidi agóltagól kwarilürr. **29** Da módoga, ene pam nisa we taegwarr apórri Yesuka wagó, “Marü ubi ia larógóma kibüka, Godón Olom? Ia ma kibü wirri azid akyanóm tama? Kibü ngürr go küsila!”

30 Ibükagab barrkyanan kan yarilürr, wirri tang kyamül yabüla we ololórr. **31** Ene kolae samua Yesun we yatop wagó, “Ma ne kibü nóma semono ini pam nisdügab, da kibü kubó ene kyamül yabülab büb kugupidü zirtapónónómke.”

32 Yesu ibüka we bóktanórr wagó, “Ugó ogob!” Da ene kolae samua ene pam nis we nümgütóp, ama kyamülab bübdü we barrbüñürr. Da módoga, ene kyamül yabüla buso-buso we tübabinürr buruburuana, mengrempükü ama Galili Maludü we bagóbórr, ó ola nae baitóp büdülümpükü.

33 Ene kyamül ngabkan pama we busuóp ama Gadarra wirri basirrdü. I pamkolpam umulumulan ngintinóp blaman ne tonarra tólbaelórr kyamüldü akó kolae samupükü pam nis nidi namülnürri. **34** Da módoga, blaman ene wirri basirran pamkolpama Yesun asenóm togobórr.

[†] **8:28** Gadarra bwób Zu pamkolpamab tüp koke yarilürr.

I oya nόma esenόp, da i oya arüngi we yatop tibiόb bwόb amgatόm.

9

*Yesu Büb Bidal Pam Dólóng Yónürr
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)*

¹ Yesu butüdū kasilürr, ama malu dakla dorrodó we banikürr tόbanan wirri basirrdū.*
² Da mόdόga, Yesuka darrü büb bidal pam we sidüdόp, nyόrrdu utürrün. Yesu ibü amkoman bangun nόma esenόrr, wa ene büb bidal pamdό bόktanόrr wagό, “Kürü olom, ma arüng ipa! Ka marü kolae tonarr kuri norrgonόnόma!”

³ Ngibürr Mosesόn gida umulbain pama tibióbbόka wagό, “Ini pama Godόn pabo apadόm kainda!”

⁴ Yesu ibü gyagüpitόtόk yazebόrr, da wa ibüka we bόktanόrr wagό, “E wa inzan kolaeān pokō iade gyagüpi tόtόkdakla yabiόb moboküpdu?
⁵ Ini nis bόktan nisdügab, ia kürüka ulan nadü bόktana bόktanόm? Ia, ‘Marü kolae tonarr barrgorrόnako,’ ta ia, ‘Bupa, da ma agόlόm bai?’ ⁶ Da kürü ubi igόsüma, e kubό ini kla umul bainane wagό, Pamkolpamab Oloman balngomόl arüng asine ini tüpdü kolae tonarr barrgonόm.” Da wa ene büb bidal pamdό

---

* **9:1** tόbanan wirri basirr Kaperrna-um yarilürr.

bóktanórr wagó, “Ugó bupa, moba nyórr ipa, da ugó wam moba müót basirrdü.”[†]

⁷ Ene pama bupadórr, da tóba müót basirrdü we wamórr. ⁸ Pamkolpamab ngoroa nóma esenóp, ibü guma sazebórr, da Godón we yagürnóp, zitülkus wa ne balngomól arüng sekyanórr pamakan.

Yesu Metyun Ngyaunürr Oyaka Solkwat Akyanóm

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Yesu ene poko we amgatórr. Wazan wamlórr, wa [taks mani dakabain pam] we esenórr, ngi Metyu, tóba kari zaget müótüdü mórrande. Yesu oyabóka wagó, “Yao, ma kürüka tókya!”

Metyu we bupadórr, oyaka we akyanórr.[‡]

¹⁰ Ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmalpükü Metyun müótüdü néma alo yarilürr, abün taks mani dakabain pam akó kolae tonarr kolpama we togobórr, inkü alom ene tógaldó. ¹¹ Ngibürr Parrisia ene poko néma esenóp, da i Yesun umulbain olmal nümtinóp wagó, “Yabü umulbain pama iade aloda taks mani dakabain pam akó kolae tonarr kolpampükü?”

¹² Yesu ibü nurrkruóp, da bóktanórr ibüka wagó, “Azid-koke kolpam nidipako, i dokta koke

^{† 9:6} Godka popadana kolae tonarr barrgon akó paman büb dólóng ain. Nizan müp darrpan ngarkwatódómamli Godka. A pamkolpamab gyagüpítótókdó, paman büb dólóng ain müpan klama kolae tonarr barrgondágabi. Yesu igósidi ene pam dólóng ainda pamkolpamab obzek kwata, ibüka igó okaka azazinüm wagó, oya ta arüng asine kolae tonarr barrgonóm. ^{‡ 9:9} Metyu ini peba wialómórr. **9:11** Luk 15:1-2

amkündako, wata azid nidipko. ¹³ Da ugó ogob amkünüm ini Godón bóktanan küp ia laróga: ‘Kürü ubi inzanóma, e wata [urdü amsel lar] koke simarruane, a e ta gyaur kwarilo pamkol-pamdo.’ Ka ini pokodó dümdüm ngyaben pamkolpam ngibaunüm koke tamórró, a ka kolae tonarr pamkolpam ngibaunüm tamórró Godka byalüngüm kolae tonarrdógab.”

*Küsil Gida Bóktan Poko Ngaep Gidapükü
Dabyón-gu*

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Darrü tonarr, Zon [Baptæs Bain] Paman umulbain olmala Yesun amtinüm togobórr wagó, “Parrisia akó kidi, alo bobarr iade bütókdakla, a marü umulbain olmala ma alo koke bütókdako?”

¹⁵ Yesu tóbakwata alap-alap bóktanórr ibüka wagó, “Yabü gyagüpítótók iada, pamkolpama kol amióg tóredó ia kubó gyaur-gyaur bobrrale, kol amióg pam§ ibüka nómade? Koke! A ene ngürr sab semrróne, kol amióg pam ibükagabi nómá sipüdrre. Da i sab alo ugón bütókrre.

¹⁶ “Darrü oloma küsil mórrkenyórr pokoa koke arrgüpe ngaep mórrkenyórrdü tae murrausüm, zitülkus ene küsil mórrkenyórr pokoa nómá korrom baine, ene ngaep mórrkenyórr sab amurrute da batürre, ama tai wirri tae ine.

¹⁷ Küsil waen koke errngómórre ngaep lar sopae beledó, zitülkus ene sopae belea kubó bamkene.

9:13 Metyu 12:7; Oseyá 6:6   § **9:15** kol amióg pam wa alap-alap Yesunbóka apónda. Yesun sab sipüdrre tóba umulbain olmaldögab, da i sab oya gyaurdögab alo ugón bütókrre.

Waena kubó bókóne akó ene lar sopae belea kolae baine. Igósidi, küsil waen wata küsil lar sopae beledó errngómorre.* Nizan igósidi morroal pokodó namüli.”†

*Yesu Ngul Olom akó Kol Dólóng Nyónürr
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)*

¹⁸ Yesu ibüka nöma bóktan yarilürr, da módoga, darrü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müót] ngakan pama ugón tübzilürr Yesuka. Wa tóba wakósingül we nülkamülürr oya obzek kwata. Yesunbóka wagó, “Kürü ngul oloma wata errkyadan kuri narrótóke. Gyaurka, kya tam moba tang oyaka amngyelóm. Igósidi wa kubó arróldó tolkomóle.” ¹⁹ Da Yesu bupadórr, ene paman solkwat we akyanórr. Oyaka umulbain olmala ta zutalórr.

²⁰⁻²¹ I nöma ogoblórr kwat-kwat, da módoga, darrü kola Yesun kakota we katókórr, da oya tumum mórrkenyórr zarr we yamurrürr. Ene kola óe bókan azid balmil warilürr 12 pailüm. Wa tóba gyagüpü bóktan warilürr wagó, “Ka ne kubó wata oya tumum mórrkenyórr nöma yamurro, ka kubó dólóng baino.”

²² Yesu tóba kakota byalüngürr, da ene kol we osenórr. Oyabóka wagó, “Ma arüng ipa, kürü olom! Marü moba amkoman banguna dólóng

---

* **9:17** Küsil waena por bapónda. Küsil lar sopae bele anggrratóda, ma küsil waen nöma errngomo, da ngaep sopae bele myamem gaodó kokea anggrratóm. † **9:17** Ini alap-alap bóktana. Küsil elklaza Yesun umulbain bóktanóm bórrangdako akó ngaep elklaza Zu pamkolpamab gidam bórrangdako.

kuri mine.” Wata ugósan ene kola we dólóng bainürr.

²³ Yesu ene Zu pamkolpamab kwóbbazen müót ngakan paman müótüdü nónma bangrinürr, wa tatrrorr bapul pam nónsenóp, akó ene pamkolpamab ngoro, yón gyaure popa nidi bódean kwarilürr. ²⁴ Yesu ene pamkolpambóka wagó, “E blamana algabi ugó baus, zitülkus ini kari ngul olom go büdül kokeo, a wa go uto.” Ene pamkolpama ma Yesun ngüóng angyalnóp, zitülkus i umul kwarilürr wagó, wa go amkoman büdülano. ²⁵ Yesu ene pamkolpamab ngoro nónma zirrnápónóp pulkaka, wa we bangrinürr ngul olom ne pokodó warilürr. Wa oya tangdó omoanórr, da we bupadórr. ²⁶ Ne pokoa tómbapónórr, pamkolpama ene bóktan we ayonóp blaman ene bwób órdó ne basirr koralórr.

Yesu Ilküp Murrbausürrün Pam Nis Dólóng Nyónürr

²⁷ Yesu ene poko we amgatórr. Wa enezan wamlórr, kwat-kwat, nis ilküp murrbausürrün pam nisa oya solkwat we akyan namülnürri, da i oyaka we górrgarri wagó, “[Deibidün Olom], kibü gyaur tóse!”

²⁸ Yesu müótüdü nónma bangrinürr, ene pam nisa ta bangrirri, da oyaka we turrürri. Yesu ibübóka wagó, “E ia kürü amkoman angundamlı igó, kürü ene arüng asine yabü dólóng ainüm?”

I bóktan yalkomórri wagó, “Ó, Lod! Ki marü amkoman angundamlı.”

29 Yesu ibü ilküp nyamurruurr da ibübóka wagó, "E kürüzan amkoman angundamli, ini tonarra wata amkoman ki tómbapó yabüka!"
30 Ibü nizanab ilküpa we tomgolóp. Yesu ibü wirri arüng bóktan we nókyanórr wagó, "E kubó darrü pam azazilgu!"

31 A i ene poko nómá amgatrri, i Yesunkwata ene bóktan we büdrratkü aurrnürri blaman basirr-basirrdüma ene bwób órdó.

Yesu Bóktan-Koke Pam Dólóng Yónürr

32 Ene pam nisazan amgatnórri, da módoga, ngibürr kolpama Yesuka pam ugón sidüdóp. Wa koke bóktan yarilürr, zitülkus oya büb kugupidü kolae samu asi yarilürr. **33** Yesu kolae samu nómá amanikürr, ene pama bóktan we ngarkwat bókyanórr. Pamkolpamab ngoroa gübarirr aengóp. I tibióbka bóktanónóp wagó, "Mi ngaen ta inzan kla kokean esenóp ae Isrraelóm!"

34 A Parrisia ma tibióbka igó bóktanónóp wagó, "Satani, kolae samuab singüldü pam nótóke, oya ene arüng wató akyanda kolae samu amanóm."

Yesu Pamkolpamab Gyaur Yarilürr

35 Yesu blaman ene bwóbdüma wamlórr, wirri akó kari basirrdüma, Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü umul bainkü akó Morroal Bóktan amgolkü Godón Kingzan Balngomólankwata. Wa pamkolpam dólóng nyónónóp tibiób blaman ia-ia azidüdüğab.
36 Wa pamkolpamab ngoro nómá nosenóp,

9:34 Metyu 10:25; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15   **9:35** Metyu 4:23; Mak 1:39; Luk 4:44

ibüka kari gyaur koke yarilürr, zitülkus i kari müpdü ta koke koralórr, akó darrü tangbamtin koke esenóp. I [sipzan] koralórr, sip ngabkan pam babul nibiób koralórr. ³⁷ Yesu tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, “Abül ta kari kokea, a zaget pam ma abün kokeako ene alo kla abülüm.” ³⁸ We ngarkwatódó, e Lodka tóre kwarilün, abül zitülkus olom nótóke, akó oya imtinamke zaget kolpam zirrbapónóm alo kla abülüm.”

10

Yesun Tóba 12 [Apostol] Irrbüñürr (Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Yesu tóba 12 umulbain olmal tóbaka ngibaunürr. Wa ibü balngomól arüng nókyenóp kolae samu amanóm ó pamkolpam dólóng byónüm blaman tibiób wirri a kari azidüdüğab.
² Ene 12 apostolab ngi módógako: ngaengögópan Saemon (akó ngiliarrón Pita), solkwat oya narezoret Endrru, Zeims akó oya zoret Zon, Zebedin olom nis nidi namülnürri, ³ Pilip, Barrtolomyu, Tomas, Metyu, taks mani dakabain pam nótó yarilürr, akó darrü Zeims, Alpeiusün olom nótó yarilürr, Tadeius, ⁴ akó darrü Saemon,

---

9:36 Bótang Peba 27:17; 1 King 22:17; 2 Krronikol 18:16; Izikiel 34:5; Mak 6:34   ‡ **9:37** Ini alap-alap bóktanan küp módoga: Abün tómbapórrónako kürü amkoman angunüm, a abün zaget kolpam kokeako ibü Godka amarrum.   **9:38** Luk 10:2

ngaen Zilot* pam nótó yarilürr, dómdóm ma Zudas Iskarriot, Yesun sab nótó ingrime wirri ngi pamab tangdó.

*Yesun Tóba 12 Umulbain Olmal Zirrnáponóp
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)*

⁵ Yesu tóba ini 12 umulbain olmal solkwat zirrnáponóp zagetóm. Ngaen-gógópan wa ikik bókrran yarilürr tibiób zagetankwata wagó, “Zu-koke nidipako, e ibü bwób órdóbóna tótókgu. Akó [Samarria] pamkolpamab wirri basirrdü ta inzan. ⁶ A e wata sab Israel Müótüdü pamkolpamdó ogobke, zitulkus i Godón bamrukürrün [sipako]. ⁷ E sab ola nóma ogobo, da ini bóktan amgolamke magó, ‘Godón Balngomóla minggüpanandó kuri tame!’ ⁸ Azid pamkolpam dólóng nyólamke, ursilünke büdül pamkolpam, kolae sopae azid nidi balmildako dólóng nyólamke, akó kolae samu zomalónke. E ini arüng popa yazebane, darrem babul; e ta popa inzan gail kwarilo. ⁹ E [gold], [silba], akó kopa mani amarrugu yabiób pam alópdó. ¹⁰ Akó ngibürr kla amarrugu yabiób agóltagólde: angasangap angón alóp, ngibürr mórrkenyórr, ngibürr wapórdó bamel

---

* **10:4** Zilot ngian küp aprrapórr nisamli. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pam igó bóktandako wagó, wa ngaen gazirr pam yarilürr. Ene tonarrdó, Zilot pama Rrom pamkolpam, ene bwób nidi ngakan kwarilürr, amkoman alzizi boman kwarilürr. Ngibürra ibükagab gazirr tómbapónónóp Rrom pamkolpampükü. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama ma igó bóktandako wagó, ene Zilot ngi, oya küp módóga: wa gum-koke, tae bamgün pam yarilürr. Darrü ngi ma Patriot.

kla, akó tupuru. Zitülkus módóga, zaget paman dümdüm asine tóba alo kla azebóm ibükagab, nibiób tangbamtinda.

11 “E wirri basirrdü ó kari basirrdü nónma barrbuno, basirr kolpam nümtinamke morroal tonarr olom nótóke. E wata oyaka bamilke, kókó e ene basirr sab amgütane. **12** E müótüdü nónma barrbuno, da bóktónamke magó, ‘Paud asi ki yarilün ini müótüdü!’ **13** Ene müót kolpama yabü ne morroal nónma nóserre, ene paud wata ibüka ki yarilün. A i yabü ne morroal koke nónma nóserre, ene pauda yabüka ki tolkomól. **14** Müótüdü pamkolpam ó basirr pamkolpama yabü ne morroal tonarre koke nónma yazebrre akó yabü bóktan koke nónma arrkrru kwarile, ene basirr amgütamke, wapórdó buru we bainamke. **15** Ka yabü amkoman pokó byaldóla: Godón Kot Ngürrdü, wa sab Sodom akó Gomorra[†] wirri basirr pamkolpam [kolaean darrem] nókyerre. A wa ma ini basirr pamkolpam tai wirrian kolaean darrem nókyerre.

*Godón Pamkolpam Sab Akrranóm
Nangónorre*

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 “E tübarrkrru! Ka yabü zirrbapóndóla arüng-koke sipzan wirri narr ume[‡] ngorodó. E

10:10 1 Korint 9:14; 1 Timoti 5:18   **10:14** Apostolab Tórrmen 13:51   [†] **10:15** Sodom akó Gomorra pamkolpam kari kolae pamkolpam koke kwarilürr. God ibü nis basirr nis uri kolae nyónürr (Bwób Zitül 19:24-25). A i Zidbain Pam Yesunbóka akó Godón Kingzan Balngomólankwata koke barrkrrurr   **10:15** Metyu 11:24   [‡] **10:16** wirri narr ume, Mórrke-mórrke módóga: wolves.

umul-umul ngyaben kwarilo gwarzan. § Akó e ta nurre pýaezan kwarilo: wa kolae tonarr koke tómbapónda. ¹⁷ E umul-umul kwarilünke pamab gum. I yabü sab wirri pamab tangdó urrbule kotóm. I yabü sab karrkukus syei ola nyólnórre tibiób kwóbbazen müötüdü. ¹⁸ Kürübókamde i sab yabü imarrunórre gabena akó king, ibü obzek kwata, kürükwata Morroal Bóktan amgolóm ibüka akó Zu-koke nidipako. ¹⁹ I sab yabü wirri pamab tangdó nóma urrbule kotóm, e gyakolaegu e sab iazan bóktónane akó e sab ia pokó bóktónane. Zitulkus módoga, ene tonarrdó Godón Samua yabü bóktan wató nüllerre bóktanóm. ²⁰ Zitulkus módoga, yabü kubó ne bóktan yarile, yabü yabióbankagab koke yarile. Ene bóktana sab yabü Aban Samudügab tame, yabü ulitüdüğabi ne bóktan yarile.

²¹ “Pamkolpama sab tibiób zonaretal wirri pamab tangdó urrbule büdüldü arrbünum, akó abala ta sab dadanzan kairre tibiób olmaldó. Olmala sab tibiób aipalabaldó bóka bamgün kwarile akó ibü ta sab inzan wirri pamab tangdó urrbule büdüldü arrbünum. ²² Blaman pamkolpama yabü sab alzizi zomale, zitulkus e kürü mamoandakla. A kürü amkoman angunüm karlkukus nótó zamngólda kókó blakón tonarrdó,

§ **10:16** gwarzan: Zu pamkolpama gwar igó ngakan kwarilürr, wa [wirri gyagüpitótók] akó umul-umul ngyaben klama. Sorazan güblang orrñgoroda, wa inzan ngyabenda. **10:16** Luk 10:3

10:17 Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15   **10:21** Mak 13:12; Luk 21:16

God sab oya zid ine. ²³ Yabü wirri müp nómá alión korale ene basirrdü, olgabi busuamke ama darrü basirrdü. Zitülkus módóga, ka yabü amkoman poko byaldóla: e sab koke elakónane Godón Morroal Bóktan büdrrat Isrraelóm blaman ne wirri basirrdü kókóta ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab akó tüpdü nómá tolkomolo.

²⁴ “Umulbain olom wirri kokea tóba umulbain pamdóbabi, akó [leba zaget olom] wirri kokea tóba wirri pamdóbabi.* ²⁵ Umulbain oloman gaodómá tóba umulbain pamzan bainüm, oya ubi koke ki yarile tóba umulbain pam arrgratóm. Leba zaget paman gaodómá tóba wirri pamzan bainüm, oya ubi koke ki yarile tóba wirri pam arrgratóm. Da ene ta inzana: müót olom Be-elzebulbóka† ngilian kwarilürr, da tóba müótan kolpam sab ma amkoman kolaean ngi basil kwarile!

*Mi Wata Godón Gum Kwarilo, Pamab Koke
(Luk 12:2-7)*

²⁶ “We zitülkusdü, e inzan pamkolpamab gum koke koralo. Blaman ngablaorrón ne elklazako errkyá, sab ma ngabratórrón kwarile, ó blaman barrón ne elklazako, sab amarrón kwarile panzedó. ²⁷ Ka yabüka ne poko bóktandóla tümündü, ene dadan poko sab akó ngürr zyöndü

10:22 Metyu 24:9, 13; Mak 13:13; Luk 21:17   * **10:24**
Yesu alap-alap tóbakwata akó tóba umulbain olmalabkwata bóktanórr.   **10:24** Luk 6:40; Zon 13:16; 15:20   † **10:25**
Be-elzebul satanian darrü ngia. Yesu akó alap-alap tóbakwata akó tóba umulbain olmalabkwata bóktanórr: Yesu wa müót oloma; müótan kolpam umulbain olmalako.   **10:25** Metyu 9:34;
12:24; Mak 3:22; Luk 21:17   **10:26** Mak 4:22; Luk 8:17

amgolamke. Ka yabü güblang küpande ne bóktan nókyenónóma, e sab mórrkakakdógabi amgolamke.[‡] ²⁸ Da e ibü gum bangón-gu, büb nidi amkaldako. I ma gaodó kokeako samu amkalóm. A e Godón gum koralo, zitülkus oya arüng asine büb a samu [metat bólmyan urdü] agasilüm. ²⁹ Ia pamkolpama kubó nis kari pójae§ nis darrpan kari mani küpi koke nümagórre? A yabü Ab wa umula, darrüpa tüpdü noma tupe! ³⁰ Yabü órrngóen ta blaman bótangórrónako. God blaman kla umula yabükwata. ³¹ Da e wa igósidi gumgu, zitülkus e Godón ilküpdu wirrianakla abün kari pójaeepókaldógab!

*Yesun Alpin-gu Pamab Obzek Kwata
(Luk 12:8, 9)*

³² “Tóba pamab obzek kwata nótó noma pupo baile igó, ‘Ka Yesunla,’ ka ta sab oya dadanzan pupaino kólba kwitüm Aban obzek kwata igó, ‘Wa kürüne.’ ³³ A kürü nótó noma kalpine pamkolpamab obzek kwata, ka ta sab oya yalpino kólba kwitüm Aban obzek kwata.

*Yesu Paud Ódódóm Koke Tamórr, Wa Gazirr
Turrik Sidódürr
(Luk 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ “E igó gyagüpítótókgu igó, ka wata tamórró paud ódódóm ini tüpan pamkolpamdó! Koke,

---

[‡] **10:27** mórrkakakdógabi amgol: Yesun ngyaben tonar-dó, Isrrael kanrridü, müötäb taptap mórrkakak kwarilürr. Umul-umulan ngibtan bóktan müöt mórrkakakdógabi amgolnóp, elklaza bumióg bwób kabedó. § **10:29** kari pójae, Mórrke-mórrke módóga: sparrow. **10:33** 2 Timoti 2:12

ka wa paud koke sidódürrü, ka wa gazirr turrik sidódürrü!* ³⁵ Ka ugósüm tamórró, sab ini klama tómbapónorre: siman oloma sab tóba ab bóka bamgün yarile. Óp oloma sab tóba aipdü bóka bamgün warile. Kolalkota ta tóba kolalkotódó bóka bamgün warile. ³⁶ Kürübókamde, paman tóbanan müótan kol-pam, sab tai oyaka bóka bamgün idi korale.

³⁷ “Nadü oloman [moboküpüdü ubi] wirria tóba ab akó aipdü, a inzan wirri moboküpüdü ubi babula kürüka, wa ngarkwatódó kokea kürü mamoanóm. Nadü paman moboküpüdü ubi wirria tóba siman olom akó ngul olomdó, a inzan wirri moboküpüdü ubi babula kürüka, wa ngarkwatódó kokea kürü mamoanóm. ³⁸ Ubi-koke nótóke tóba krros bügasilüm akó kürü solkwat akyanóm,† wa ngarkwatódó kokea kürü wapór omkor mamoanóm. ³⁹ Nadü olom ubi yarile tóba tüpan arról zürük amiögüm, wa sab tóba [ngarkwat-koke arról] imrüke. A nadü oloma sab tóba tüpan arról imrüke kürübókamde, wa sab tóba ngarkwat-koke arról esene.

Godón Pamkolpamab Darrem Asine

(Mak 9:41)

⁴⁰ “Yabü morroal tonarre nótó nóma azebda, enta igósa, wa kürü morroal tonarre apadóda.

---

* **10:34** Ini bóktanan küp módoga: Kürübókamde pamkolpama sab gazirr korale. **10:36** Maeka 7:6 † **10:38** krros bügasil wa igóbóka apónda igó, ma koke bangono azid aengóm akó narrótókóm Yesun mamoandógabi. **10:38** Metyu 16:24; Mak 8:34; Luk 9:23   **10:39** Metyu 16:25; Mak 8:35; Luk 9:24; 17:33; Zon 12:25

Ó kürü morroal tonarre nótó nóma apadóda, enta igósa, wa Godón morroal tonarre apadóda, kürü nótó zirrkapónórr. ⁴¹ Prropet morroal tonarre nótó nóma apadóda, zitülkus ene wa prropeta, wa sab prropetan darrem ipüde. Akó dümdüm ngyaben pam morroal tonarre nótó nóma apadóda, zitülkus ene wa dümdüm ngyaben pama, wa sab ta dümdüm ngyaben paman darrem ipüde. ⁴² Ka yabü amkoman pokon byaldóla: popa kolpam wata enan gübarr nae nótó nóma nökyerre anónóm, zitülkus i kürü mamoan olmalako, ene oloma sab tóba darrem kla kokean arene.”

11

*Zon [Baptaes Bain] Pama Yesunkwata Bamtin
Yarilürr
(Luk 7:18-35)*

¹ Yesun tóba 12 umulbain olmaldó tibiób zagetankwata ikik bókrrana nóma blakónórr, wa ibü we zirrnápónóp. Tüób we wamlórr pamkolpam umul bainkü akó Morroal Bóktan amgolkü ngibürr minggüpanandó ne wirri basirr korálórr Galili prrobins kugupidü.

² Zon Baptae Bain Pam ugón tümün müótüdü yarilürr. Wa nóma arrkrrurr Kerriso ne kla tómbapólórr, da wa tóba umulbain pam we zirrnápónórr oya amtinüm ³ wagó, “Kibü kóbó tüzazilnüm, ia ma módóglia nótó ki tame, prropeta noabóka apón kwarilürr, ta ia ki darrü pam akyan kwarilo?”

⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ugó alkomólam, da Zonón izazilamke, e ne poko arrkrrudakla akó ne kla basendakla: ⁵ ilküküp murrbausürrün nidi kwarilürr, errkyä basendako, akó wapór bidal nidi kwarilürr, errkyä agóldako. Soso azid nidi balmilnóp, errkyä dólóng airrúnako. Güblang murrbausürrün nidi kwarilürr, errkyä arrkrrudako. Büdül nidi kwarilürr, akó arrólako. Akó elklaza-koke pamkolpama Godón Morroal Bóktan arrkrrudako. ⁶ Bagürwóm watóke, ninis gyagüpitótók babul noakame kürükwata!"

⁷ Zonón umulbain pama nóma bakonórr, Yesu ugón pamkolpamab ngorodó bóktan we bókyanórr Zonónkwata wagó, "E wa [ngüin-koke bwóbdü] laró asenóm ogobnórró? Ia e twal asenóm ogobnórró, wóra ne kla angapda? Koke!*" ⁸ Da e wa tai laró asenóm ogobnórró? Ia morroal mórrkenyórr bamelórrón pam? Koke! Morroal mórrkenyórr nidi bameldako, kingab wirrian müötüdü ngyabendako, a ngüin-koke bwóbdü koke. ⁹ Da e wa tai laró asenóm ogobnórró ngüin-koke bwóbdü? Ia prropet? Ó, ene amkoman. Ka yabü igó byaldóla, e wa amkoman wirrian pam esenarre ngibürr prropetódógab. ¹⁰ Zon we pama, Godón Wialómórrón Bóktana noanbóka apónda, God [Kerrisodó] ne poko bóktanórr wagó, "Turrkrru! Ka sab kólba bóktan ódód pam zirrapono marü singül kwata.

11:5 Aesaya 35:5-6; 61:1   * **11:7** Ini bóktanan küp módóga: Zon twalzan bóngap pam koke yarilürr; wa zürük gyagüpitótók akó tae bamgün pam yarilürr.

Wa sab marünkü kwat wató ngagróte.[†]

11 Ka yabü amkoman poko byaldóla: darrü pama koke kuri tómtómólórr wirrian nótóke Zon Baptaes Bain Pamdógab. A kari ngi olom nótóke Godón Kingzan Balngomóldó, wa wirriana Zonkagab.[‡] **12** Zon Baptaes Bain Pam wa tóba bóktan ne tonarr amgol yarilürr kókó erkya, pamkolpama Godón Kingzan Balngomóldó zirrapón-apón bóka bamgündako akó zóngang pamkolpama arrbainüm kaindako arüngpükü. **13** Blaman prropet akó Mosesón Gida umulbain pama Godón Balngomólankwata bóktan kwarilürr, kókó ta Zon tübzilürr. **14** Da e ubi ne nóma bainane kürü bóktan amkoman angunüm: prropeta nóma wialómórr igó: God sab Ilaezan zirrsapóne, wa amkoman Zonónkwata bóktanórr. **15** Güblang noane arrkrrum, wa ki turrkrru!

16 “Ia ka ini lüólan pamkolpam larópükü nütinaninümo? I kari olmalpókalzanako, pul basirrdü nidi mórrandako akó tibiób gómdamaldó górrgandako wagó,

[†] **11:10** Ini Godón bóktan oporako Yesuka Zonónkwata. **11:10**
Malakae 3:1 [‡] **11:11** Zon Yesun bóktan ódód pam yarilürr. Yesu tüób nóma tamórr, wa tóba Aban ngyaben gida küsil yónürr, da oya Balngomól sidódürr. Zon tüób Godón Kingzan Balngomól singül kwata ngyaben yarilürr. Oya kakóm, Yesu nibiób balngomólda, Godón Kingzan Balngomóldómako. Ibü ngyaben kari morroal airrún ta kokeako ngaerrón pamkolpamdögab, nidi ngyabenónóp Yesun tótók küsil nóma yarilürr. Ene igósidi, Yesu igó bóktanórr wagó, Godón Kingzan Balngomóldó ne pamkolpam wirriako Zonkagab. **11:13** Luk 16:16 **11:14**
Malakae 4:5; Metyu 17:10-13; Mak 9:11-13

17 “ ‘Ki yabünkü marret tatrror apul
kwarilnürüm,
a e zil koke kwarilnürüm;
ki büdül yónamto wórr bato kwarilnürüm, a e
yón gyaur koke kwarilnürüm.’ §

18 Ka ini pokó igósidi byaldóla, zitülkus Zon Baptæs Bain Pama nómá tamórr, wa alo bütöklürr, akó waen koke enólórr. We zitülkusdü, i igó bóktandako wagó, ‘Oya bübdü kolae samua ngyabenda!’ 19 A ka, Pamkolpamab Olom nótókla, nómá tamórró, ka alo akó anón namülnürüm. Akó we zitülkusdü, i kürübóka igó apóndako wagó, ‘Ngakónam, wa barngin-koke alo akó gorrgorr bain pama! Wa [taks mani dakabain pam] akó kolae tonarr pamkolpamab gódamé!** A kürü amkoman bangun pamkolpama ne dümdüm elklaza tómbapóndako, igó pokó okaka amzazildako, Godón [wirri gyagüpítótók] amkomana.”

Amkoman Bangun-koke Wirri Basirr
(Luk 10:13-15)

§ 11:17 Yesun alap-alap bóktanan küp inzana: kari olmalpókal ene tonarr pamkolpambóka apónda, tibiób gómdamat Zon akó Yesu ibübóka apónda. Pamkolpama Zonón akó Yesun alzizi nümaniknóp, zitülkus i ibü gida koke mamoaan namülnürri.

* 11:19 Yesu pamkolpam we olmalpókalpükü bütanında, zitülkus wa ne pokó tómbapónda, kekam kokea pamkolpambkü. Ene tonarr, wirri pama küp byamkün kwarilürr Zonón akó Yesun amkoman angun-gum, zitülkus i tibiób pamab bökam bagósorrón gida koke mamoaan kwarilürr. Zon alo bütök yarilürr akó waen koke enólórr, da i oya alzizi amanikóp. Yesu alo akó anón yarilürr, da i ta oya alzizi amanikóp.

20 Ene kakóm, Yesu barre [arüng tonarr] ne ngibürr basirrdü tómbapón yarilürr, wa ngarkwat we bókyanórr ene basirr pamkolpam wirribóka batüngüm, zitülkus i Godka kokean byalüngnónóp tibiób kolae tonarrdógabi.

21 Wagó, “Sab Godón ngürsila tame marüka, Korrazin wirri basirr! Akó sab Godón ngürsila tame marüka, Betsaeda wirri basirr! Ka Taerr akó Saedon wirri basirr nisdü[†] ene arüng tonarr ne nóma ki tómbapóla, ka yabüka ne arüng tonarr tómbapólórró, ene basirr pamkolpama gyaur mórrkenyórr ngaen ki bamelórre, akó urtót buru ki olokól tibiób singüldü, Godka okaka azazinüm wa, i tibiób kolae tonarrdógabi kuri tübyalüngórre.

22 Da ka yabü igó byaldóla, Godón Kot Ngürrdü wa Taerr akó Saedon pamkolpam [kolaean darrem] nókyerre. A wa ma sab yabü, Korrazin akó Betsaeda, tai wirrian kolaean darrem tókyerre.

23 Akó mató, Kaperrna-um wirri basirr, ma ia igó gyagüpítótókdóla, God sab marü kwitüdü mómgýele? Kokean! Ma sab bangrino tüpdü, büdülab bwóbdü![‡] Ka Sodomóm ne dadan arüng tonarr nóma ki tómbapóna, marükazan tómbapólórró, wa errkyá asi ki yaril.

24 Da ka marü igó ayaldóla, Godón Kot Ngürrdü wa sab Sodom pamkolpam kolaean darrem nókyerre, a wa ma mató, Kaperrna-um, marü sab tai wirrian

---

[†] **11:21** Taerr akó Saedon pamkolpam kolae tonarr akó Godónbóka umul-kók pamkolpam kwarilürr. **11:21** Aesaya 23:1-18; Izikel 26:1; 28:26; Zo-el 3:4-8; Eimos 1:9-10; Zekarraea 9:2-4 [‡] **11:23** büdülab bwób, Grrik bóktane módóga: Hades.

11:23 Bwób Zitül 19:24-28; Aesaya 14:13-15

kolaean darrem mókyene.”

*Yesu Tóba Ab Yagüür
(Luk 10:21-22)*

²⁵ Ene tonarrdó Yesu Godka bóktanórr wagó, “Ka marü agürdóla, kürü Ab, tüp a pülpülan Lod, zitulkus ma ini elklazab§ amkoman küp iniknürü wirri gyagüpitótók akó wirri susumüri pamdógabi, da errkya ma popa kolpamdó kuri okaka sizazina, marü kari olmalzan nidi amkoman angundako. ²⁶ Amkoman, kürü Ab, ma tónggapórró ini kwata, zitulkus marü wirri ubi inzanóm yarilürr.

Kürüka Togob Ngón Bagónóm

²⁷ “Blaman kla kürü Aba kuri küliónürr. Darrü olom umul-kóka Godón Olombóka, wata Ab umul tebea. Akó darrü olom umul-kóka Abbóka, wata oya Olom umul tebea, akó wa nibiób aleanda tóba Ab okaka amzazilüm.

²⁸ “Yao, e blamana kürüka togob, yabü müp amarrudi genggorrama nóma yazebe. Yabü ngón bagón kótó nülinünümo. ²⁹ E kürü balngomól* sipüdam akó kürü tonarr umul bainam, zitulkus ka mórmók tonarrla akó ka kólba ngi kwit koke baindóla. E sab igósidi yabiób samuan ngón bagón esenane. ³⁰ Ka yabü ne ngarkwatódó

11:24 Bwób Zitül 19:24-25; Metyu 10:15; Luk 10:12   § **11:25**
ini elklaza we poko apónda, Yesu ne poko apón yaril singül kwata.   **11:27** Zon 1:18; 3:35; 10:15   * **11:29** balngomól, Mórrke-mórrke igó angrirrüna: yoke. Yoke müp amarru klama, nugup poko-e tónggapórrón. Ene tonarr, pama yoke kubó zaget paman tupodó nugup-nugup ingrine müp morroal dümdüm arrgrratóm.   **11:29** Zerremaea 6:16

balngomóldóla, wa morroala, akó ka yabü ne müp alióndóla, wa ula.”

12

Yesu |Sabadan| Loda (Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Wirri ngarkwat babul, Yesu tóba umulbain olmalpükü Sabad ngürrdü [wit] apapana tótók yarilürr. Oya umulbain olmal aloa nómá yazebórr, da wit küp we zulkulóp, da alokü ogoblórr.* **2** Parrisia nómá esenóp, i Yesuka we bóktónóp wagó, “Ngaka! Marü umulbain olmala darrü zaget tónggapóndako, gyabi ne klame Sabad ngürrandó!”

3 Yesu ibüka we bóktanórr wagó, “E ia koke kuri etóngarre Godón Wibalómórrón Bóktandó, Deibid ne kla tónggapónórr, we tonarr, wa tóba pam kopopükü alom nómá yarilürr? **4** Wa Godón [Palae Müötüdü] bangrinürr, da prrista ne gyabi brred urrbulürr Godón obzek kwata, tóba pampükü we elorr! Wa ne gyabi yarilürr alom, Mosesón gida ngarkwatódó, i we kla elop.† Mosesón gida ngarkwatódó, wata dümdüm ibü yarilürr ene brred alom, prrist nidi kwarilürr. **5** Akó e ia koke etóngarre Mosesón gida wagó,

---

* **12:1** Ene tonarr, Zu pamkolpamab gida asi yarilürr, pama alo büdül nómá ki yarile kwtana agólde, oya dümdüm asi yarile ngibürr wit küp alom darrü apapdógab. **12:1** Duterronomi 23:25   **12:3** 1 Samuel 21:1-6   † **12:4** Prristab blaman udaizan zaget yarilürr, brred arrbünum Godón Palae Müötüdü. Darrü [singüldü prrista] ene brred Deibidün iliónürr. Oya ngi Abyatarr yarilürr (Mak 2:26).   **12:4** Lebitikus 24:9

blaman Sabad, prrista zagetedako, da i ta Sabad gida alkamüldako? Da ene ma ugón iada? Godón ilküpdü, i ugón darrü kolae koke tónggapóndako. ⁶ Ka yabü igó byaldóla, ini pokodó pam asine wirrian nótóka [Godón Gyabi Müötüdügabi]!‡ ⁷ Godón Buka igó bóktanda wa, ‘Kürü ubi inzanóma, e wata [urdü amsel lar] koke simarruane, a e ta gyaur kwarilo pamkolpamdó.’ E ne tai ini bóktanan küp umul nóma ki kwarila, e ibükwata, kolababul nibióbko, koke ki bóktónane igó, i kolae tonarr kuri tómbapórre. ⁸ Zitülkus módóga, ka Pamkolpamab Olomzanla, ka Sabadan Lodla.”§

*Tang Bidal Pam
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)*

⁹ Yesu ene wit apap amgatórr, ama darrü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] bangrinürr. ¹⁰ Da módóga, ola darrü pam yarilürr, tutul tang bidal akó sarrpi airrún. Ngibürr Parrisiab ubi yarilürr Yesun kotóm ain bóktan amanóm tóba bóktan tulmildügabi. Da i we imtinóp wagó, “Mibü gidadógab ia taia Sabad ngürrdü pam dólóng ainüm?”

¹¹ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “Yabü darrüpan ne [sip] nóma yarile, da kukurru kugupidü nóma aupe Sabad ngürrdü, ia ma ene kugupidügab koke irruno, ama kwitüdü sigasilo? Amkoman, ma ma kubó büsai-büsai

---

12:5 Bótang Peba 28:9-10 ‡ **12:6** Yesu tóbabóka apón yarilürr.

12:7 Metyu 9:13; Oseyá 6:6 § **12:8** Sabadan Lod, oya küp módóga: Sabadan Wirri Pam. Oyakama tónggapónóm ubi bainda Sabad ngürrdü.

arruanóm wamo. ¹² Da pam wa kari kla kokea sipdügabi. Módóga, mibü gidadógab wa taia morroal tónggapónóm Sabad ngürrdü.” ¹³ Da wa ene pam we yalórr wagó, “Moba tang ugó adrrat.”

Wa adrratórr, da oya tanga tóba gaodó alkomólórr, tai we bainürr darrü tangzan. ¹⁴ Parrisia kwóbbazen müót amgütóp, Yesun amkal bóktan we ingrínóp.

Yesu, Godón Zaget Pam

¹⁵ Yesu umul yarilürr wagó, Parrisia oya amkal bóktan tónggapón kwarilürr, da ene poko we amgatórr. Abün pamkolpama oyaka we zutalórr. Wa blaman azid is we dólóng nyónónóp, ¹⁶ da ibü arüng bóktan we nókyenóp wagó, “Ngibürr büzazilgu ka nótókla.” ¹⁷ Yesu blaman ini poko igósidi tómbapónórr, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa prropet Aesayaka ne poko bóktanórr pamkolpamdo adrratóm wagó,

¹⁸ “Ngakónam, ini kürü zaget tame, ka noan ipadórró,

ka noaka ubila akó ka noan bagürdóla.

Ka sab oyaka kólba Samu ingrino,
akó wa sab kürü dümdüm ngyabenankwata
bóktan wató ayole ibüka, Zu-koke nidipko.

¹⁹ Wa sab koke ongyal akó taegwarr yarile.

Pamkolpama oya sab wirri arüngi bóktande
koke arrkrru kwarile kwatódó.

²⁰ Wa sab koke alkamüle arrngür-arrngür
surpid,

akó ne zyón klaman zyóna kari bainda, wa
 sab koke itamüne,*
 kókó wa sab kolae errgrróte tóba dümdüm
 balngomóle.

21 Zu-koke nidipko, i sab oya amkoman
 yangurre tibiób zid bainüm.”

Yesu akó Be-elzebul
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 Da ngibürr kolpama Yesuka pam ugón sidüdóp. Wa ilküküp murrbausürrün akó koke bóktan yarilürr, zitulkus oya büb kugupidü kolae samu asi yarilürr. Yesu ene pam we dólóng yónürr, wa igósidi bóktanóm bainürr akó ilküp nisa we bamgorri. **23** Ene dudu pamkolpamab ngoroa gübarirr aengóp. I tibiób we bamtinónóp wagó, “Ia ini aprrapórr [Deibidün Olome]?”

24 Parrisia nóma barrkrrurr inikwata, tibióbka we bóktanónóp wagó, “Wata kolae samuab singüldü pam Be-elzebul† nótóke, ini pam ene arüng wató akyanda kolae samu amanóm.”

25 Yesu ibü gyagüpítótók umul bainürr, da wa ibüka we bóktanórr wagó, “Darrü kingan balngomól bwób pamkolpama tibiób nóma bürrgrrütörre, tibióbka bóka bamgünüm, ibü bwóba sab kolae baine. Ne wirri basirr ó müót pamkolpama tibiób nóma bürrgrrütörre, i sab myamem dabyórrün koke kwarile. **26** Da ene ta inzana, satania ne darrü tóba kolae

* **12:20** Ini bóktanan küp módóga: Wa sab gyaur yarile taiwan arüng-koke kolpamdó, akó sab zao-zao yarile dam kolpamdó.

12:21 Aesaya 42:1-4   † **12:24** Be-elzebul satanian darrü ngia.

12:24 Metyu 9:34; 10:25

samu nómá amanike pamdógab, i ene tibiób kuri bürrgrüti. Da satanian balngomóla sab myamem koke zamngóle, da oya arünga ta sab igósidi we blakón. ²⁷ A ka kolae samu ne Be-elzebulün arüngi nómá amandóla, da yabüka nidi atandako, i ma kolae samu noan arüngi amandako? Ini zitülkusdü i sab yabü igó zaz nirre wagó, e obaedakla e nómá bóktandakla wagó, ka kolae samu Be-elzebulün arüngi amandóla. ²⁸ A ka kolae samu amandóla Godón Samuan arüngdüğabi. Akó ini klama igó poko okaka amzazilda wagó, Godón Kingzan Balngomóla yabüka kuri tame.

²⁹ “Ka akó igó bóktono: darrü pam gaodó kokea arüng paman‡ müötüdü popa bangrinüm, oya elklaza azebóm. Ngaen-gógópan wa ene arüng pam sye-i amróke, da ene kakóm oya müót igósidi amkene, oya elklaza azebóm.

³⁰ “Kankü koke nótóke, wa kürüka bóka bamgünda. Akó kankü pamkolpam koke nótó dakasuda, wa arngenda. § ³¹ Da we zitülkusdü, ka yabü igó byaldóla, God sab kolpamab bla-man kolae tonarr norrgorre akó ne kolae poko bóktandako Godónkwata. A kolae poko nótó bóktanda Godón Samuankwata, God sab oya ene kolae tonarr kokean arrgone. ³² Nadü oloma ne kolae bóktan akyanda kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, God sab arrgone. A nadü oloma

---

‡ **12:29** Ini alap-alap bóktana. Ene darrü pam Yesu-e. Ene arüng pam satania. Yesu ini kla tónggapóne, wa pamkolpam nómá zid nirre satanian tangdögabi. § **12:30** Yesu pamkolpam Godka amarrubóka ikikda. **12:30** Mak 9:40

ne kolae bóktan akyanda Godón Samu, sab koke arrgone, errkya ini tüpdü akó elnga tüpdü.

*Nugup akó Tóba Küp
(Luk 6:43-45)*

³³ “Morroal küp azebóm, marü morroal nugup warile. Marü ne kolae nugup nóma warile, marü sab alo-koke küp müline. Ma kubó nugup tóba küpdügabi omzyeto, wa ne tonarr küp waondo.*

³⁴ E blaman kolae balóng gwarab kupoakla! E morroal poko ia bóktónane, zitülkus e kolaekla! Darrü oloman taea we poko bóktanda, oya moboküpdu ne klame. ³⁵ Morroal oloma tóba morroal gyagu müótüdüğabi wa morroal elklaza amarruda. Kolae oloma tóba kolae gyagu müótüdüğabi wa kolae elklaza amarruda.†

³⁶ “Ka yabü igó byaldóla, Godón Kot Ngürrdü, blaman pamkolpama sab tibiób küp-koke bóktan poko pupo wyóle Godka. ³⁷ Moba bóktandógabi God marü sab [dümdüm tonarr] olomóm mine, ó moba bóktandógabi God marü sab [kolaean darrem] mókyene.”

Yesu Aebóka Bangónórr [Wirri Tulmil] Okaka Amzazilüm

(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ Da ngibürr Mosesón gida umulbain pam akó Parrisia Yesuka we bóktónóp wagó, “Umulbain Pam, ma kibünkü darrü wirri tulmil kóbó

12:32 Luk 12:10   * **12:33** Morroal pam, wa morroal nugupzana, akó morroal küp, oya morroal tórrmen tulmilako.

12:33 Metyu 7:20   **12:34** Metyu 3:7; 15:18; 23:33; Luk 3:7; 6:45

† **12:35** Ini alap-alap angrirrüna; gyagu müót paman moboküpä akó gyagüpítótóka, elklaza paman tórrmenako.

tónggapó, da ki kubó eserre, marü arüng ia amkoman Godkagabia.”

39 Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “Ini lüolan pamkolpam kolaeanaako akó i Godón amkoman koke angundako, zitulkus i wirri tulmilüm atodako. A ibünkü darrü wirri tulmil tónggapórrón koke yarile, wata prropet Zonakazan ne wirri tulmila tómbapónórr. **40** Zona äud ngürr akó äud irrüb wirri wapian dupidüzan ngyabenórr, da ka, Pamkolpamab Olom nótókla, ta sab äud ngürr akó äud irrüb inzan amono auma tüp kugupidü. **41** Ngaen, Zonan nóma arrkrruóp Godón bóktan amgolde, Ninebe wirri basirr pamkolpama Godka tübyalüngóp tibiób kolae tonarrdógabi. Da Godón Kot Ngürrdü, i sab igósidi Godón obzek kwata bórrönge ini lüolan pamkolpampükü, da sab ibü kolae tonarr idi pupo nirre. Tübarrkru, Zonakagabi darrü wirri ngi pam aini asine! E Godka byalüngüm koke iadeakla Ninebe basirr pamkolpamzan? **42** Ngaen, Syiba kwina‡ aibwóbdügabi katókórr king Solomonón [wirri gyagüpítótók] bóktan arrkrrum. Da Godón Kot Ngürrdü, ene kola sab igósidi Godón obzek kwata zamngóle ini lüolan pamkolpampükü, da sab ibü kolae tonarr wató pupainirre. Tübarrkru, Solomonkagabi darrü wirri ngi pam aini asine! E ia kürü wirri gyagüpítótók

---

12:38 Metyu 16:1; Mak 8:11; Luk 11:16   **12:39** Metyu 16:4;
Mak 8:12   **12:40** Zona 1:17   **12:41** Zona 3:5   ‡ **12:42** Syiba
kwin wa Syiba kantrri ngakan warilürr, errkyä Arrabia nege. Wa
Zu kol koke warilürr.   **12:42** 1 King 10:1-10; 2 Krönikol 9:1-12

bóktan amkoman koke iade angundakla, Syiba kwinazan Solomonón wirri gyagüpítótók bóktan amkoman yangunürr?

*Kolae Samua Nómá Alkomólða
(Luk 11:24-26)*

⁴³ “Kolae samua nómá burruanda pamdógar, wa agóltagóldase nae-koke bwóbduma, ngón ngagón bwób byamkünkü. Wa darrü koke nómá asenda, ⁴⁴ wa tóbaka bóktanda wagó, ‘Ka ma alkomóldóla ka ne müót amgatórró.’[§] Wa nómá abzilda ene müótüdü, wa popa yuógan, morroal pabzaurrün akó ngarkwatódó asenda. ⁴⁵ Wa tótókda, da ngibürr 7 amkoman kolaeán samu we amarruda. I blamaña ene müótüdü we barrbündako ola ngyabenóm. Da ene tonarrdó ene pam ugón ma tai kolaeán pokodómá ngaensingülan pokodógabi. Da ene sab inzan pokoa tómbapónórre ini kolae lüólan pamkolpamadó.”

*Yesun Aip akó Zoretal
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Yesuzan bóktan yarilürr pamkolpamab ngorodó, da módóga oya aip akó zoretala ugón togobórr. I pulkakak bórranglórr. Ibü ubi oyaka bóktanóm yarilürr. ⁴⁷ Darrü oloma oya we izazilürr wagó, “Yazil, marü aip akó zoretal bórrangde módógako kalkuma. Ibü ubi marüka bóktanómá.”

⁴⁸ Yesu ene pamdó bóktan we yalkomólórr wagó, “Kürü aip ia tai nótóko? Akó kürü zoretal ia tai nidipako?” ⁴⁹ Da tang we

---

§ 12:44 müót wa alap-alap paman bübbóka apónda.

idódürr tóba umulbain olmaldó, da bóktanórr wagó, "Ngakónam, ini kürü aip akó zoretalako! **50** Zitulkus módóga, kürü kwitüm Aban ubi ne nótó tómbapónda, wa kürü zorete, ó wa kürü bólbotó, akó wa kürü aipo."

13

Küp Barit Paman Alap-alap Bóktan (Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Ene dadan ngürr Yesu müót amgatórr, da wa we wamórr Galili Malu kabedó. Wa we mórran-mórran bainürr. **2** Wa olazan yarilürr, wirri pamkolpamab ngoroa oya amarüksimarük yangónónóp. Kan babul nóma yarilürr, da wa butüdü igóside we kasilürr, we mórran-mórran bainürr, dudu ngoroazan bórranglórr malu kabedó. **3** Olgabi wa ibüka abün elklaz-abkwata bóktan yarilürr alap-alap. Wagó,

"Darrü küp barit pama we wamórr [wit] küp tüpdü aman-aman aritüm* apapdó. **4** Wazan ene küp amalórr, ngibürra kwat kabedó balóklórr. Póyaea togobórr, we ololórr. **5** Ngibürra wirri ingülküppükü tüpdü balóklórr. Ene pokodó kari tüp yarilürr. Ene wit guba büsai-büsai igóside tübausürr, zitulkus ene ingülküp kwitüm tüp tumuman yarilürr. **6** Abüsa nóma tübanikürr, oya urura ene küsil zid igóside toklomóp, da odalan ngintinóp, zitulkus ibü simkün babul kwarilürr. **7** Akó ngibürre kupa térezpükü sólmól pokodó balóklórr. Ene sólmóla nóma

---

13:2 Luk 5:1-3   * **13:3** aman-aman arit: Zu pamkolpama ngibürre alo kla aman-aman arit kwarilürr.

dódórr bain yarilürr, da ene wit zid ola sarrpi ninóp. ⁸ A ngibürr küpa ma morroal tüpdü balóklórr. Ene zida küp we bapónóp, ngibürra 100, ngibürra 60, akó ngibürra 30, darrpan küpdügab. ⁹ Güblang noane, wa ki turrkrru!"

*Alap-alap Bóktanan Zitülkus
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)*

¹⁰ Yesun umulbain olmala togobórr oyaka, da imtinóp wagó, "Ma ia pamkolpamidó alap-alap iade bóktandóla?"

¹¹ Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, "Godón Kingzan Balngomólankwata arrón elklazabóka umul yabü aliórrünako, a ibü koke. ¹² Zitülkus módóga, noanko, sab akó oya ene tumum ngibürr iline.[†] Oya sab igósidi ngaru bapón-koke kwarile. A babul noanko, oya sab irrkine, oya kari-kari ne klame. ¹³ Ka alap-alap bóktandóla ibüka, zitülkus enana i azildako, i tai kokean asendako. Akó enana i arrkrrudako, i tai kokean arrkrrudako, akó bóktanan küp ta tai koke apadódako. ¹⁴ Da prropet Aesaya Godón igó ne bóktan wialómórr, ibüka errkyä küppükü bainda, wagó,

" 'E wa sab metat arrkrru wa arrkrru kwarilo,
da e ma Godón bóktanan küp tai kokean
apad kwarilo.

E wa sab metat azil wa azil kwarilo, da e ma
tai kokean asen kwarilo.

[†] **13:12** Ini bóktanan küp módóga: Godón Kingzan Balngomólankwata umul nótóke, God oya sab akó ngibürr umul pokó iline. **13:12** Metyu 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26

15 Zitülkus módoğa, ini pamkolpamab moboküp
karrkukus bairrúnako;
ibü güblang nabeako arrkrrum,
akó tibiób ilküp kuri murrnausóp.
Koke ne nóma, i ki eserre tibiób ilküpi,
akó i ki barrkrrue tibiób güblange,
akó i [küp ki ipüdórre] tibiób moboküpi,
akó i ki tübyalüngórre küruka, da ka ibü igósidi
ki dólóng ninünüma!’

16 “A yabü ilküpa sab bagürwóm esele,
zitülkus i asendako, akó yabü güblanga sab
bagürwóm arrkrrule, zitülkus i arrkrrudako!
17 Zitülkus módoğa, ka yabü amkoman pokó
byaldóla: abün prropet akó dümdüm ngyaben
pamkolpam, ngaen nidi ngyaben kwarilürr, ibü
wirri ubi ta asenóm yarilürr, e errkyá ne kla
basendakla kürü tómbapónde, da i kokean es-
enóp. Akó ibü wirri ubi ta arrkrrum yarilürr,
e errkyá ne pokó arrkrrudakla, da i kokean
barrkrrurr.”

*Yesu Küp Barit Paman Alap-alap Bóktan
Müsirrga Yónürr*

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 “Da e tübarrkrru, küp barit paman alap-
alap bóktanan küp ia laróga. **19** Ene bóktan nótó
arrkrruda Godón Kingzan Balngomólankwata,
da bóktanan küp koke apadóda, wa igó küpa,
kwat kabedó ne küpa balókórr. Kolaeán
oloma tótókda, ama oyakagab ene bóktan
arrkyónda, oya moboküpdu artümürrün ne
klame. **20** Ne küpa balókórr wirri ingülküppükü

tüpdü, oyankü zamngólda, Godón bóktan dümdüman bagürwómpükü nótó apadóda. ²¹ A ene bóktana oya bübdü tai koke mórran-mórran bainda, zitulkus oya simkün babulako, da ene bóktana wirrianbóka aebókamde koke ngyabenda. Ngibürr müp tonarra nómá tótókdako oyaka ó ngibürr pamkolpama oya wirri müp alióndako, zitulkus wa Godón Bóktan amkoman angunda, wa büsai-büsai bóleanda amkoman bangun-gum. ²² Akó térezpükü sólmól pokodó ne küpa balókórr, oyankü zamngólda, Godón bóktan nótó arrkrruda. A tüpan gyakolae akó mórrélwómóm ubia Godón bóktan sarrpi aindamli. Da ene oloma küp koke igósidi bapónda. ²³ A morroal tüpdü ne küpa balókórr, oyankü zamngólda, nótó arrkrruda akó küp apadóda, da wa küppükü igósidia, darrüpa 100, darrüpa 60, akó darrüpa 30 darrpan küpdügab.”

Trrabuban Alap-alap Bóktan

²⁴ Yesu pamkolpamddó akó darrü alap-alap bóktan adrratórr. Wagó, “Godón Kingzan Balngomól inzana. Darrü pama morroal wit küp tóba apapdó iritürr. ²⁵ Darrü irrüb, blaman pamkolpam ut nómá kwarilürr, darrü kolae pama tamórr, oya gódam-koke nótó yarilürr. Wa trrabub küp we iritürr wit apapdó, da wa we amgatórr. ²⁶ Ene wit akó trrabuba darrpan pokodó we dódórr bainóp. Küpa nómá tómónóp, da we nómzyetóp. ²⁷ Apap aban zaget pama oyaka togobórr da we bóktónóp wagó, ‘Ngi pam, ia ma morroal wit küp iritürrü

moba apapdó, a ene trrabuba wa nubágabi togobe?’²⁸ Wa ibüka bóktanórr wagó, ‘Darrü kolae pama tónggapónórr ini kla, kürü gódam-koke nótóke.’ I oya we imtinóp wagó, ‘Marü ia ubia, ki ia ene trrabub aprranóm ogobo?’²⁹ Wa bóktan yalkomólórr wagó, ‘Ki yarilün! Zitülkus e ne trrabub nóma eprrónane, e kubó ngibürr wit zidpükü kena eprrónam.³⁰ Kya elókam, ene wit a trrabub nizana darrpan pokodó ki dódórr bainünüm kókó abül tonarr nóma semrróne. Ene ngürr ka sab abül pamkolpam nilnünümo wagó, “E trrabub ngaen-gógópan dakainamke, da kur bamelamke, sab urdü amselóm. Ene kakóm, e wit dakainamke darrpan pokodó, ama kürü gyagu müötüdü irrbünamke.” ’ ’ ’

*Karian Küpan akó Istan Alap-alap Bóktan
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-21)*

³¹ Yesu ibüka akó darrü alap-alap bóktan adr-ratórr wagó, “Godón Kingzan Balngomól inzana, wamaka ne karian[‡] küpa, darrü pama tóba apapdó ne kla idódürr akó tüpdü irtümülürr.³² Ene karian küpa blaman küpdügab, a wa ma nóma dódórr bainda, wa wirrian zida blaman didiburr zidüdügab. Wa nugupüm bainda, da igósidi kwitüm pýaea tótókdako tibiób müót balmelóm oya tizdü.”

³³ Yesu ibüka akó darrü alap-alap bóktan adr-ratórr wagó, “Godón Kingzan Balngomól inzana,

---

^{‡ 13:31} karian, Mórrke-mórrke módóga: mustard, alo misan ngitan klama.

wamaka istako,§ kola ne kla yazebe, da abün* plaoapükü we alkomene. Ene ista kubó plaoa kugupidü ola zaget yarile, tai kókó blaman plaoa por baine.”†

*Yesu Alap-alap Bóktan Iade Büdrratlórr
(Mak 4:33-34)*

³⁴ Yesu wata blaman ini elklaza alap-alap büdrrat yarilürr pamkolpamab ngorodó. Wa ibüka wata alap-alap bóktane bóktalórr.

³⁵ Blaman ini tórrmen tulmila igósidi tómbapónónóp Godón Wialómórrón Bóktan küppükü ainüm, wa prropetódó ne pokobóktanórr pamkolpamadó adrratóm wagó,

“Ka sab ibüka alap-alap bóktane elklaza müsirrga ninünümo.

Ka sab amgolo, zitüldügab anikürrün ne klamko, tüp a pülpül nóma tómtómorrri.”

Yesu Ene Trrabuban Alap-alap Bóktan Müsirrga Yónürr

³⁶ Yesu pamkolpamab ngoro nóma bimgatórr, wa we alkomólórr tóba müötüdü. Oya umulbain olmala togobórr, da oya we imtinóp wagó, “Ma kibü tüzazilnüm, trrabubpükü apapan alap-alap bóktanan küp ia laróga?”

³⁷ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “Ne pama morroal küp iritürr, wa kótókla, Pamkolpamab

---

§ 13:33 ist plaoa por bapón klama. Mórrke-mórrke módoga:
yeast. * 13:33 abün: Plaoa ngarkwat aprrapórr nis baek namülnürri. † 13:33 Ini alap-alap bóktanan küp módoga:
Godón Kingzan Balngomól ngaen-gógópan kari yarilürr, solkwat ma amkoman wirri bainürr. Wa blaman bwób gwarróne, ista plaoazan wirri ainda. 13:35 Wórr Peba 78:2

Olom. ³⁸ Apap ne klame, wa ini tüpa. Morroal küp, ene pamkolpamako, God nibiób balngomólda Kingzan, akó trrabub ne klame, i kolaean oloman pamkolpamko. ³⁹ Trrabub ne kolae pama iritürr, wa [debóla]. Abül ngürr, wa tüpan blakón tonarra akó abül zaget pam, i wa anerruako. ⁴⁰ Trrabubzan dakaindako akó darrpan pokodó urdü amsel-dako, tüpan blakón tonarrdó enta sab inzan pokoa tómbapóne. ⁴¹ Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab kólba anerru zirrtapónónómo, kólba Balngomól Bwóbdügab ibü dakabainüm, pamkolpam kolae tonarr tómbapónóm nidi zirrbótakdako akó blaman, kolae elklaza nidi tómbapondako. ⁴² Ibü sab [metat bólmyan urdü] amórre. I sab yón akó tibiób zirrgüp ola bótak kwarile. ⁴³ A dümdüm nyaben pamkolpama sab abüsazan zyón bapón kwarile tibiób Aban Balngomoldó. Güblang noane, wa ki turrkrru!"

Anikürrün Mani Alóp

⁴⁴ "Godón Kingzan Balngomól wirri mani alópzana, tüp pokodó anikürrün. Darrü pama nóma esene, wa akó kubó ngalo-e. Bagürwómpükü we alkomolé, tóba blaman kla we sel nirre, da ene mani alóppükü tüp poko we amige.[‡]

Kómal Pelan Alap-alap Bóktan

---

^{‡ 13:44} Ini alap-alap bóktanan küp módóga: Godón Kingzan Balngomoldó bangrin wirri morroala blaman tüpan klamdógabi. Wa mani alópzana; pama tóba blaman tüpan elklaza selbainda ene kla bumiögüm.

45 “Godón Kingzan Balngomól akó inzana. Darrü elklaza bumióg pama kubó wame kómálpel§ amkünüm. **46** Da kubó kómalan kla nómáesene, wa kubó alkomóle, tóba blaman kla we sel nirre, da ene pel we amige.*

Netan Alap-alap Bóktan

47 “Godón Kingzan Balngomól akó netzana. Pama kubó ene net maludü nómá adrriutrre, abün-abün obzek wapi bumige; ngibürr alóng wapi, ngibürr alóng-koke. **48** Ene neta tai nómabyamróke, da kubó nórerdó ugón amrrutrre. Pama kubó bobrrone ene wapi aleanóm. Morroal kla kubó alópdó irrbünörre, akó kolae kla kubó zomale. **49** Tüpan blakón tonarrdó sab inzan yarile. Anerrua sab ogobe kolae kolpam aleanóm dümdüm ngyaben kolpamdógab. **50** Kolae kolpam sab we amórre metat bólmyan urdü, i sab nóla yón akó zirrgüp bótak kwarile.”

Godón Küsil akó Ngaep Bóktan Umulbain Morroala

51 Yesu tóba umulbain olmal we nümtinóp wagó, “E ia blamana ini alap-alap bóktanab küp kuri ipüdane?”

I bóktan we yalkomólóp wagó, “Ó, ki kuri umul bairre!”

§ **13:45** pel, Mórrke-mórrke módóga: pearl. Oya kak mirria. Ene pela mirrian kak kugupidü dódórr bainda, küp nólama.

* **13:46** Ini alap-alap bóktanan küp módóga: Godón Kingzan Balngomoldó bangrin wirri morroala blaman tüpan klamdógabi. Wa pelzana; pama tóba blaman tüpan elklaza selbainda ene pel bumiögüm.

52 Yesu akó bóktan we yalkomólórr wagó, “Ini igó pokoa: darrü gida umulbain pam, Godón Kingzan Balngomólankwata ne nótó kuri umul baine akó ipüde, wa müót abzana, küsil akó ngaep elklaza nótó ausda tóba gyagu müótüdügabi.”[†]

Nazarret Wirri Basirr Pamkolpama Yesun Alzizi Amanikóp

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Yesun ene alap-alap bóktan büdrerrata nómá blakónórr, wa ene poko we amgatórr. **54** Da wa we wamórr tóbanan wirri basirrdü Nazarret. Wa pamkolpam ibü kwóbbazen müötüdü we umul bain yarilürr, da i gübarirr aengóp. I tibiób bóka bütünóp wagó, “Ini wa ene [wirri gyagüpítótók] nubó yazebe? Wa akó ene wirri arüng elklaza tómbapón nubó umul baine?” **55** A wa go ene müót balmel paman olome, Zosepón. Akó oya aip go Merrio. Akó Zeims a Zosep a Saemon akó Zudas enta oya zoretalko. **56** Akó oya bólbtala ta ae ngyabendako. A wa wa ini arüng nubógabi ipüde?” **57** Da i oya we alzizi amanikóp.

Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Prropet wirri ngi atendako ngibürr bwóbdü, a tóbanan basirrdü ó müót pama ama inzan koke.” **58** I oyazan amkomán koke yangunónóp, wa ola abün [arüng tonarr] koke igósidi tómbapónórr.

[†] **13:52** Ini alap-alap bóktanan kùp módoga: Yesun amkomán bangun pamkolpam errkyá inzanako: i Godón ngaen-gógópan bóktan umulako oya gidankwata, akó i ta Yesun küsil bóktan umulako oya Balngomólankwata.   **13:57** Zon 4:44

14

*Zon [Baptaes Bain] Pam, Oya Büdül
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)*

¹ Ene tonarr, Errod Galili prrobins alngomól wirri pam nóma yarilürr, wa Yesunkwata bóktan arrkrrurr. ² Tóba zaget pambóka wagó, “Ene wa amkoman Zon Baptaes Bain Pama, oya büdüldügab kuri irsümürre! Da ene arünga oyaka ene zitulkusdü zagetóda wirri [arüng tonarr] tólbaelóm.”

³ Zon büdül küsil nóma yarilürr, Errod tóba gazirr pam zirrapónóp Zonón amiógüm, sye-i amelóm, tümün müótüdü zirrapónóm. Wa ini poko tóba kol Errodiasónbókamde tónggapónórr. Errodias ngaen-gógópan oya naret Pilipün kol warilürr. Errod oya wató urrkyónürr, da kolóm we wyónürr. ⁴ Errod Zonón tümün müótüdü zirrapónórr, zitulkus Zon oya bobarr igó ayal yarilürr wagó, “Ini gyabia, Errodiasón amiógüm moba kolóm!”

⁵ We zitulkusdü, Errodón ubi oya ugón amkalóm yarilürr büdülümpükü. Da wa Zu pamkolpamab gum yarilürr, zitulkus pamkolpamab [wirri gyagüpítótók] wata igó yarilürr, “Zon wa propeta.”

⁶ Errodón amtómól ngürran tére nóma yarilürr, Errodiasón ngul oloma zil emkalólórr wirri ngi kolpamab obzek kwata, ola nidi kwarilürr. Wa Errodón morroal barnginwóman ngitanórr, ⁷ da Errod oya larüng alkamülkoke bóktan] we wyalórr wagó, “Ma kürüka

ne klamóm tóbato-o, ka wata marü kubó mókyeno!"

⁸ Tóba aipan bóktandógabi, ngul oloma Errodón we yatorr wagó, "Ma kürü kókya aini alongalo klamdó, Zon Baptaes Bain Pam, oya singül!"

⁹ King Errod kari gyaur koke yarilürr, wa ene bóktan nóma arrkrrurr. Da módoga, wa tóba darrü gazirr pam we arüng bóktan ekyanórr Errodiásón ubi tónggapónóm, zitulkus wa oya arüng alkamül-koke bóktan uliónürr wirri ngi kolpamab obzek kwata, tére bwóbdü nidi kwarilürr. ¹⁰ Da ene gazirr pama Zonón singül we itülürr tümün müótüdü.* ¹¹ Ene singül alongalo klamdó we sidódürr, da ene ngul olom okyanórr, ama akó nótó idódürr tóba aipdü. ¹² Zonón umulbain olmala togobórr, oya büb we idüdóp gapók alüngüm. Ene kakóm, Yesun azazilüm we ogobórr.

*Yesu 5,000 Pam Ngabyónürr
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Zon 6:1-14)*

¹³ Yesu Zonón büdülbóka nóma arrkrrurr, da bütüdü kasilürr, da ene pokó we amgatórr kolpam-koke bwóbdü tótókóm tebebe. Pamkolpam ngoroa nóma barrkrrurr, i tibiób wirri basirr we zumgatlórr, da dorro kwata, wapórane, oyaka we zatalórr. ¹⁴ Yesu bütüdüğabi dorro nóma kasilürr, wa wirri pamkolpamab ngoro nosenóp, da wa kari gyaur

---

* **14:10** Zonón tümün müótüdü angrin pokó Metyu 4:12dó wialómórróna.

koke yarilürr ibüka. Da azid nidi kwarilürr, wa ibü dólóng nyónónóp.

¹⁵ Abüs simaman nóma yarilürr, umulbain olmala oyaka togobórr, da i oyaka bóktónóp wagó, “Abusa mórrandase. Ini kolpam-koke bwóba. Da ma ini pamkolpamab ngoro ugó zirrnapónónóm minggüpanan basirrdü, tibióbkü alo kla bumiógüm.”

¹⁶ A Yesu ibü nilóp wagó, “I koke ogobe! E yaib ibü ngibürr alo kla nülinam!”

¹⁷ I bóktan we yalkomólóp wagó, “Kibüka aini wata 5 brredako akó nis wapiamli.”

¹⁸ Da Yesu ibüka we bóktanórr wagó, “Da ala simarruum kürükä!” ¹⁹ Wa pamkolpam opopordó mórranóm nilóp. Da ene brred yazebórr akó wapi nis, kwit yazilürr, da Godón eso ekyanórr. Wa ene brred syórr nangónóp, tóba umulbain olmal nülinóp, akó umulbain olmala pamkolpam nülinóp. ²⁰ I blamana nóma elop, ibü bikóma nólóngóp. Umulbain olmala bamirrún alo pokonakóp akó 12 alóp murrausóp. ²¹ Ne pama elop, ibü ngarkwat kókó 5,000 yarilürr, kol a karipókal, ibü koke etóngóp pamdógabi.

*Yesu Nae Kvitana Tótók Yarilürr
(Mak 6:45-52; Zon 6:15-21)*

²² Dümdüman ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmal we nilóp butüdü bamselóm ó singül kwata baurrüm malu dakla dorrodó. I nóma ogoblórr, wa ene pamkolpam we zirrnapónóp. ²³ Ene kakóm, wa tebe podo kwitudü we angürürr, tóre akom. Abüsazan mórralórr, Yesu ola ugón wata

tebe püóran yarilürr. ²⁴ Ugón but ta alam kan koke yarilürr maludü. Goblola but wirribóka angap kwarilürr, zitülkus wóra singül kwatagabi tubsolürr.

²⁵ Sis minggüpanan nóma yarilürr, Yesu tóba umulbain olmaldó we wamórr, nae kwitana tótókde. ²⁶ I oya nae kwitana tótókde nóma esenóp, kari gum ta koke kwarilürr. Wagó, “Ini wa mórrkea!” Da gum taegwarr we apónóp.

²⁷ Dümdüman Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Moboküp karrkukus ninam! Ini kótókla. E gumgu!”

²⁸ Pita oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Lode, mató ne nómadóla, da kürü kóbó kyal mobaka tótókóm nae kwitana!”

²⁹ Yesu oyaka bóktanórr wagó, “Da yao!” Pita we banikürr bütüdugabi, da wa nae kwitana Yesuka we wamlórr. ³⁰ Pita wirri wór nóma esenórr, wa gumüm we bainürr. Naedó we mórranórrma, da wirribóka taegwarr apónórr wagó, “Lod, ma kürü ugó zid kyó!”

³¹ Dümdüman Yesu tang adrratórr, Pitan we emoanórr. Oyabóka wagó, “Marü amkoman bangun wata karia! Ma gyagüp-gyagüp iadela?”

³² I nizana bütüdü we kasilürri. Wórapükü ta we batülürr. ³³ Butüdü ne umulbain olmal korálórr, Yesun we yagürnóp. I we bóktónóp wagó, “Ma amkoman Godón Olomla!”

Yesu Azid Kolpam Dólóng Ninóp Genesar-retóm

(Mak 6:53-56)

³⁴ I malu dakla kabedó nóma baurrürr, i we babzilürr Genesarret bwóbdü. ³⁵ Pamkolpama

Yesun nóma emzyetóp, da i bóktan we zirrnapónóp ibüka minggüpanan ne wirri basirr koralórr, azid kolpam Yesuka amarrum. Da i we barrmülürr. ³⁶ Da i oya we yatop, azid kolpama wata oya mórrkenyórr zarran amurrum. Nidi yamurrnóp, i blamana dólóng we bainónóp.

15

Godón Gida Abalbobatalab Gida Errgrróte (Mak 7:1-13)

¹ Da ngibürr Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama Zerrusalem wirri basirrdügabi togobórr Yesuka. Oya imtinóp ² wagó, “Marü umulbain olmala ia mibü abalbobatalab gida iade amgündako? I alom nóma kaindako, i tibiób tang inzan koke baguldako mibü gidazan bóktanda!”

³ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “E wa Godón gida bóktan poko iade amgündakla, ama yabiób abalbobatalab gida mamoaandakla?

⁴ God igó yarilürr wagó, ‘Ma moba aipab nis morroal angón namülün.’ Akó, ‘Nadü oloma tóba aipab nis nótó nómorrre, büdüldü ki ingrinam.’ ⁵ A e ma kolpam igó umul baindakla wagó, paman ne darrü kla asi nóma yarile tóba ab a aip nis tangamtinüm, a ma kubó igó bóktóne wagó, ‘Ini Godón akyarrón klame, oya ngi klame,’ ⁶ da ene oloma tóba aipab nis koke tangnamtine ene klame.* Inzan morroal kokea; yabiób gida inzan karrkukus amoande, e

---

15:4 Bazeb Tonarr 20:12; 21:17; Duterronomi 5:16; Lebitikus 20:9   * **15:6** Ene oloma Godón timam kuri emngyele ene klamdó.

Godón gida bóktan poko kuri alkamülane. ⁷ E taepurrane bóktan pamakla! Prropet Aesaya wata amkoman yarilürr, yabükwata igó ne poko bóktanórr Godón ngidü wagó,

⁸ “‘God igó bóktanda wagó, “Ini pamkolpama kürü taeane [ótókdako],
a ibü moboküp ma alam kokeasko kürükagabi.

⁹ I kürü enan küp-koke ótókdako,
zitülkus i pamab bökam bagósorrón gida umul baindako, wamaka kürü gidako!” ’ ”

*Kolae Tonarra Paman Moboküpdügabi
Tótókda
(Mak 7:14-23)*

¹⁰ Yesu pamkolpamab ngoro ngibaunürr tóbaka tótókóm. Wagó, “Tübarrkrru akó bóktanan [küp ipüdam]! ¹¹ Paman taedó ne klama tótókda, oya we klama koke [tómanan] ngitanda Godón ilküpdü.† A taedögabi ne klama burruanda, wató tómanan ngitanda.”

¹² Umulbain olmala oyaka togobórr, we bóktónóp wagó, “Ma ia umulóla, Parrisia ngürsilüm kuri bairre, i ene bóktan nóma barrkrrue?”

¹³ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “Blaman zid, kürü kwitüm Aba koke ne kla iritürr, wa sab blaman azibe. ¹⁴ Da e ibü elókam! I ilküküp murrbausürrün pamako, ilküküp murrbausürrün pam nidi balngomoldako. Darrü

15:9 Aesaya 29:13   † **15:11** Ini bóktanan küp módoga: oya we klama koke alngomólda kolae tonarr tónggapónóm.

ilküküp murrbausürrün pama kamad nóma elngomóle, nizana sab aupi kugupidü.”‡

15 Pita oyaka we bóktanórr wagó, “Ma kibüka ngaen-gógópan ene alap-alap bóktanan kùp kóbó okaka simzazil!”

16 Yesu ibübóka wagó, “E ia wata umulkókanakla ini ngibürr popa pamkolpamzan?

17 E ia kokean apadódakla? Pama ne kla aloda, bikómdü tótókda. Olgabi ama akó pulkakak we alkomaolda, lae müótüdü. **18** A paman taedógabi ne klama burruanda, moboküpüdüğabi tótókda. Ini nadü elklazako, pam we klama tómanpükü ainda Godón ilküpüdü. **19** Oya moboküpüdüğabi ini kolaeen elklaza bausdako: kolae gyagüpítótók, pam amkal, kol a pam górmól, kolae sarrgiwóm tonarr, górmól, obae tiz, akó obae bóktan alión ngibürrabkwata panzedó. **20** Da ene elklaza módögako, pam idi tómanan ngitandako Godón ilküpüdü. Pama go popa tómanpükü tange ta nóma elo-e, oya we klama koke tómanpükü ine Godón ilküpüdü.”§

Zu-koke Kola Yesun Amkoman Yangunürr (Mak 7:24-30)

21 Yesu olgabi we bupadórr,* ama Taerr akó Saedon, wirri basirr nis minggüapanan, we mogob pamkolpamab bwób órdóbóna wamlórr. **22** Da módoga, darrpan Keinün kol,

‡ **15:14** Yesu Parrisiabkwata bóktanórr. **15:14** Luk 6:39

15:18 Metyu 12:34 § **15:20** Inzan bóktande, Yesu Parrisiian amtin bóktan pokó yalkomólórr tang bagulankwata (15:2).

* **15:21** Yesu Genesarret bwóbdü yarilürr (14:34).

ola nótó ngyaben warilürr, Yesuka we katókórr. Wa inzan taegwarrkü katóklórr wagó, "Lod! [Deibidün] Olom, gyaurka, ma kürü gyaur kóse! Kürü óp oloman bübdü kolae samu yarilürr, da wa amkoman kolaean pokodómato!"

²³ Da Yesu darrü poko oyaka koke bóktanórr. Umulbain olmala oyaka we togobórr, da oya arüngi iláp wagó, "Ini kol ugó zirrzwapó! Wa mibü solodó metat taegwarrkü akyando!"

²⁴ Yesu koldó bóktanórr wagó, "Kürü God wató zirrkapónórr Isrrael bamrükürrün ne [sipko], ibüka, a ka mogob pamkolpamabkü koke tamórró."

²⁵ Yesu wa go ene poko enan bóktanórr, da ene kola ma Yesuka natókórr, oya minggüpanan wakósingül we nülkamüllürr oya atom tóba tangamtinüm. Oyabóka wagó, "Lod, ma kürü tangkamti!"

²⁶ Yesu oya bóktan we yalkomólórr alap-alap wagó, "Dümdüm kokea, olmalab alo azeb, ama akó umedó aman."[†]

²⁷ Ene kola wagó, "Ene amkoman pokoa, Wirri Pam. A umea ta tibiób abalab tógal lorodó alo-dako, tógal kwitüdüğab ne burrula balókdako."[‡]

²⁸ Da Yesu oya bóktan we yalkomólórr wagó, "Kol, marü amkoman bangun kari ta kokea! Marü ubi ne klamóma, kubó tómbapóne!" Da dümdüman oya ngul oloma we dólóng bainürr.

[†] **15:26** Yesu alap-alap Zu pamkolpambóka apón yarilürr, Godón olmal. Umea wa mogob pamkolpambóka apón, Zu pamkolpam-koke nidipako. [‡] **15:27** Ene kola tóbabóka apón warilürr. Oya ubi, Yesu oya ta inzan karianbóka ki tangzwamtíne, umea olmalab kari alo burrulzan alodako.

*Yesu Abün Azid Pamkolpam Dólóng
Nyónónóp*

²⁹ Yesu ene bwób amgatórr, da Galili Malu kabe we mamoalórr. Da podo kasilürr, ola mórran-mórran bainürr. ³⁰ Wirri kolpam ngoroa ugón togobórr oyaka. I abün azid kolpam tübarrmünürr oyaka: wapór bidal kolpam, ilküküp murrbausürrün kolpam, kolae wapór kolpam, bóktan-koke kolpam, akó ngibürr azidpükü nidi kwarilürr. Barrmülürr, kókó Yesun wapór minggüpanan we sirrbünóp. Ibü blaman we dólóng ninóp. ³¹ Pamkolpama gübarirr aengóp ibü nóma nósenóp: bóktan-koke kolpam bóktande, kolae wapór kolpam dólóng baindi, wapór bidal kolpam agólde, akó ilküküp murrbausürrün kolpam morroal basende. Da i Isrrael pamkolpamab God we yagürnóp.

*Yesu 4,000 Pam Ngabyónürr
(Mak 8:1-10)*

³² Yesu tóba umulbain olmal tóbaka ngibaunürr. Ibübóka wagó, “Ka kari gyaur kokela ini pamkolpamdó, zitulkus i kankü aüd ngürr kuri amórre, da ibü darrü alo kla myamem babula. Kürü ubi babula ibü alo ngabyón-koke zirrbapónóm tibiób basirrdü. Kwat-kwat tótókde, ibü iltümüna kena tübyóng.”

³³ Da umulbain olmala oya we imtinóp wagó, “Ki kubó abün alo ne nóserre ini kolpam-koke bwóbdü, inzan pamkolpamab ngoro ngabyónüm?”

³⁴ Yesu ibü nümtinóp wagó, “Yabü ia nigó brredako?”

I bóktan yalkomólóp wagó, “7 Brredako akó aüdan kari wapi.”

³⁵ Da Yesu pamkolpam tüpdü mórranóm we nilóp. ³⁶ Da ene 7 brred akó aüd wapi yazebórr, Godón eso ekyanórr, syórr nangónóp, da tóba umulbain olmal nülinóp. Umulbain olmala ama akó pamkolpam we nülinóp. ³⁷ I nóma elop, ibü blaman bikóma nólóngóp. Da umulbain olmala 7 alóp murrnausóp, ne alo pokoa baminürr. ³⁸ Ne kolpama elop, pam blaman kóta 4,000 kwarilürr, kol a karipókal koke etóngóp.

³⁹ Yesu pamkolpamab ngoro tibiób basir-dü we zirrnapónóp, solkwat tüób butüdü we kasilürr, ama Magadan bwób órdóbóna we wamórr.

16

Yesun / Wirri Tulmilüm/ Yatop (Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Ngibürr Parrisi akó [Sadusi pama] Yesuka togobórr oya apókóm, da i oya we yatop darrü kwitümgab wirri tulmil tónggapónóm, ibü igó pokó amtyanóm wagó, oya arüng amkoman Godkagabia. ² Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “Abüsa nóma botoe, e igó bóktónane wa, ‘Sab morroal ngürrase, zitülkus pülpül óe-óea.’ ³ Akó irrbianande e igó bóktónane wagó, ‘Errkya ngup ngürra, zitülkus pülpül óe-óea akó tümün-tümüna.’ E

umulakla bwób tonarr apónóm, a e ma gaodó koke iadeakla Godón tulmil bómzyatóm, erkya ne tonarra tómbapóndako?* ⁴ Ini lüolan pamkolpam kolaeanako akó i Godón amkoman koke angundako, zitulkus i kürü wirri tulmilüm atodako. A ibünkü darrü wirri tulmil koke tónggapórrón yarile, wata prropet Zonakazan ne wirri tulmila tómbapónórr.”†

Yesu ibü we nümgütóp, da we wamórr.

Parrisi a Sadusi Pam, Ibü Kolae Umulbain Bóktan
(Mak 8:14-21)

⁵ Da umulbain olmala ta malu dakla dorro we baurrürr, Yesu ne yarilürr. Ibü bamrukürr brred amarrum inkü. ⁶ Yesu ibüka we bóktanórr wagó, “E ta mamka! E umul-umul kwarilüñ Parrisi akó Sadusi pam, ibü istabkwata.”‡

⁷ I tibiób we ikik koralórr wagó, “Wa igósidi bóktanda, zitulkus mi brred koke tübarrmüna.”

⁸ Yesu umul bainürr i ne pokó bóktan kwarilürr, da ibü nümtinóp wagó, “E iade ikikdakla yabióbka wa, ‘Mibü brred myamem babula.’?

⁹ E ia [küp apad] küsilanakla? Yabü ia koke ngambangólða, ka ne 5 brred syórr nangónarre

* **16:3** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, atang opor 2 akó 3 babulako. † **16:4** Zona ngaen aüd ngürr wapian dupidüzan amanórr, Yesu sab ta aüd ngürr gapókdó yarile. **16:4** Metyu 12:39 ‡ **16:6** istabkwata wa igó pokó bóktanda wagó, ibü kolae tonarrabkwata. Ist plaoa por bapón klama. Mórrke-mórrke módóga: yeast. Kari ist burua plaoa wirri ainda. Ini alap-alap bóktan inzana: ista plaoazan wirri ainda, Parrisi akó Sadusi pam, ibü kolae bóktan tulmila pamkolpamab gyagüpitótók kolaedó amarru kain kwarilürr.

16:6 Luk 12:1

5,000 pam ngabyónüm? E ene bamirrún alo pokodógar ia nigó alóp murrnausnarre? ¹⁰ Akó ene 7 brrede, ka akó 4,000 pam ngabyórró. Yabü ia koke ngambangólda, e akó olgabi nigó alóp murrnausnarre, ne pokoa baminürr? ¹¹ E wa küp tai koke iade apadódakla, ka yabüka brredankwata koke bóktan namüla? Yabiób tai ngabkónamke Parrisi akó Sadusi pam, ibü istdügab!”

¹² Da ene pokodó umulbain olmala küp we esenóp, wa ibüka igó poko koke bóktan yarilürr tibiób morroal ngabkanóm brredan istdügab, a wa Parrisi akó Sadusi pam, ibü kle-kle umulbainankwata bóktan yarilürr.

*Pita Yesun Müsirrga Yónürr
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

¹³ Yesu wamórr we bwóbdü, Sesarria Pilipiś wirri basirr nege. Wa tóba umulbain olmal nümtinóp wagó, “Pamkolpama ia bóktandako, ka nótókla, Pamkolpamab Olom?”

¹⁴ I oyabóka wagó, “Ngibürr pamkolpama igó bóktandako wagó, ma Zonla, [Baptaes Bain] Pam. Ngibürra ma igó bóktandako wagó, ma prropet Ilaezala, ngibürra wagó, ma prropet Zerremaeala, akó ngibürra go wagó, ma darrü prropetla, ngaen nótó tamórr.”

¹⁵ Wa ibü nümtinóp wagó, “A yadi, e wa ia gyagüpi tótókdakla kürükwata, ka nótókla?”

---

§ **16:13** Sesarria Pilipi: Pilip king Erródón siman olom yarilürr. Wa ene basirr előrr, da tóba ngi ekyanórr. Igósidi, Sesarria Pilipi, oya küp módogá: Pilipün Sesarria.

16 Saemon Pita bóktan yalkomólórr wagó, “Ma ene [Kerrisola], arról Godón olom.”

17 Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Marüka barnginwóm ki yarilün, Saemon Pita, Zonón olom! Ini amkoman bóktana popa pamdógab koke tame. A marüka ini bóktan kürü Aba okaka simzazile, kwitüm nótökase!”

18 “Akó ka marü igó ayaldóla, ma Pitala.* Ini wirri ingülküp kwitüm, ka sab kólba sos we elo. Büdülan arünga sab kürü sos kokean [ut-ut ine]. **19** Ka sab marü balngomól arüng mókyeno pamkolpam ok bainüm ia Godón Kingzan Balngomoldó barrbünum, ta ia koke.† Ma ini tüpdü pamkolpam ne kla tómbapón-gum nólenónómo, ka ta kwitüm kuri nólenónóma, akó ma tüpdü pamkolpam ne kla ok ninünümo, ka ta kwitüm ok kuri ninünüma.”

20 Yesu tóba umulbain olmal arüng bóktan we nókyenóp wagó, “Darrü pam azazilgu igó, ka ene Kerriso módóglá.”

*Yesu Tóba Azid Aeng akó Büdülankwata
Bóktanórr*

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

21 Ene ngürrdüğabi, Yesu tóba umulbain olmaldó tóba panzedó we pupo bainürr wagó, “Ka sab Zerrusalem wirri basirrdü wamo abün-abün azid aengóm [balngomól byarrmarr pamdögabil], wirri prristdüğabi, akó Mosesón gida umulbain pamdögabi. Sab kürü

* **16:18** Pita, Grrik bóktane oya küp módóga: wirri ingülküp.

† **16:19** Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: Ka sab marü key mókyeno Godón Balngomól Bwób mamtae tapakum. **16:19**
Metyu 18:18; Zon 20:23

büdülümpükü kómkólórre a äüd ngim ngürrdü,
God kürü sab kürsümüle arróldó.”

22 Pita oya tebe-tebe pokodó idódürr, da wa
oya agórr wagó, “God gyaur ki yarilün marüka!
Inzan klama sab kokean ki tómbapó marüka!”

23 Yesu tübyalüngürr, da Pitaka bóktanórr
wagó, “Yaya kürükagab, satani, ma kakota
alkomól! Ma kürü kwat murrausüm kaindóla.
Zitulkus módóga, ma Godón elklaza koke
gyagüpi amandóla, a marü gyagüpítótók tüpan
elklazadóma.”

24 Yesu tóba umulbain olmaldó bóktanórr
wagó, “Nadü oloman ubi yarile kürükä solkwat
akyanóm, wa tóbabóka imrüke. Wa tóba krros
bügasile azid aengóm kazan, ó kürükä solkwat
tókyale. **25** Zitulkus módóga, nadü olom ubi
yarile tóba tüpan arról zid ainüm, wa sab tóba
[ngarkwat-koke arról] imrüke. A nadü oloma
sab tóba tüpan arról imrüke kürübökamde, wa
sab tóba ngarkwat-koke arról esene. **26** Ia laró
morroala, darrü pama ini tüpan elklaza blaman
azebóm, a tóbanan ngarkwat-koke arról ma ki
imrüke? Ia darrü kla asine, wa tóba ngarkwat-
koke arról sab ia salkomóle? Babula!

27 “Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, tótók kari
pokola kólba Abán [wirri kómal zyónpükü] akó
kólba anerrupükü. Ka sab darrem nüliónünümo
darrpan-darrpan pam tibiób térrmen ngark-
watódó. **28** Ka yabü amkoman pokó byaldóla:
e ngibürr aini nidipakla bórrangórrón, sab
koke nurrbarino kókó ka, Pamkolpamab Olom

nótókla, nóma tamo, kólba king ngi baterrón, pamkolpam balngomólóm.”

17

*Yesun Büba Darriü Tonarr Bainürr
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)*

¹ 6 Ngürr kakóm, Yesu ibü yazebórr, Pita, Zeims, akó Zon, Zeimsün zoret. Wa ibü tibióban imarrurr wirri pododó. ² Ibü obzek kwata oya büba darrü tonarr bainürr. Oya obzeka abüsszan zyón bapón yarilürr, akó oya mórrkenyórrapükü ta gabülpie ongäng bapón kwarilürr. ³ Da módóga, Moses akó Ilaeza* ibüka okaka tübyórri, Yesukü ikikdi. ⁴ Pita Yesuka bóktanórr wagó, “Lod, mi morroal ainizanakla! Marü ubi ne nóma yarile, ka kubó aüd twal müót balmelo, darrü marünkü, darrü Mosesónkü, darrü Ilaezankü.”

⁵ Pita enezan bóktan yarilürr, da módóga, zyónan pülpül pokoa we tamórr ibü sisingüll. Akó bóktan bómgóla we sidörükürr pülpül pokodógab wagó, “Ini kürü kólbanan Olome. Kürü [moboküpü ubi] oyakama. Ka kari bagürwóm kokela oyaka. Oya bóktan amkoman ipadólamke!”

⁶ Ene aüd umulbain olmala ene bóktan nóma barrkrrurr, i kari gum ta koke koralórr. I balókórr, obzek tüpdü. ⁷ Yesu ibüka we tamórr da ibü namurróp. Ibübóka wagó, “Ugó bazeb! Gumgu!” ⁸ I ngabkanóm ilküp nóma kwit

---

17:1 2 Pita 1:17-18   * **17:3** Moses akó Ilaeza ngaerrón prropet nis namülnürri.   **17:5** Aesaya 42:1; Metyu 3:17; 12:18; Mak 1:11; Luk 3:22

bainóp, i ngibürr pam koke nónsenóp, wata Yesun tóbanan esenóp.

⁹ I pododógabizan tübabilürr, Yesu ibü arüng bóktan nókyenóp wagó, “Darrü olom azazilgu, e ne kla esenane, ngarkwat kókó God kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, sab büdüldügab nómá kürsümüle.”

¹⁰ Da umulbain olmala oya we imtinóp wagó, “Mosesón gida umulbain pama iade bóktandako wagó, Ilaeza sab ngaen-ggópan wató tame akó [Kerriso] ama solodó tame?”

¹¹ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Ilaeza[†] wa tótókda, ugósüm blaman elklaza tibiób gaodó akonóm. ¹² A ka yabü igó byaldóla, Ilaeza wa kuri tamórr, da pamkolpama oya koke emzyetóp akó i tibiób ubidügab kolae tómbapónónóp oyaka. Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, ta sab dadan ngarkwatódó azid aengo ibü tulmildügab.”

¹³ Ene pokodó, Yesun umulbain olmala küp we esenóp wagó, Yesu ibüka Zon [Baptæs Bain] Pam, oyakwata bóktanda.

*Yesu Kolae Samupükü Olommokur Dólóng
Yónürr*

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43)

¹⁴ Yesu tóba äüd umulbain olmalpükü nómá alkomólórr pamkolpamab ngorodó, darrü pama Yesuka tamórr, wakósingül nülkamülürr oya obzek kwata. ¹⁵ Oyabóka wagó, “Wirri Pam,

---

17:10 Malakae 4:5   [†] **17:11** Ilaeza: Yesu igó umul yarilürr wagó, ini alap-alap bóktan yarilürr. Ini Ilaeza, Zon [Baptæs Bain] Pam yarilürr.   **17:12** Metyu 11:14

gyaurka, ma kürü olom gyaur ese! Wa kari azid kokea. Ene azida oya nóma amiógda, oya tüpdü singalkalda akó ola pepes apón yarile. Abün münüm wa urdü ó naedó aupda. ¹⁶ Ka go marü umulbain olmaldó idüda, a ibü gaodó koke yaril oya dólóng ainüm.”

¹⁷ Yesu blamandó bóktan yalkomólórr wagó, “E amkoman bangun-koke akó kolae tonarr lüöl pamkolpamakla! Ka ia yenkü nadüzan ngarkwat ngyabelo? Kürükä kari müp kokea metat yenkü ngyabenóm yabü amkoman bangun kokede. Ala sidüdam ene olommokur kürükä!” ¹⁸ Yesu ene kolae samu agórr ene olommokur amgatóm, da wa ene olommokurdügabi tubrranórr. Wata ugósan ene olommokura dólóng bainürr.

¹⁹ Da umulbain olmala Yesuka we togobórr tebe-tebe pokodó, oya amtinüm. Wagó, “Ia ki gaodó koke iade korala kolae samu amaiküm?”

²⁰ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “Zitülkus módóga, yabü ne amkoman bangune gaodó kokea! Zitülkus módóga, ka yabü amkoman poko byaldóla: yabü amkoman bangun ne inzan kari nóma warile, wamaka karian küpa, da e ini podo kuri ilane wagó, ‘Algabi ugó bupa, ama aum wam!’ Da igósidi kuri wame! Blaman Godón ubi ngarkwatódó elklaza sab igósidi yabüka popadan kwarile tómbapónóm!”[‡]

[‡] **17:20** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, atang opor 21 asine. Igó bóktanda wagó, “Wata térea amaik yarile inzan kla. Darrü kla myamem babula.” (Mak 9:29) **17:20**
Metyu 21:21; Mak 11:23; 1 Korint 13:2

*Yesu Akó Nis Ngim Tóba Büdülankwata
Bóktanórr
(Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)*

²² Umulbain olmala darrpan pokodó nómá kwób bazenórr Galilim, Yesu ibübóka wagó, "Darrüpa sab kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, pamkolpamab tangdó küngrine. ²³ I sab kürü büdülpükü kómkórre, da aüd ngim ngürrdü, God sab kürü ugón kürsümüle arróldó." Ini bóktan arrkrrudi, oya umulbain olmal kari gyaur ta koke kwarilürr.

[Godón Gyabi Müótan] Taks Mani

²⁴ Yesu tóba umulbain olmalpükü Kaperrnaum wirri basirrdü nómá tamórr, Godón Gyabi Müótan taks mani dakabain pama Pitaka togobórr. Oya imtinóp wagó, "Yabü umulbain pama Godón Gyabi Müótan taks mani§ ia arrbündä?"

²⁵ Pita ibübóka wagó, "Ó, wa ta arrbündä!"

Pita Yesun müötüdü nómá bangrinürr, ngaenggópan Yesu wató bóktanórr wagó, "Saemon,* marü gyagüpítótók iada? Ini tüpan kinga taks mani ia nibióbkagab azebdako? Ia tibiób bwób pamkolpamdógab, ta ia mogob pamkolpamdögab?"

---

§ 17:24 Isrrael pamkolpama Godón Gyabi Müótan taks arrbün kwarilürr. Blaman pam, 20 pail nómá bainónóp, blaman pailzan ene taks mani irrbünónóp. I ene mani küp yazebnóp Godón Gyabi Müötüdü elklaza tómbapónóm. * 17:25 Saemon Pitán darrü ngi yarilürr.

26 Pita bóktan oyaka we yalkomólórr wagó, “Taks mani mogob pamkolpamdógabi azebdako.”[†]

Yesu bóktan inzan yalkomólórr wagó, “Da taia, oya küp igósa, bwób pama tib koke urrbule.[‡] **27** A mi ini pamkolpam ngürsilan koke ngintirre. Ma maludü ugó wam, arreag amaiak. Da ma ngaen-gógópan ne wapi amurruto, oya taedó ma kubó mani küp eseno. Ipadke da taks mani dakabain pamdó idódke. Kubó gaodó yarile mibü nizanabkü Godón Gyabi Müót taks mani akyanóm.”

18

*Wirri   Ia   Nótóke   Godón   Kingzan
Balngomóldó?*

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Ene dadan tonarr ngarkwat, Yesun umulbain olmala oyaka togobórr, da oya imtinóp wagó, “Godón Kingzan Balngomóldó amkoman wirrian ia nótóke?”

2 Yesu kari olom tóbaka ngyaunürr, oya zamngól-zamngólan we yónürr tibiób aodó. **3** Wa bóktanórr wagó, “Ka yabü amkoman pok

---

[†] **17:26** Ugón Rrom wirri pama taks mani tibiób pamkolpamdógab koke azeb kwarilürr; i wata mogob pamkolpamdógab wazeblórr, i nibiób kanrri gazirri tibióbü yazebnóp balngomólóm. [‡] **17:26** Yesun bóktanan küp módóga: Yesu tóba umulbain olmalpükü Godón Gyabi Müótan taks mani koke ki urrbule, zitülkus i Godka mogob pam kokeako; Yesu wa Godón Olome akó umulbain olmal Godón pamkolpamako. Yesun amkoman angun-koke Zu pamkolpam ma mogob pamkolpamako. I wata taks mani ki urrbule. **18:1** Luk 22:24

byaldóla: e Godón Kingzan Balngomóldó koke barrbuno, ngarkwat kókó e yabiób kolae tonarrdógabi tübyalüngane akó kari olmalpókalzan bainane. ⁴ Da ene inzanase, nadü oloma tóba ngi tüp alkomolda, ini kari olomzan, wa wirrian pama Godón Kingzan Balngomóldó. ⁵ Inzan kari olom morroal tonarre nótó nóma apadóda kürü ngidü, enta igósa, wa kürü morroal tonarre apadóda.

Kolae Tonarr Elókam!
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ “Inzan wa kolae yarile darrü pamankü igó, pamkolpama wirri kugupi bapórrón ingülüüp* ki amrókrre oya gepkodó, ama ki amanikórre kukurru maludü. A oyaka sab ne klama tómbapóne, wa popa olom,[†] kürü amkoman nótó angunda, kolae tonarr tónggapónóm nóma elngomóle, ene wa kari kolae ta koke yarile. ⁷ Godón ngürsila sab tame ini tüpan pamkolpamdó, kolae tonarr tómbapónóm nidi balngomóldako. Blaman tonarr inzan tulmila tómbapondako, a Godón ngürsila sab tame ene olomdó, ini kolaea noakama tótókda!

⁸ “Marü tang a wapór ibükagab darrüpa ne kolae tónggapónóm nóma müdüde, da itül a ugó amaik mobakagab. Ma darrpan tangpükü

18:3 Mak 10:15; Luk 18:17   * **18:6** ingülüüp, Mórrke-mórrke módóga: millstone. Zu pamkolpama nis wirri tapapan ingülüüpi [wit] küp akó ngibürr küp amken kwarilürr plaoa tómbapónóm. Darrü aodó kugupi apórróna. † **18:6** popa olom: Yesu aprrapórr oyabóka apónda, amkoman bangun küsil olom nótóke ó arüng-koke nótóke samuan ngarkwatódó.

ó darrpan wapórpükü [ngarkwat-koke arróldó] nómá bangrino, ene ma tai kolae kokea. A marü nis tang nispükü ó nis wapór nispükü [metat bólmyan urdú] nómá mumanikórre, ene amkoman kolae an yarile. ⁹ Akó marü darrü ilküpa ne kolae tonarr tónggapónóm nómá müdüde, da irrua a ugó amaik mobakagab. Ma darrpan ilküpükü ngarkwat-koke arróldó nómá bangrino, ene ma tai kolae kokea. A marü nis ilküp nispükü metat bólmyan urdú nómá mumanikórre, amkoman kolae an yarile.

*Bamrukürrün /Sipan/ Alap-alap Bóktan
(Luk 15:3-7)*

¹⁰ “Tai ngakónam, inzan popa olom alzizi amaikgum. Ka yabü igó byaldóla, ibü tangbamtin anerru kürü kwitüm Aban obzek kwata metat asisko.[‡]

¹² “E ia gyagüpi tótókdakla, darrü paman ne 100 sip nómá korale, darrüpa nómá busue? Wa kubó ia laró tónggapóné? Wa kubó ene 99 podo kabedó ola bimgüte, da tüób kubó ene bamrukürrün kla amkünüm wame. ¹³ Ka yabü amkoman pokó byaldóla: wa ne ene darrpan nómá esene, wa kari bagürwóm ta koke an yarile oyaka, da koke ne 99 sipa bamrukóp, ibüka ama inzan bagürwóm koke an yarile. ¹⁴ Ene dadan ngarkwatódó, mibü kwitüm Aban ubi babula, popa oloma bamrüke.

18:8 Metyu 5:30   **18:9** Metyu 5:29   [‡] **18:10** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, atang opor 11 asine. Igó bóktanda wagó, “Pamkolpamab Oloma ibü zid bainüm tamórr, bamrukürrün nidipako.” (Luke 19:10)

*Lodón Amkoman Angun Zonaretan Kolae
Tonarr Dümdüm Akyan Iada*

15 “Marü Lodón amkoman angun zonareta ne kolae tonarr nóma tónggapóne marüka, da oyaka wamke, da yalke wa ne kolae tónggapóne. Pamkolpama koke umul bairre, wata e yabian amaniki ene bóktan. Marü bóktan ne nóma arrkrrue, ma moba ene zonaret kuri salkomóla.

16 Ene oloma ne marü bóktan koke nöma arrkrrue, da kubó darrpan ó nis pampükü wamke oyaka, Mosesón gida ngarkwatódó. Ene igósüm, ‘nis ó aüd kolpama wata sab bóktórre wagó, i darrü kolae tonarr esenóp. Da nis ó aüd kolpama inzan nóma bóktórre, ene kolae tonarra amkoman tómbapónórr.’ **17** Wa ne ibü bóktan koke nöma arrkrrue, da blaman kla ma sosdó pupo ninünüma. Dómdóm, wa ne sosan bóktan koke nöma arrkrrue, da oya popa elkomólalamke Godónbóka umul-kók pamzan akó [taks mani dakabain pamzan].

18 “We ngarkwatódó, ka yabü amkoman pokó byaldóla: e ini tüpdü pamkolpam ne kla tómbapón-gum nólenane, ka ta kwitüm kuri nolenónóma, akó e tüpdü pamkolpam ne kla ok ninane, ka ta kwitüm kuri ok ninünüma.

19 “Ini amkoman pokoa! Ka yabü akó ngibürr bóktan byaldóla. Nis pam nisa yabükagab ini tüpdü ne darrpan gyagüpítótók akó darrpan moboküpi nöma namüli darrpan klamóm tére akom, kürü kwitüm Aba sab ibü nokyene.

20 Zitulkus módogá, enana nis ó aüd pama kürü

ngidü noma kwób bazene, ka ola asinla ibü aodó.”

Kolae Tonarr Barrgon Alap-alap Bóktan

²¹ Pita Yesuka tamórr, da imtinürr wagó, “Lod, kürü Lodón amkoman angun zonareta kürükä kolae tonarr metat noma yarile, ka ia oya kolae tonarr nigó münüm norrgonónómo? Ia 7 münüm?”

²² Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Koke, 7 mün gaodó kokea. Ka marü igó ayaldóla, ma moba Lodón amkoman angun zonaretan kolae tonarr metat[§] barrgon namulo.

²³ We ngarkwatódó, Godón Kingzan Balngomól inzana: Darrü king asi yarilürr. Darrü ngürr oya ubi tóba elklaza ngabkan pamab mani ngarkwat dümdüm ainüm yarilürr. ²⁴ Wa ngarkwat noma bókyanórr, darrü oya elklaza ngabkan pam sidüdóp. Ene pama tóba wirri pamdógab amkoman wirrian mani ngarkwat* dedidü yazebórr. ²⁵ Ene elklaza ngabkan pam gaodó koke yarilürr tóba wirri paman dedi amkalóm. Kinga tóba ngibürr zaget pam niláp wagó, ‘Ini pam, tóba kol akó olmal, akó oya blaman ne elklazako sel ninamke, wa ne kla

18:21 Luk 17:3-4   **§ 18:22** metat, Grrik akó Mórrke-mórrke bóktane ma inzan angrirrüna: 70 times 7.   * **18:24** amkoman wirrian mani ngarkwat, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: 10,000 talents. Ene tonarr, darrpan zaget pama 15 pailüm zaget yarilürr darrpan talent apadóm. Ene zaget pama 150,000 pailüm zaget ki yaril ene dudu ngarkwat amorranóm! Oya gaodó koke yarilürr inzan wirri ngarkwat akonóm.

dedidü ipadórr, we kla amkalóm.’ ²⁶ Da ene elklaza ngabkan pama wakósingül we nulkamülürr kingan obzek kwata, da oya yatorr wagó, ‘Kürü wirri pam! Ma kürü ayalgu moba dedi büsai amkalóm! Ka sab darrem blaman elklaza marü mülinos!’ ²⁷ Kinga oya gyaur bóktan ipadórr, da oya we yalórr wagó, ‘Ma moba dedi amkalgu; ka kuri norrgonónóma!’ Da müót kalkuma we zirrapónórr.

²⁸ “Ene elklaza ngabkan pamazan wamlórr, da tóba zaget kamadpükü baserri, oya mani dedidü nótó yazebórr ngibürr kina.[†] Tóbaka idódürr, gepkodó arümürr. Oyabóka wagó, ‘Kürü darrem kókya, ma ne kla ipadórró!’ ²⁹ Oya zaget kamada wakósingül we nulkamülürr. Oya yatorr wagó, ‘Ma kürü ayalgu moba dedi büsai amkalóm! Ka sab darrem marü elklaza mülinos!’ ³⁰ Da wa oya bóktan koke ipadórr. Oya tümün müótüdü we amaikürr, ngarkwat kókó wa ene dedi ki emkóle. ³¹ Oya zaget kamdala nóma esenóp ne klama tómbapónórr, i kari gyaur koke korálórr, da king blaman kla azazilüm we ogobórr. ³² Da kinga ene ngaen-gógópan elklaza ngabkan pam akó ngayaunürr. Oyabóka wagó, ‘Ma küp-koke zaget pamla! Ka marü dedi arrgorró, ma kürükagab ne ngarkwat sipadórró, zitülkus ma kürü katorró. ³³ Ma moba zaget kamadódó gyaur ki namüla, ka marükazan gyaur namülnürrü.’ ³⁴ King kari ngürsil ta koke yarilürr ngaen-

---

[†] **18:28** ngibürr kina, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: 100 denarii. Ene tonarr, darrpan zaget pama tokom melpalóm zaget yarilürr 100 denarii azebóm. Ini dedi blaman karian yarilürr tóbanan wirrian dedidügab.

gógópan elklaza ngabkan pamdó, da ene olom tümün müótüdü we zirrapónórr. Tümün müót ngakan pama oya ola emkalcnóp, ngarkwat kókó ta wa tóba dedi ki emkóle. ³⁵ Da ene inzanase, e yabiób Lodón amkoman angun [zonaretalab] kolae tonarr ne koke nóma norrgonane yabiób amkoman moboküpüdüğab, kürü kwitüm Aba ta sab yabü dadanzan nangónórre.”

19

*Yesu Kol Aman akó Morwal Amanbóka Umul Bain Yarilürr
(Mak 10:1-12)*

¹ Yesun ini bóktana nóma blakónórr, Galili amgatórr, ama Zudia bwóbdübóna wamórr, Zodan tobarr dakla dorro. ² Oyaka wirri pamkolpamab ngoroa zatalórr, da ibü we dólóng nyónónóp ola.

³ Ngibürr Parrisia oyaka we togobórr. Ibü ubi oya amiógüm yarilürr tóba bóktandóğab. I oya imtinóp wagó, “Mibü gidadóğab ia taia, pama kol amaiküm popa pokodóğab, ta ia koke?”

⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “E Godón Wibalómórrón Bóktan ta etóngarre igó ne poko yarilürr wagó, ‘Bwób zitüldü, God blaman elklaza nóma tómbapónórr, wa ibü igó tónzapónórr, pam a kol’. ⁵ God igó yarilürr wagó, ‘Ini zitülkusdü pama tóba aipab nis nümgüte, ama tóba koldó dabine, da i ma darrpan bübüüm baini.’ ⁶ Igósidi i ma nis kokeamli, a ma darrpanamli. God ne kla dayónda darrpan pokodó, pama kokean nürrgrüte.”

7 Parrisia Yesun imtinóp wagó, “Da Moses wa pam iade arüng bóktan ekyanórr, kol amaik peba mórrag* kol akyanóm, wirri ngi pama ne kla wialómórr, da we klampükü amaiküm?”

8 Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “Yabü ene kwat Moses igósidi nómtyenóp yabiób kol amanóm, zitulkus e Godón gida bóktan poko mamoanóm kokeanómakla. A pam a kol noma tónzapónórr, inzan tonarr ugón babul yarilürr. **9** Ka ma yabü igó byaldóla: Nadü pama tóba kol zumanike popa pokodó, a pam gómlankwata koke, akó darrü kol zumige, wa kol góml yarile.”[†]

10 Yesun umulbain olmala oyaka bóktónóp wagó, “Inzan ne noma yarile pam a kol ibüka, da morroal igósa, kol bumióg a pam bumióg ki yarilün!”

11 Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Blaman pamkolpama ini bóktanan küp koke ascendako, wata idi, God nibiób nokyenóp, igó, **12** ene pokodó abün këpako, pama kol koke iade amiógda. Ngibürra we zitulkusdü, i gaodó kokeako kol bumiögüm, i ne ngarkwatódó tóbabótórr. Ngibürra go we zitulkusdü, pama ibü pugum küp nüsilóp. Akó ngibürra go we zitulkusdü, Godón Kingzan Balngomólankwata.

* **19:7** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 5:31 ngakanke. **19:7** Duterronomi 24:1-4   † **19:9** Ngibürri Grrik bóktane tange wialómorrón Godón Buk kugupidü, atang opor 9b asine. Igó bóktanda wagó, “Darrü pama ne akó ene amaikürrün kol noma zumige, wa ta kolae tonarr kuri tónggapóne.” Ma 17:20 ngakanke.

Ini umulbain bóktan apadóm gaodó nótó yarile, wa ki ipa.”

*Yesu Kari Olmalpókal Bles Ninóp
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

¹³ Ngibürr pamkolpama kari olmalpókal tübarrmünür Yesuka, ibü singüldü tóba tang nis amelóm akó ibünkü tóre ki eko-e. Da umulbain olmala ma ene kolpam we nagóp amarrugum. ¹⁴ Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Kari olmalpókala ki togob kürüka! E ibü burrmatgu, zitülkus Godón Kingzan Balngomól ibünse, inzan olmalpókal nidipko!”

¹⁵ Da módoga, wa darrpan-darrpandó tóba tang nis nómngyelórr ibü bles byónüm, da tüób olgabi we wamórr.

*Küsíl Mórrel Pam
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)*

¹⁶ Darrü tonarr, küsil pama Yesuka tamórr. Oyabóka wagó, “Umulbain pam, ka ia laró morroal tórrmen tulmil tómbapono [ngarkwat-koke arról] apadóm?”

¹⁷ Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Ma kürü iade amtindóla morroalankwata? Ene wata Darrpana morroal nótóke, God tüób. Godón ne gida bóktan pokoko, ma we kla emorrono ngarkwat-koke arróló tótókóm.”

¹⁸ Wa imtinürr wagó, “Ia nadü ne gida bóktan pokoko?”

Yesu bóktanórr oyaka wagó, “Ma darrü olom büdülümpükü amkalgu, ma kol ó pam gómlugu, ma gómlugu, ma obae tiz bóktan adrratgu darrü

olomankwata,¹⁹ ma moba aipab nis morroal angón namülün, marü [moboküpdu ubi] moba minggüpanandó ne olome‡ inzan ki yarilün, marü moboküpdu ubi mobakazane.”

²⁰ Ene küsil pama we bóktanórr wagó, “Ka go blaman ini gida bóktan poko amkoman amorran namülnürrü. Ka da ma akó laró tónggapono?”

²¹ Yesu oyabóka wagó, “Ma ubi nóma namulo [dudu kómal] bainüm, da ugó wam, moba blaman elklaza sel ninünümke, ene mani sab elklaza-koke ne kolpamko nülinünümke. Sab igósidi marü mórrrel ma kwitüm yarile. Da yao, kürüka tókyanke.”

²² Ene küsil pama ene bóktan nóma arrkrrurr, wa gyaurpükü we wamórr, zitulkus oya abün elklaza kwarilürr.

²³ Yesu tóba umulbain olmalbóka wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: sab kari müp ta koke yarile mórrrel pamankü Godón Kingzan Balngomoldó bangrinüm.²⁴ Ka yabü akó byaldóla, [kamelan] nabea nil tótorrana bangrinüm, a mórrrel paman ma amkoman nabeana Godón Kingzan Balngomoldó bangrinüm.”

²⁵ Umulbain olmala ene bóktan nóma barrkrurr, i karibóka-koke gübarirr aengóp. I we imtinóp wagó, “Da ia sab dama nótó zid baine?”

²⁶ Yesu ibü dümdüman ngankónóp, bóktan we yalkomólórr wagó, “Pamakanankü gaodó

19:18 Bazeb Tonarr 20:13-16; Duterronomi 5:17-20   ‡ **19:19**
minggüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda,
ma nibiób amrrandóla.   **19:19** Bazeb Tonarr 20:12; Lebitikus
19:18; Duterronomi 5:16

ta kokea tómbapónóm; Godka ma blaman kla gaodómako.”

²⁷ Pita oyaka we bóktanórr wagó, “Ma turkrru, ki blaman elklaza oloknórró marüka atanóm!. Ki sab ia laró darrem ipüdórre?”

²⁸ Yesu ibübóka wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: küsil ngyabena sab nóma tame, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab kólba [wirri kómal zyón] kingan mórran klamdó nóma mórrono pamkolpam balngomólóm, e kürü ne 12 umulbain olmalakla, e ta sab yabiób kingan mórran klamdó bobrrono, Isrrael 12 zitül pamkolpam balngomólóm. ²⁹ Nadü oloma tóba müót basirr, zonaretal, bólbtal, aipab nis, olmal, akó tüp bimgüte kürünkü, ene oloma sab 100 münüm yazeble ene elklaza akó wa sab ngarkwat-koke arról ipüde. ³⁰ Abün singül kwata nidipako, sab ma solodó kwarile, ó abün solodó nidipako, sab ma singül kwata kwarile. §

20

[Grreip] Apapdó Zaget Pam

¹ “We ngarkwatódó, Godón Kingzan Balngomól inzanase: Irrbianande, darrü grreip apapan aba wamórr zaget pam bumiögüm tóba grreip apapdó zagetóm. ² Wa ubi bainürr darrpan-

---

19:28 Luk 22:30   **§ 19:30** Ini bóktanan küp aprrapórr módóga: Ibiübóka pamkolpama gyagüpi tótókdako igó, i wirri ngi kolpamako, i ngi-koke kolpamako Godón ilküpdu. Akó ibübóka pamkolpama gyagüpi tótókdako igó, i kari ngi kolpamako, i wirri ngi kolpamako Godón ilküpdu.   **19:30** Metyu 20:16; Luk 13:30

darrpan zaget pam darrpan [silba] mani küp* darrem aliönüm. Da i ubi bainóp. Ene wata angrirrún ngarkwat yarilürr apapdó zaget pam-abkü. Da wa ibü we zirrnápónóp tóba apapdó zagetóm.³ Irrbianande, abüsa tüngürürr kókó dadamüz. Wa akó elklaza bumióg pokodó we wamórr. Da ngibürr pam nósenóp popa bórrangde, i darrü kla koke tónggapón korálórr.⁴ Wa akó ibü we nilóp wagó, ‘E ta ugó ogob kürü apapdó zagetóm. Yabü ka kubó morroal darrem nülinünümo.’⁵ Da i we ogobórr. Abüs singulküp nóma yarilürr, wa akó ngibürr pam bumiögürr. Abüs aüd küp nóma emrranórr simam, wa akó ngibürr pam bumiögürr. Wa ibüka ta dadan bóktan poko we bóktanórr ibü darrem klamankwata.⁶ Abüsa 5 küp nóma emrranórr, wa akó elklaza bumióg pokodó wamórr. Wa akó ngibürr pam we nósenóp ola bórrangde. Wa ibü nümtinóp wagó, ‘E ia íni ngürr popa larógóm amanikdakla, darrü kla tónggapón-koke?’⁷ I oyaka bóktan yalkomólóp wagó, ‘Kibü darrü pama koke kuri tübumige.’ Wirri pama ibü we nilóp wagó, ‘Da e ta ugó ogob kürü grreip apapdó zagetóm.’

⁸ “Abüsa nóma bótaolórrma, apap aba tóba zaget alngomól pambóka wagó, ‘Zaget pam ugó ngibau, da ibü kubó darrem kla nülinünümke. Da ibüka we ngarkwat bókyanke, ka dómdóm solodó nibiób bumiga. Kalma ola elakónke, ka

---

* **20:2** silba mani küp, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: darrpan denarius. Ene tonarr, darrpan zaget pama darrpan ngürr nóma zaget yarile, wa darrpan denarius ipüde.

ngaen-gógópan nibiób bumiga.’⁹ Dómdóm ne pam bumiögürr, abüsa 5 küp nóma emrranórr, ibü blaman darrpan silba mani küp nülinóp.¹⁰ Irrbianande nibiób bumiögürr, tibiób darrem azebóm nóma ogobórr, ibü gyagüpítótók inzan yarilürr wagó, i ta kubó wirrian darrem ipüdórre. A i ta darrpan silba mani küp yazebóp.¹¹ Tibiób darrem kla nóma yazebóp, we kakóm, apap ab we murrkurr akrrónóp wagó,¹² ‘Ma abüs irrubüm ne pam bumiga, i wata darrpan abüs küpüm zaget apórre. Ki wa dudu ngürr zaget korala abüs ururdü, da ma ma kibü darrpan ngarkwat darrem iade tülinünüma?’

¹³ “Wa darrüdü bóktan yalkomólórr wagó, ‘Gódam, turrkrru! Ka marü koke góómól-gómól mangóna. Ma ta müób ubi baina zagetóm darrpan silba mani küp apadóm.¹⁴ Da moba darrem ipa, da ugó wam müótüdü. Kürü ubi yaril, ka solodó ne pam bumiga, ibü we ngarkwat nülinünüma, ka yabü ne ngarkwat darrem alióndóla.¹⁵ Kürü ene dümdüm asine. Kürü ubi laró tónggapónóma kólba manie, ene kürü kólbakama! Ia marü gyagüp kolaea igósidi mómkóle, zitülkus ka morroal tonarr olomla?”

¹⁶ “Da módóga, solodó nidipako, sab singül kwata kwarile, ó singül kwata nidipako, sab solodó kwarile.”[†]

---

† **20:16** Ini bóktanan küp módóga: Godón bóktan solodó nidi barrkrrurr, sab singül kwata kwarile; Godón bóktan ngaen-gógópan barrkrrurr, sab solodó kwarile. **20:16** Metyu 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30

*Yesu Akó Aüd Ngim Tóba Büdülankwata
Bóktanórr
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)*

¹⁷ Yesu Zerrusalem wirri basirrdü nómá kasilülürr, tóba 12 umulbain olmal kwat-kwat tótókde tebe-tebe pokodó imarrurr, akó ibüka we bóktanórr wagó, ¹⁸ “Tübarrkrru! Mi Zerrusalem bamseldakla. I sab kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pam, ibü tangdó ola küngrirre, da i kürü büdül bóktan sab ola kókyerre. ¹⁹ Olgabi ama akó Zu-koke nidipko, ibü tangdó ugón küngrirre. I kürü sab we [tiz kangónorr] akó karrkukus sye-i kyólnorr, da kürü krrosdó sab we kómngyerre. Aüd ngim ngürrdü, God kürü sab ugón kürsümüle büdüldügab.”

*Zeims a Zon, Ibü Aipan Bato Bóktan
(Mak 10:35-45)*

²⁰ Zebedin siman olom nis,[‡] ibü aipa katókórr Yesuka, tóba nis siman olom nispükü. Wa tóba wakósingül nülkamülürr Yesun obzek kwata, tóba ubi pupainüm darrü klamóm.

²¹ Yesu oya umtinürr wagó, “Marü ubi larógóma?”

Wa bóktan yalkomólórr wagó, “Ma kürü dümdüman kyal, kürü ne siman olom nisamli marü minggüpanan mórróni moba Kingzan Bangomól Bwóbdü, darrüpa marü tutul kwata, darrüpa marü banól kwata.”

[‡] **20:20** Zebedin siman olom nis Zeims akó Zon namülnürri, Yesun umulbain olmaldógab nis namülnürri.

22 Yesu ibüka bóktanórr wagó, “E umulkökakla e larógóm batodakla! E ia gaodómamli ene müp ódódóm, ka ne müp ódódóm kaindóla?”[§]

I bóktan yalkomórri wagó, “Ki gaodómamli.”

23 Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Amkoman, e ene müp sab idüdi, ka ne müp ódódóm kaindóla. A kürü gaodó kokea yabü ok ainüm mórranóm kürü tutul kwata akó kürü banól kwata. Sab kürü Aba wató nókyene ene marrgu nis, wa nibióbkü kuri tónzapónórr.”

24 Da ene 10 ngarkwat umulbain olmala nóma barrkrrurr, ibü ngürsila yazebórr ene nis narezoreti pam nisdü, Zeims a Zon. **25** Da Yesu ibü blaman ngibaunürr tóbaka. Wa bóktanórr ibüka wagó, “E umulakla, Zu-koke nidipako, ibü singüldü pama pamkolpam zirrbapón-bapón balngomóldako, akó ibü wirri pama ibü wirri arüngi balngomóldako. **26** Da yabüka inzan bedula. Nadü oloman ubi yarile wirri ngi bainüm yabü aodó, wa yabü blamanab popa tangbamtin pam ki yaril. **27** Akó yabükagab singüldü tótókóm nótó nóma yarile, wa yabü [leba zaget olom] ki yaril. **28** Ene inzana, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, igósidi koke tamórró igó, pamkolpama kürü popa tangamtin kwarile. Koke! Ka pamkolpam popa tangbamtinüm tamórró, kólba arról abün pamkolpamabkü darrem akyanóm, ibü arról akonóm kolae tonarrdógab.”

§ **20:22** Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: “E ia gaodómamli ini kübündügab anónóm, ka ne kübündügab anónóm kaindóla?”

20:25 Luk 22:25-26   **20:26** Metyu 23:11; Mak 9:35; Luk 22:26

*Yesu Ilküp Murrbausürrün Pam Nisab Ilküp
Dólóng Nyónürr
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)*

²⁹ Yesu tóba umulbain olmalpükü Zerriko wirri basirr nóma amgatórr, ibüka wirri pamkol-pamab ngoroa zatalórr. ³⁰ Da módóga, nis ilküp murrbausürrün pam nisa kwat kabedó mórran namülnürri. Nóma arrkrrurri wagó, Yesu ibü arrgrratódae, i górrgarri wagó, “Lod, [Deibidün] Olom, kibü gyaur téose!”

³¹ Ene pamkolpama ibü nagóp, da nilóp piküp bainüm. A i ma górrganóm tai arüng ipadnürri wagó, “Lod, [Deibidün Olom], kibü gyaur téose!”

³² Yesu zamngólórr, da ibü nginaunürr. I nóma turürri, wa ibü we nümtinürr wagó, “Ia yabü ubi ka yabünkü laró tónggapono?”

³³ I we bóktarri wagó, “Lod, gyaurka, kibü ilküp ugó tomgolnónóm!”

³⁴ Yesu ibü gyaur nosenórr, da ibü ilküp we namurróp. Dümdüman ibü ilküpa we tomgolóp, da i Yesuka we akyarri.

21

Yesu Kingzan Zerrusalem Wirri Basirrdü Bangrinürr

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zon 12:12-19)

¹ Yesup Zerrusalem wirri basirr nóma ngorram yónónópmá, i darrü basirr we emrranónóp, ngi Betpage, [Olib Podo] kabedó. Yesu tóba umulbain olom nis ngaensingülan we zirrnápónórr ² ini bóktanpükü wagó, “E ugó aurram kókó yabü singül kwata ne basirrse. E kubó nóma

bangrini, dümdüman e kubó óp [donki] tóba kyampükü oseni, sye-i amrókrrón. Kubó no-goamke, da kubó tüdüdamke. ³ Darrü oloma ne yabüka darrü poko nóma bóktóne, kubó igó ilamke magó, ‘Lod ini nis clamóm sógóse. Da wa kalma büsai talkomóle.’ ”

⁴ Ini pokoa igósidi tómbapónórr, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa prropetódó ne poko bóktanórr pamkolpamđó adrratóm wagó,

⁵ “Zerrusalem pamkolpam* nilam,
‘Ngakónam, yabü kinga yabüka tótókda!
Wa tüób mómók tonarr pama. Wa donkie
tótókda,
donki kyam kwitüm mórrarróna.’ ”

⁶ Da umulbain olom nisa we aurürri, da tónggapórri ibü Yesu enezan nyalórr tónggapónóm. ⁷ Ene donki tóba kyampükü we tüdüdóp Yesuka. I tibiób tumum mórrkenyórr we nüdratrri ene nis donki kwitüm. Yesu we kasilürr, da mórrkenyórr kwitüdü mórran-mórran bainürr. ⁸ Wa enezan wamlórr, abüna pamkolpamab ngorodógab tibiób tumum mórrkenyórr we zursilürr k watódó oya morroal apadóm. Ngibürra pórngaepükü kari nugup tiz singgalgónóp, kwat kabedó kla, da Yesun k watódó we zursilürr. ⁹ Singül kwata ne pamkolpamab ngoroa ogoblórr akó oya solkwat nidi zutalórr, oya wirribóka we yagürnóp wagó,

---

* **21:5** Zerrusalem pamkolpam, Grrik bóktane ma inzan angirrüna: Zaeonón óp olom. Zerrusalemón darrü ngi Zaeon yarilürr. Zaeonón óp olom alap-alap bóktana. Oya küp módoga: Zerrusalem pamkolpam. Da Zerrusalem pamkolpama blaman Israael pamkolpam ngablaoda. **21:5** Aesaya 62:11; Zekarrea 9:9

“Mi [Deibidün] Olom yagürnórre!†

Wa bles airrüna, Lodón ngidü nótó tótókda!

Mi Wirri Kwitüm Godón yagürnórre!”

10 Yesu Zerrusalem nóma bangrinürr, blaman basirr pamkolpama barrkürrürr. Tibiób bamtinónóp wagó, “Ini ia nótóke?”

11 Yesuka ne pamkolpamab ngoroa zutalórr, ibüka we bóktanónóp wagó, “Ini Yesue, ene prropet Nazarretgab, Galili prrobinßdüma.”

Yesu Pamkolpam Kolabütan Yarilürr [Godón Gyabi Müótan] Kal Akólórrón Pul Basirrdü
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Zon 2:13-22)

12 Yesu Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü we bangrinürr. Wa blaman kolpam kolabütan yarilürr, ola nidi sel bain akó nidi bu-mióg kwarilürr. Mogob pamkolpamab mani nidi sensi bangón kwarilürr, Yesu ibü tógal okaka we izazilürr. Gainao póyae nidi sel bain kwarilürr, ibü mórran klampükü ta izazilürr. **13** Wa ibüka bóktanórr wagó, “Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, ‘Kürü Müót sab wata inzan ngilian kwarile wagó, pamkolpamab tóre müót.’

---

† **21:9** yagürnórre, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: osana. Ini Ibrru bóktan opora. Oya küp módóga: (kibü) zid tinünüm errkyadan. Zu pamkolpama Godón agür koralórr ini bóktan opore. **21:9** Wórr Peba 118:25, 26

A e ma igó aindakla, wamaka gómla pamab ban bwóbe!”‡

¹⁴ Ilküp murrbausürrün pamkolpam akó kolae wapór pamkolpama ene kal akólorrón pul basirrdü oyaka we togoblórr. Wa ibü blaman dólóng ninóp. ¹⁵ Wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pama esenóp, Yesu wirri morroal ne elklaza tómbapón yarilürr, akó i ta kari olmalpókal nurrkrruóp taegwarrde Godón Gyabi Müótan kal akólorrón pul basirrdü wagó, “[Deibidün Olom] yagüram!” Ibü ngürsila igósidi we yazebórr. ¹⁶ Da i Yesun we imtinóp wagó, “Ma ia arrkrrudóla kari olmalpókala ne poko bóktandako?”

Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “Ó, ka kuri nurrkrrunüma. E ta Godón Buk kuri etóngarre, igó ne poko bóktanda wagó,

“ ‘Ma§ sab kari olmalpókal akó ngóm alo olmal umul ninünümo,
moba agürüm amkoman moboküpi.’ ”

¹⁷ Yesu ene pamkolpam ene wirri basirrdü nümgütóp. Wa we wamórr Betani basirrdü. Ene

---

‡ **21:13** Pamkolpama popa kla koke sel bain akó bumióg kwarilürr, wata we elklaza, pamkolpama prrist ne elklaza iliónorre, Godónkü urdü bamngulüm [altadó]. Mogob mani ta Godón Gyabi Müótan tóba manidü sensi angón kwarilürr. Ngibürr mogob pamab mani wirri arüng koke yarilürr Godón Gyabi Müótüdü zagetan ngitanóm. Wata Taerr wirri basirrdü ne mani tómbapónónóp, oya gaodó yarilürr Godón Gyabi Müótüdü zagetan ngitanóm, zitülkus oya arüng wirri yarilürr. A Yesu ene selbain pamkolpam gómla pam ngibasilürr, zitülkus i wirri darrem urrbulürr tibiób elklazadó.

21:13 Aesaya 56:7;

Zerremaea 7:11 § **21:16** Ma wa [Mesayabóka] apónda. **21:16** Wórr Peba 8:2

irrüb ola umtulürr.

*Yesu [Pig] Nugup Kolae Wyónürr
(Mak 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Ene irrbianande, i Zerrusalem nóma bakolórr, Yesun aloa ipadórr. ¹⁹ Wa darrü pig nugup osenórr kwat kabedó, da we wamórr ngakanóm. Darrü küp koke esenórr, wata pórngaean kwarilürr. Yesu ene nugupdü we bóktanórr wagó, “Ma sab myamem küp kokean waono!” Dümdüman ene pig nugupa odalórr, da narrótókórr.

²⁰ Umlubain olmala ene nugup nóma osenóp odalde, gübarirr aengóp. Da i oya we imtinóp wagó, “Ini pig nugupa büsai-büsai iade odole?”

²¹ Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: e ne Godón amkoman nóma yangunane akó abün-abün gyagüpítótók koke nóma koralo, e inzan tórrmen tulmil tólaelane, ka ini pig nugupzan wangóna. A ini kla tebean koke. E ta ini podo ne igó nóma ilane magó, ‘Ma ugó bupa, da moba bumanik maludü,’ ene pokoa sab amkoman tómbapóne. ²² E ne Godón amkoman nóma yangunane, e tóredó ne klamóm yatoane, e sab ene kla ipüdane.”

*Amtin Bóktan Poko Yesun Zagetankwata
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)*

²³ Yesu Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü bangrinürr. Wa pamkolpamzan umul bain yarilürr, wirri prrist akó Zu pamkolpamab [balngomól byarrmarr pama] oyaka we togobórr. Da we imtinóp wagó, “Ma ini elklaza

ia nadü balngomól arüngi tómbapóndóla? Marü ini arüng ia nótó mókyanórr?”

²⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Ka yabü darrpan amtin bóktan poko bamtindóla. E ne kürükä morroal bóktan nóma salkomólane, ka yabü umulüm igósidi adrrüto, ka ini elklaza nadü arüngi tómbapóndóla. ²⁵ Zonón [baptaes baina] ia nubógabi tamórr? Ia kwitümgab, ta ia pamdógab?”

I tibiób ini bamtin bóktan pokoankwata we apón kwarilürr wagó, “Mi ne igó nóma kwarilo wagó, ‘Kwitümgab,’ wa kubó mibü tümtirre wagó, ‘Da e oya amkoman angunüm koke iade koralnórró?’ ²⁶ A mi ne igó nóma kwarilo igó, ‘Pamdágab,’ pamkolpam kubó ngürsil kwarile mibükä. Da mi pamkolpamab gum kwarilo, zitülkus blamana Zonón igó angundako wagó, wa prropeta.” ²⁷ Da i bóktan we yalkomólóp Yesuka wagó, “Ki umul kokeakla.”

Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Ka ta yabü koke nüzazilnümo igó, ka ini elklaza ia nadü arüngi tómbapóndóla.

Alap-alap Bóktan Nis Olom Nisab Didiburrdü Zagetankwata

²⁸ “E ia gyagüpi tótókdakla ini alap-alap bóktanankwata? Darrü tonarr, paman nis siman olom nis namülnürri. Wa tóba ngaen siman olomdó wamórr a oyabóka wagó, ‘Kürü olom, [grreip] didiburrdü zagetóm ugó wam ini ngürr.’ ²⁹ Wa tóba abbóka wagó, ‘Ka kokela.’ Da solodó tóba gyagüpítótók we imzazilürr, da we wamórr didiburrdü zagetóm. ³⁰ Aba akó

darrü siman olomdó wamórr. Oya akó dadan bóktan poko yalórr wagó, ‘Kürü olom, didibur-drü zagettóm ugó wam ini ngürr.’ Ene oloma tóba abbóka wagó, ‘Taia ba, ka kubó wamo.’ Da ma koke wamórr. ³¹ Ia nadü oloma aban ubi ipadórr?”

Wirri prrist akó Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pama oyabóka wagó, “Ngaen siman oloma tóba aban ubi ipadórr.”

Yesu ibübóka wagó, “Ene amkoman pokoa! Ka yabü amkoman poko byaldóla: taks mani dakabain pama akó popa kwatódó agól kol,* Godka nóma tübyalüngórre, Godón Kingzan Balngomóldó ngaen-gógópan idi barrbündako yabü singül kwata. ³² Zon Baptaes Bain Pama yabü dümdüm kwat mamoanóm umul bainüm tamórr, da e oya amkoman koke yangunarre, a taks mani dakabain pam akó popa kwatódó agól kol, i ma oya amkoman yangunóp.† E go ene kolae tonarr pamkolpamab amkoman bangun esenarre, da e yabiób gyagüpítótók koke izazinarre Zonón amkoman angunüm, solodó.

*Grreip Zid Apap Ngakan Pamab Alap-alap
Bóktan*
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

---

* **21:31** taks mani dakabain pam akó popa kwatódó agól kola blaman kolae tonarr pamkolpam ngablaoda. † **21:32** Ene kolae tonarr pamkolpam ngaen siman olomzanako: ngaen-gógópan Godón bóktan koke arrkrrudako. Solodó, Godka byalüngdako akó oya ubi apadódako. Zu wirri pam nis ngim siman olomzanako: taeane Godón bóktan apadódako, tórrmen ma babulako. **21:32** Luk 3:12; 7:29-30

³³ “Akó darrü alap-alap bóktan tübarrkrru. Darrü pama abün grreip zid iritürr tóba tüpdü. Ene kakóm, wa kal akólorr. Wa kugupi ilüngürr, ene grreip ngórr mor amóngóm, da wa barrkyanan kwit azil müót előrr, tóba grreip kaldó olgab azilüm. Da wa ene grreip apap ngibürr ngaon pam nókyenóp ngakanóm tibiób darremóm akó tóbankü. Tüób ama aibwób wamórr.

³⁴ Grreip ngórr abül tonarr nóma semrranórr, wa tóba leba zaget pam zirrnápónóp ene pamdó, grreip apap nidi ngakan kwarilürr, tóba ene pailan grreip ngórr azebóm. ³⁵ Ene apap ngakan pama ene leba zaget pam bumigóp. Darrü we enan dom apónóp, darrü we büdülpükü emkólóp, akó darrü wa ingülküpi emkólóp.

³⁶ Ene apap aba akó dokyanan leba zaget pam we zirrnápónóp. Ibü akó dadanzan nangónóp.

³⁷ Dómdóm ma aba tóba darrpanan siman olom we zirrapónórr ibüka, igó gyagüpitótókpükü wagó, ‘I kürü siman olom sab morroal tonarre yangórre.’ ³⁸ Ene grreip apap ngakan pama aban olom nóma esenóp, i tibióbka bóktónóp wagó, ‘Ene olom módóga, ini grreip apap sab nótó ipüde. Yao! Mi errkya büdülpükü amkaldakla, akó oya aban elklaza sab midi iade yazebrre, aban büdül kakóm!’ ³⁹ Da módóga, i oya we amigóp, ama apap kalkuma amaikóp, da büdülpükü we emkólóp.

⁴⁰ “Ene grreip apap aba sab tüób nóma tame, wa ia laró tónggapóne ene grreip apap ngakan pamdó?”

⁴¹ Ene wirri pama bóktan we yalkomólóp wagó, “Ene kolaeán pam sab büdülpükü

ekrróne, akó wa ene grreip apap sab ngibürr apap ngakan pam nókyerre. Da i sab oya tóba ngórr grreip iliónórre, abül tonarr nóma semrrale.”

⁴² Yesu ibübóka wagó, “E ta ini pokó kürükwata etóngarre Godón Wibalómórrón Bóktandó wagó,

“‘Müót balmel pama ne ingülküp‡ alzizi amaiknóp,

errkyá ma ene müótan zirrgüpüdü ingülküpüm wató kuri baine.

Lod ini kla tüób tónggapónórr,
da mibü ilküpüdü kari morroal ta kokea!”

⁴³ “Ini zitülkusdü ka yabü igó byaldóla, God sab bólene yabü§ balngomólóm Kingzan akó wa bókyene we pamkolpam balngomólóm Kingzan, Godón Balngomólan küp nidi bapóndako.

⁴⁴ Nótó aupe ini ingülküp kwitudü, sab syórr yangóne. Akó ingülküpa noanka tupe, oya sab baem apóne.”*

⁴⁵ Wirri prrist akó Parrisia oya alap-alap bóktan nóma arrkrruóp, da i umul bainóp wagó, Yesu ibükwata bóktanda. ⁴⁶ I kwat we yamkünónóp oya amiögüm. A i ma pamkolpamab gum kwarilürr, zitülkus ene

‡ **21:42** ingülküp: Israelpamkolpama müót ingülküpi balmel koralórr, da müót wata amoanda. Mibü müót wa talkuma amoanda. **21:42** Wórr Peba 118:22-23 § **21:43** yabü wa Zu pamkolpambóka apónda.

* **21:44** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, ini atang opor 44 babula. Ini alap-alap bóktana. Ingülküp wa Yesunbóka apónda. Ini bóktanan küp módogá: Yesun nidi alzizi amanikdako, sab kolae nirre.

pamkolpama igó yangunónóp wagó, Yesu wata ppropeta.

22

*Kol Amióg Tórean Alap-alap Bóktan
(Luk 14:15-24)*

¹ Yesu wirri prristdü akó [balngomól byarrmarr pamdó], akó alap-alap bóktan yarilürr wagó, ² “Godón Kingzan Balngomól inzanase. Darrü bwóban kinga tóba siman oloman kol amióg tóre tónggapónórr. ³ Wa tóba [leba zaget] pam zirrnapónóp, nibiób ngibaunürr, ibü byalóm ene téredó tótókóm. Da i ma ubi koke bainóp tótókóm. ⁴ Wirri pama akó tóba ngibürr zaget pam zirrnapónóp wa ne pam ngibaunürr, ibü byalóm tóba téredó tótókóm, ini bóktanpükü wagó, ‘Tübarrkrru! Ka kólba térean blaman alo kla kuri tómbapóna. Kürü simanal [kau] akó pyórr aupürrün kau kuri bódabórre. Blaman kla tómbapórrónako, da yao, ugó togob téredó!’ ⁵ A ibü darrü baku burrul ta babulan yarilürr. I blamana tibiób ubiankwata barsenórr. Darrüpa tóba ngaon bwóbdü wamórr, darrüpa tóba elklaza bumióg müötüdü wamórr, ⁶ a barrea wirri paman zaget pam bumigóp, kolae akrran we okrralórr, da büdülümppükü we ekrrónóp. ⁷ Kinga nóma arrkrrurr, oya kari ngürsila ta koke ipadórr. Wa tóba gazirr pam we zirrnapónóp oya zaget pam nidi okrralórr, ibü blaman büdülümppükü akrranóm. Akó ibü wirri basirrpükü ta uri setenóp. ⁸ Wa tóba ngibürr leba zaget pam ngibaunürr, ibübóka

wagó, 'Tóre alo kla blaman tómbapórrónako. Ka ngaen-gógópan ne pamkolpam ngibauna, morroal tonarr ngarkwatódó pamkolpam koke kwaril kürü tóredó tótókóm.' ⁹ Da ugó ogob wirri kwatódó ne il bagótdako. E kubó nigó-nigó pamkolpam nósenane, da kubó ngiblinamke tóredó tótókóm.' ¹⁰ Oya leba zaget pama we ogoblórr wirri kwatódóma. I nibiób nósenónóp, morroal pamkolpam, kolae pamkolpam, ibü darrpan pokodó we kwób isuóp. Ene kwóbbazen müóta tai kókó we barümürr pamkolpamabme.

¹¹ "Kinga ene pamkolpam ngabkanóm wamórr. Wa ola darrü pam esenórr tóre mórrkenyórr koke nótó batenórr. ¹² Oyabóka wagó, 'Gódam, ma wa ini ia tübangrina tóre mórrkenyórr-koke?' Ene pama darrü pokokokean bóktanórr. ¹³ Da kinga tóba zaget pam nilóp wagó, 'Wapór a tang nürümam, kalkuma tümün kwatódó ugó amaikam. Wa sab ola yón akó zirrgüp bótak yarile.' ¹⁴ God blaman pamkolpam ngibaunda, sab ma äuden sazebe."

*Amtin Bóktan Poko Taks Maniankwata
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

¹⁵ Ene kakóm, Parrisia ogobórr, bóktan we tónggapónóp Yesun darrü bamtin bóktan pokokamtinüm, wa morroal koke ne bóktan pokokiyalkomóle. ¹⁶ Da i ngibürr Errodón* mamoan pam akó tibiób ngibürr umulbain olmal we

---

22:14 Metyu 8:12; 25:30; Luk 13:28   *** 22:16** Errod Galili prrobins alngomól pam yarilürr Rrom kingankü.

zirrnaponóp Yesuka. Oyabóka wagó, "Umulbain Pam, ki umulakla wagó, ma amkomanla akó ma Godón kwat amkoman bóktane umul byóndóla pamkolpamidó. Akó pamkolpamab gyagüpitótóka marü koke gum-guman ngitandako. Ki ene kla umulakla, zitulkus ma blaman pamkolpam, ia wirri pam, kari pam, wata darrpan ngarkwatódó ngabkandóla."[†] ¹⁷ Oya imtinóp wagó, "Kibü moba gyagüpitótók kóbó tüzazilnüm, mibü gidadógab ia taia Sisan[‡] taks mani aliónüm, ta ia koke?"

¹⁸ A Yesu ma ibü kolaeon gyagüpitótók umul bainürr,[§] da we nilóp wagó, "E taepurrane bóktan pamakla! Ia e kürü kólba bóktandógabi amiögüm iade kaindakla? ¹⁹ Darrü taks mani küp kürü kóbó kómtyenam!"

I oyaka darrü küp we idüdóp, ²⁰ da wa ibü nümtinóp wagó, "Ia noan obzeke akó ngie?"

²¹ I bóktan we yalkomólóp wagó, "Sisan."

Da Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Da módóga, Sisan ne klamko, Sisan ilinamke, akó Godón ne klamko, Godón ilinamke."

^{† 22:16} I Yesuka mis bóktan wazeblórr, oya saul ainüm.

^{‡ 22:17} Sisa: Rrom pamkolpama tibiób king Sisabóka ngiblian kwarilürr. Mórrke-mórrke módóga: Caesar ó Emperor. Wa ngaen blaman Isrrael pamkolpamab tüp tóbankü yazebórr. Ene tonarrdó, wa ma igósidi blaman Isrrael pamkolpamab kingüm bainürr. ^{§ 22:18} Erródón mamoan pamab gyagüpitótókdógabi, Sisan taks mani alión asi ki yarilün. A Parrisiab gyagüpitótókdógabi, Sisan taks mani alión babul ki yarilün, zitulkus Zu pamkolpamab gida ígó bóktanórr wagó, taks mani alión babula mogob pamkolpamidó.

22 Da i Yesun bóktan nóma arrkrruóp, gübarirr aengóp. I oya we amgütóp, da we bakonórr.

*Amtin Bóktan Poko Büdülab Barsinankwata
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)*

23 Ene dadan ngürr, ngibürr [Sadusi pama] Yesuka togobórr bamtin bóktan pokó amtinüm, amkoman moboküpi koke. Ini pama igó bóktan kwarilürr wagó, pamkolpama sab koke tübarsile büdüldügab.

24 I Yesuka we bóktónóp wagó, “Umulbain Pam, Moses igó yarilürr wagó, ‘Darrü kolpükü pama ne nóma narrótóke olmal-koke, ene pamman narezoreta sab ene kóble ki zumióg, olmal balngenóm tóba büdül narezoretan ngidü.’

25 Da módóga, ngaen 7 zonaretalpükü pam kinkü aini koralórr. Nareta kol zumiögürr, da wa narrótókórr olmal-koke. Kóble wa tóba olgabi zoretan tangdó zumgatórr. **26** Ene kóble noa tangdó ungrinürr, wa ta olmal-koke narrótókórr. Inzan kókó blaman ene pama narrbarinürr. **27** Solodó ene kóblea we narrótókórr. **28** Da sab büdüldügab barsin tonarrdó, ia wa sab tai noan kol warile? Ki ene pokó amtindakla, zitülkus i oya blamana zumigóp.”

29 Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “E kle-kle gyagüpi tótókdakla, zitülkus e umul-kókakla Godón Wibalómórrón Bóktan akó Godón arüng! **30** Büdüla nóma

tübarsile arróldó, i sab myamem tibiób koke bumiógnórre, a i ma sab inzan kwarile, wamaka kwitüm anerruako. ³¹ E ta kuri etóngarre God yabüka ne poko bóktanórr büdülab barsinankwata wagó, ³² ‘Ka Eibrramón God, Aesakón God, akó Zeikobón God.’* Wa büdül pamkolpamab God koke-e, a wa arról pamkolpamab Gode.”

³³ Pamkolpam ngoroa ene bóktan nóma barrkrrurr, i gübarirr aengóp, wa ne poko umul nyónónóp.

*Godón Wirrian Gida Bóktan Poko
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)*

³⁴ Parrisia nóma barrkrrurr wagó, Yesu Sadusi pamab bóktan kuri piküp ine, i darrpan pokodó we kwób bazenórr. ³⁵ Darrpan Parrisia, tüób Zu pamkolpamab gida umulbain pam yarilürr, Yesun apókórr tóba bamtin bóktan poko-e. ³⁶ Wagó, “Umulbain Pam, Godón wirrian gida bóktan poko ia nadü ne klame?”

³⁷ Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, “Marü [moboküpü ubi] asi ki yarilün Lodka, marü God, moba dudu moboküpi, dudu samu-i, akó dudu gyagüpitótóke. ³⁸ Ini ngaen-gógópan Godón wirrian gida bóktan poko módóga. ³⁹ Nis ngim wirrian gida bóktan poko módóga, ‘Marü moboküpü ubi moba minggüpanandó ne olome† inzan ki yarilün, marü moboküpü

---

* **22:32** Eibrra-am, Aesak, akó Zeikob, ibü büba ngaen nurrbar-inürr, da ibü samu ma arrólako Godón bwóbdü. **22:32** Bazeb Tonarr 3:6   **22:37** Duterronomi 6:5   † **22:39** Ma müsirrga ain bóktan 19:19 ngakanke.

ubi mobakazane.’⁴⁰ Mosesón dudu Gida Buk akó blaman Prropetab Peba, ini nis gida bóktan pokodó karrkukus bórrangórrónako.”

*Amtin Bóktan Poko Ene [Kerrisonkwata]
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)*

⁴¹ Parrisiazan darrpan pokodó kwób bazerrón kwarilürr, da Yesu ibü igó poko nümtinóp wagó,
⁴² “E ia gyagüpi tótókdakla Kerrisonkwata? Ia wa noan olome?”

I bóktan yalkomólóp wagó, “Wa [Deibidün] olome.”

⁴³ Yesu akó bóktanórr wagó, “Godón Samua Deibidün iade yalórr tóba olom ngi ngyesilüm wagó, ‘Lod’? Deibid igó wialómórr wagó,

⁴⁴ “‘Lod God igó bóktanórr kürü Lodódó[‡] wagó,
“Ma ae mórra kürü tutul tangdó,
kókó ka sab marüka nidi bóka bamgündako,
marü wapór-o lorodó irrbuno.” ’§

⁴⁵ Deibid tüób ne Kerrison nóma ngilianórr wagó, ‘Lod’, da Kerriso Deibidün olom iadea?”*

⁴⁶ Darrü pam gaodó koke yarilürr Yesuka bóktan poko alkomólóm, da ene ngürrdüğab blaman gum kwarilürr oya ngibürr poko amtinüm.

22:39 Lebitikus 19:18   ‡ **22:44** kürü Lod wa [Mesayabóka] apónda. § **22:44** Ini bóktanan küp módóga: marüka nidi bóka bamgündako, ka sab blaman [ut-ut ninünümo] marünkü.

22:44 Wórr Peba 110:1   * **22:45** Yesun amtin bóktan igó yarilürr: Yesu Deibidün büdül kakóm tómtómólórr. Da Yesu Deibidün Lod iade yarilürr?

23

*Yesu Pamkolpam Arüngi Ikit Nókrrónóp
Mosesón Gida Umulbain Pam akó Parrisi,
Ibübóka*

(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Ene kakóm, Yesu pamkolpamab ngorodó akó tóba umulbain olmaldó bóktan yarilürr.

² Wagó, "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisia Mosesón pabo kuri ipüdóp; ibü ene arüng ó dümdüm asine Mosesón gida müsirrga ainüm. ³ E sab ibü blaman bóktan amoran kwarilünke, yabü ne kla tómbapónóm byal kwarile. A i ne kla tólbaeldako, e ibü mamoan-gu, zitülkus i pamkolpam ne kla umul baindako, tib tórrmendó koke arrbündako. ⁴ Inzande, i nyaben kari müp koke aindako abün gida tómbapónde pamkolpama mamoanóm. A i ma tib tibiób tang pyóm kubó kokean ingrirre ene müp kwit ainüm.

⁵ I blaman ne elklaza tómbapóndako, ibü ubi pamkolpama ibü nóserre. I tibiób müóngdü ne bokoszan kla* bameldako, Godón bóktan opor ne kla kugupidümako peba mórragdó balómórrón, barrkyananako ngibürr pamab bokoszan klamdógab. Akó banól tangdó ta inzan bameldako. Ibü tumum mórrkenyórrdü maenzan balmelórrón sye† ta kokrrap byóndako. ⁶ Ibü ta ene wirri ubi pokoa wirri pamab

* **23:5** bokoszan kla, Mórrke-mórrke módóga: phylacteries (Duterronomi 6:8; 11:18). Ini bóktan opora Grrik bóktandóga tótókda. † **23:5** maenzan balmelórrón sye, Mórrke-mórrke módóga: tassels (Bótang Peba 15:37-41; Duterronomi 22:12).

mórran bwóbdü mórranóm alongalo téredó akó mórranóm wirri pamab mórran pokodó mibü kwóbbazen müótüdü. ⁷ Ibü ta inzan wirri ubi pokoa, pamkolpama ibü morroal ngürr bóktan nüliónórre pul basirrdü akó 'Rrabi'bóka‡ nóma ngiblianórre. ⁸ Pamkolpama yabü 'Rrabi'bóka koke ki ngiblianórre, zitülkus e blaman zonaretalpükümakla. Ka wata yabü blamanab darrpan Umulbain Pamla. ⁹ E darrü pam ini tüpdü yabiób abbóka koke ngilian kwarilo, zitülkus yabü blamanab wirri Ab wata kwitümase. ¹⁰ Yabü ta 'Balngomól Pam'bóka koke ngiblian korale, zitülkus pamkolpam balngomól pam wata darrpan módóga, [Kerriso]. ¹¹ Yabü wirri pam nótóke, wa pamkolpamabkü leba zaget olom yarile. ¹² Nadü oloma tóba ngi kwit ainda, God oya ngi sab tüp solkomóle. Akó nadü oloma tóba ngi tüp alkomólida, God oya ngi sab kwit ine.

*Yesu Mosesón Gida Umulbain Pam akó Parrisi
Nütüngóp*

(Mak 12:40; Luk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e Godón Balngomól Bwóban barrbüin mamtae murrausdakla pamkolpamab obzek kwata. Da e yaib ta koke

---

‡ **23:7** Rrabi Arram bóktan ngia. Oya küp módóga: Umulbain Pam.   **23:11** Metyu 20:26-27; Mak 9:35; 10:43-44; Luk 22:26

23:12 Luk 14:11; 18:14

barrbündakla, akó e ibü kwatpükü murraus-dakla, barrbünüm nidi kaindako. §*

¹⁵ "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitulkus e ini tüpdü akó maludü agóltagóldakla darrpanan olom amkünüm, ubi nótó bainda Godón agürüm yabiób gyagüpítótók ngarkwatódó. E sab oya amkoman satanian olomóm inane; oya kolae tonarr ta sab wirrian yarile yabü kolae tonar-rdógab, da wa sab igósidi [metat bólmyan urdü] wame.

¹⁶ "Ilküp murrbausürrün balngomól pam, sab Godón ngürsila tame yabüka! E igó umul baindakla yabiób bóktan arüng akyanóm wagó, 'Darrü pama ne [arüng alkamül-koke bóktan] nóma angrinda [Godón Gyabi Müótan] ngidü, oya bóktanan küp babula; ene wa taia tóba bóktan alkamül. A darrü pama ne arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda Godón Gyabi Müötüdü ne [goldko], ibü ngidü, ene wa tóba bóktan kokean alkamüle.' ¹⁷ Ilküp murrbausürrün gonggo pam! Wirian ia nadü

§ **23:13** Mosesón gida umulbain pama pamkolpam abün kari-kari gida bóktan pokó nüliónónóp, Parrisia ne kla mamoañ kwarilürr. Olgabi nabe yarilürr Godónbóka umul bainüm.

* **23:13** Abün Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó atang opor 14 babula. Wata ngibürrdü asine. Igó bóktanda wagó, "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitulkus e ngul kóbleab elklaza góml-góml azebdakla, müótpükü ta inzan. Akó pamkolpam ilklió büliónüm, e wirri kokrrap tére bakodakla panzedó. Ini zitulkusdü e sab kari kolae darrem koke ipüdane Godkagab!" (Mak 12:40 akó Luk 20:47)

klama: ia gold, ta ia Godón Gyabi Müót, gold ne klama gyabian ngitanda? Godón Gyabi Müót wirrian klama! ¹⁸ E akó igó umul bain-dakla wagó, ‘Darrü pama ne arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda [altan] ngidü, oya bóktanan küp babula. Ene wa taia tóba bóktan alkamül. A darrü pama ne arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda altadó ne [gyaur klame], oya ngidü, ene wa tóba bóktan kokean alkamüle.’ ¹⁹ E amkoman ilküküp mur-rbausürrünakla, wirrian ia nadü klama, gyaur kla, ta ia alta, gyaur kla ne klama gyabian ngitanda? Alta wirrian klama! ²⁰ Ene igósidi, darrü pama arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda altan ngidü, wa ta altadó blaman ne gyaur klamko ibü ngidü bóktanda. ²¹ Akó wa arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda Godón Gyabi Müótan ngidü, wa ta oya ngidü bóktanda, ola nótó ngyabenda. ²² Akó wa arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda kwitüm ngidü, wa Godón kingan mórran klaman ngidü bóktanda akó oya ngidü, ola nótó mórranda.

²³ “Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitulkus e wa kari gida bóktan pokokarrukkus amorrändakla, a e ma amkoman wirrian gida bóktan pokokuri elókane. Ini ne kari zidpókala dódórr bain-dako, mint, dil, akó kumin,[†] e [wantent] Godón ekyenane, tóba gida ngarkwatódó. Ini kari

---

^{23:22} Aesaya 66:1; Metyu 5:34   [†] ^{23:23} mint, dil, akó kumin: Ini karian zidpókal alo kla mis ain clamako (Lebitikus 27:30).

gida bóktan poko mamoan taia, a e ma ngibürr wirri gida bóktan poko koke ki elókane, igó wa: pamkolpam [dümdüm tonarre] akó gyauri ngabkan, akó ma ne poko bóktóna tónggapono. ²⁴ Ilküp murrbausürrün balngomól pam, e bütz kuri irrunane anón naedógab, a e ma [kamel] kuri idarükane!‡

²⁵ “Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e yabiób kübül wata tumum poko bagul umulakla, a ibü auma kugupi ama kari tómanpükü kokeako. Yabü moböküp kolae tonarre murrbausürrünako: a e wata yabióban gyagüpi bomandakla akó yabü ubi wata abün elklaza do bainüma! ²⁶ Ilküp murrbausürrün Parrisi, ngaen-gógópan kübül kugupi ugó nugulam; tumum ta kubó igósidi [tóman-koke] yarile.

²⁷ “Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e wa inzanakla, wamaka morroal püti airrún gapókako. Ngabkande wa morroalako, a ibü auma kugupidü, büdül pamkolpamab kus akó abürrün büdül büb barümürrünako. ²⁸ Ene dadan ngarkwatódó, pamkolpamab ilküpdu e dümdüm

---

‡ **23:24** Ini alap-alap bóktana. Ini nis clam nis alóng-koke elklaza nisamlí, zitülkus [tómanpükümamli] Godón ilküpdu. Büz arruan kùp módogá: büz wirri kokea, a i adarüküm kokeako. Kamelan adarük ma ibü gaodómá. Yesun bóktanan kùp módogá: Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi tüpan ngyaben gida umul bain koralórr; Godón amkoman gida ma koke umul bain koralórr. **23:27** Apostolab Tórrmen 23:3

ngyaben pamakla, a yabü auma büb kugupidü, e wata Godón taepurrane ngilian pamakla, akó kolae tonarr kari ta kokea yabüka.

Yesu Mosesón Gida Umulbain Pamab akó Parrisiab Kolae Tonarran Darremankwata Bóktan Yarilürr
(Luk 11:47-51)

²⁹ “Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka. E prropetab gapók tómbapóndakla morroal obzeksyók bapónóm, prropet ngaen ne gapókdó urrbulürr, akó e ngibürr dümdüm ngyaben pamkolpamab gapók ta püti baindakla ibü gyagüpi amanóm. ³⁰ E wa igó bóktandakla wagó, ‘Mi ne asi nóma ki kwarila mibiób abalbobatalab tonarrdó, mi ibü koke ki tang nolenóp ene prropet akrranóm.’ ³¹ Da inzan bóktande, e wa yabiób kuri pupo tübinane wagó: prropet nidi okrralórr, e ibü bobatalakla. ³² Da taia, akó pokodó ugó ipüdam, yabü abalbobatala ne kla ngangólóp! ³³ E gwarakla akó gwarab kupoakla! E wa sab metat bólmyan urdüğab ia kyab körzinane, God yabü ola nóma zirrnaporre yabiób kolae tonarranme? ³⁴ We zitülkusdü, ka yabü igó poko byaldóla, ka sab yabüka prropet, [wirri gyagüpítótók] pam, akó umulbain pam zirrtapónónómo. E sab ngibürr büdülpükü okrralo, ngibürr krrosdó omelolo, ngibürr e sab Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü karrkukus sye-i ola nyólnane, ngibürr e ma sab basirr-basirrdüma kolabütan kwarilo. ³⁵ Inzan tórrmen tómbapónde, dümdüm

ngyaben pamab óea ne tópkónóp, ene sab yabü müp yarile, tai Eibolón óedógab, dümdüm nótó ngyaben yarilürr, kókó Zekarraean óea ne tópkánorr, Berrekayan olom. E oya [Gyabi Bwób] akó alta, ibü dadamüz emkólarre. ³⁶ Ka yabü amkoman poko byaldóla: blaman ene müpa sab ini lüolan pamkolpamdó togobe!

*Yesun Gyaur Zerrusalem Pamkolpamdo
(Luk 13:34-35)*

³⁷ "O Zerrusalem, Zerrusalem! Ma prropet büdülümpükü akrrandóla, akó God tóba ne bóktan amarru pam zirrbapónda, ibü ta ma ingülküpi akrrandóla. Ia nigó münüm kürü wirri ubi yarilürr marü pamkolpam kwób asum darrpan pokodó, aip karrakarra póyaea tóba kupozan kwób asudo, da tape ngablaodo. A ma ubi koke namülnürrü, ka ene poko koke ki tolaela! ³⁸ Turrkrru, marü müót§ sab yuógan amgatórrón yarile. ³⁹ Zitülkus módóga, ka marü igó ayaldóla, ma sab myamem kürü kokean kóseno, kókó ma sab igó bóktono wagó, 'Wa* bles airrüna, Lodón ngidü nótó tótókda.' "†

24

Yesu [Godón Gyabi Müót] Kulainankwata

23:35 Bwób Zitül 4:8; 2 Krronikol 24:20-21   § **23:38** müót wa alap-alap Zerrusalembóka apónda (Zerremaea 22:5). * **23:39** wa [Mesayabóka] apónda. † **23:39** Zerrusalem pamkolpama Yesun akó ki eserre, wa Zerrusalem nómá ki bangrine donki kwitudü (Luk 19:28-44). Ene ngürrdü i ene bóktan opor ki taegwarr kwarile. **23:39** Wórr Peba 118:24

Bóktanórr
(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Yesu Godón Gyabi Müótüdügabi tubrranórr, da nóma wamlórrma, umulbain olmala oyaka togobórr oya Godón blaman ene müót akó umul ainüm. Oyabóka wagó, “Ma ini morroal wirri müót ngankónónóm!” ² Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “E ini kla tai kuri nósenane? Ka yabü amkoman poko byaldóla: sab darrü ingülküpa aini kokean bamine tóba pabodó. Blaman sab amarrón kwarile ama tüpdü.”*

Elnga Ngürrab Tómbapón Tulmil
(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ Yesu [Olib Pododó] nóma mórran yarilürr, oya umulbain olmala tibi-tibi pokodó oya ola agotóp. Oyabóka wagó, “Ma kibü tüzazilnüm ini klama sab nóma tómbapórre. Akó ki sab ia umul bairre igó, marü alkomól tonarra minggüpanan kuri tübine akó ini ngyaben wata kuri blakóne?”

⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “E umul-umul kwarilün, sab darrü olom ok aingu yabü ilklió büliónüm. ⁵ Zitülkus módóga, abüna sab kürü ngidü togoble igó bóktankü wagó, ‘Ka módóglia, [Kerriso].’ I sab abün pamkolpam ilklió nüliónorre ibü amkoman bangunüm. ⁶ E sab barrkrrulo wagó, bwób-bwóba tibiób bokrrandako akó ngibürr bóktan gazirrankwata. Da ene pokodó arrkürrgu! Ini klama sab ki tólbaelnóm, Godón tóba bóktan ngarkwatódó, a tüpan blakón tonarr wa küsila. ⁷ Darrü kantrri pamkolpama sab darrü kantrri

---

* **24:2** Godón Gyabi Müót wirrian müp ingülküpi aelórrón yarilürr.

pamkolpampükü bókrrale. Darrü kingan gazirr pama sab darrü kingan gazirr pampükü gazirr kwarile. Sab wirri ku kwarile akó bwób-bwób sab tüpa mórrbaeng yarile.⁸ Blaman ini elklaza sab inzan kwarile, wamaka kola ngaen-gógópan azid nóma apadódo marrna bain minggüpanan. Ene azid ngaen-gógópan karia, ama solkwat tai wirri baile.

⁹ “Yabü sab wirri pamab tangdó urrbule. Yabü sab wirri müp nüliónórre, solodó ama büdüldü urrbule. Blaman ini tüpdü pamkolpama sab yabü alzizi zomale, kürü ngianbókamde.¹⁰ Ene tonarrdó, abün pamkolpama sab kak amórre Godón amkoman angun-gum. Pamkolpama tibiób sab alzizi boman kwarile, akó darrem-darrem pupo bainórre wirri ngi pamdó.¹¹ Akó sab abün obae prropeta togoble, da i sab abün pamkolpam ilklió nüliónórre ibü bóktan amkoman angunüm.¹² Ene tonarr, kolaea sab tai wirri baile ini tüpdü. Ini zitulkusdü abün pamkolpamab moboküpdu sab gyaur burrul babulan yarile gódamdó.¹³ Kürü amkoman angunüm karrkukus nótó zamngólda kókó blakón tonarrdó, God sab oya zid ine.¹⁴ Ini Morroal Bóktan Godón Kingzan Balngomólankwata, sab bwób-bwób akó basirr-basirr amgol kwarile, blaman pamkolpam umul-umulan ngibtanóm. Solodó, dómdóm ngürr ugón semrróne.

Ngazirr Kla
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

15 “Prropet Danielzan bóktanórr, e sab ngazirr kla esenane Godón Gyabi Müötüdü, gyabian pokodó zamngólórrón. Ene ngazirr klama sab ene Gyabi Müót amkoman [tómanan] ngitine Godón ilküpüdü.”

(Atang olom nótóke, wa ini bóktanan küp tai ki emzyat!)†

16 “Ini klama sab nόma tόmbapόne, Zudiam nidipako, sab podopükü bwóbdü ki busunüm.

17 Mórrkakak kwitüm ne olome,‡ wa koke ki abi darrü kla apadóm. A wa búsai ki buso tόba zid bainüm. **18** Ngaon bwóbdü ne olome, koke ki alkomól tόba müötüdü, tumum mórrkenyórr apadóm. A wa búsai ki buso. **19** Sab kari kolae koke yarile ene ngürrdü bikómpükü akó ngόmrin kolabkü! **20** E inzan tόre bako kwarilün Godka wagó, ‘Ini buso tupsoa koke ki tόmbapό güb melpaldó ó [Sabad] ngürrdü.’ **21** Zitulkus módóga, ene müp sab kari kolae koke kwarile, pamkolpama ne kla koke kuri azid aengόp, ngaen, ini tüpan zitüldügab, kókó errkyá. Myamem akó inzan kla babul yarile. **22** God ene kolae ngürrab ngarkwat sab tugup tünggürre. Wa ne koke nόma ki tugup tünggürre, darrü oloma kokean ki zid baine. Tόba alearrón pamkolpamab gyaurdügab, wa ene kolae ngürr sab igósidi tugup tünggürre.

23 “Darrü oloma ne yabüka igó nόma bóktóne

24:15 Daniel 9:27; 11:31; 12:11   † **24:15** Ini Metyun bóktane tόba bótang pamkolpamdó.   ‡ **24:17** Ene tonarrdó mórrkakak taptap kwarilürr akó pamkolpama ola mórran kwarilürr.   **24:18** Luk 17:31   **24:21** Daniel 12:1; Okaka Amzazirrún Kla 7:14

wagó, ‘Ngakónam, ene Kerriso yóni!’ ó ‘Ngakónam, ene Kerriso módoga!’ oya bóktan amkoman angun-gu. ²⁴ Zitülkus módoga, obae kerriso akó obae prropeta sab togoble. I sab wirrian tulmil akó [basen-koke térrmen] tómbapón kwarile pamkolpam ilklió büliónüm kle-kle kwatódó tótókóm. I ta Godón alearrón pamkolpam ilklió büliónüm kain kwarile. ²⁵ Da módoga, yabü gyagüpdu ki yarilün, ka yabüka ngaen-gógópan ne bóktan kuri pupo ninünüma!

²⁶ “Da yabü pamkolpama ne kürükwata igó nóma nyalnórre igó, ‘Yazilam, wa módogase [ngüin-koke bwóbdü]!’ - e ola tótókgu; ó yabü ne igó nóma nyalnórre igó, ‘Ngakónam, wa yóni, müöt kugupidü!’ - da e ibü amkoman angun-gu. ²⁷ Zitülkus módoga, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, ka sab inzan ngarkwatódó tolkomolo, wamaka aona warri sapóne pülpüldügab, abüsa nólgbabi banikda kókó abüsa nólá bótaoda: blaman pamkolpama sab kürü kóserre.

²⁸ “Da ene ta inzana; büdül büb nega, kekek póyaea ola kwób bazendako.

*Pamkolpamab Oloman Alkomól Tonarr
(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)*

²⁹ “Dümdüman ene müp tonarr kakóm, abüsa sab tümünüm baine. Melpalan ta sab zyón myamem babul yarile. Wimurra sab pülpüldügabi tóbalókle, akó pülpüldü ne arüng klamko, i sab mórrbaengóm bairre akó i tibiób pabo sab bimgütörre. ³⁰ Darrü térrmen tulmil

---

24:27 Luk 17:23-24   **24:28** Luk 17:37   **24:29** Aesaya 13:10;
34:4; Izikel 32:7; Zo-el 2:10, 31; 3:15; Okaka Amzazirrún Kla
6:12-13

sab pülpüldü eserre igó pokó umul bainüm wagó, ‘Pamkolpamab Olom mamka!’ Blaman basirr-basirr bwób-bwób pamkolpama sab yón gyaur kwarile, kürü nóma kóserre tótókde pülpül kwitüm, kólba arüng akó wirrian kómal zyónpükü. ³¹ Wirri arüng mobolzan klaman§ bóktana nóma sidörüke, ka sab kólba anerru zirrtapónónómo blaman bwób-bwób ini tüpdü, solomamtaedó, bolmüötüdü, malubarrdó, akó dorrmetódó, Godón alearrón pamkolpam dar-pan pokodó dakasum.

*[Pig] Nugupan Alap-alap Bóktan
(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)*

³² “Kya pig nugupa yabü kóbó ki umul ninünüm alap-alap bóktane. Oya il tiza óe-óe akó saul nóma bairre, akó küsil pórngaea bamgolóm nóma bairre, da e umul kwarilo wagó: pail* minggüpanana. ³³ Da ene ta inzana, e ini blaman basen-koke elklaza† tómbapónde nóma nósenane, e sab umul kwarilo wagó: Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, alkomól kari pokola, ka kuri tama kókó mamtaedómbla. ³⁴ Ka yabü amkoman pokó byaldóla: ini lüólan pamkolpama sab kokean nurrbarine, kókó ini blaman elklaza sab tómbapórre. ³⁵ Tüp a

---

24:30 Daniel 7:13; Zekarraea 12:10-14; Okaka Amzazirrún Kla 1:7   § **24:31** mobolzan kla, Mórrke-mórrke módoga: trumpet.   * **24:32** pail, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: urur melpal. Mórrke-mórrke módoga: summer. Isrrael bwóbdü küsil pórngaea bamgoldako urur melpal kari pokó nómadako.   † **24:33** elklaza ola pupainda, atang pokó 29 akó 30.

pülpüla sab bamrüki, a kürü ne bóktane sab kokean bamrüke.

*Darrü Olom Umul Babula Ngürr akó Abüs Küp
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)*

³⁶ “Darrü olom umul babula ene ngürr a abüs küp ngarkwat noma semrróne. Kwitüm anerru ta umul kokeako. Akó ka, Aban Olom nótókla, ta umul-kókla. Wata Ab umul tebease.

³⁷ Enezan yarilürr Noan tonarrdó, da enta sab inzan yarile Pamkolpamab Oloman alkomól ngürrdü. ³⁸ Dómdóm ne ngürr kwarilürr wirri naiz naea tótókóm, pamkolpama alo akó anón kwarilürr, kol a pam bumióg kwarilürr, kókó tai ene ngürrdü, Noa tóba wirri butüdü noma bangrinürr. ³⁹ Pamkolpama kokean umul bainóp laróga tómbapón yarilürr, kókó ene wirri naiza noma tamórr. Ibü blaman imarrurr. Sab dadanzan yarile, pamkolpama sab popa ngyaben kwarile bobarrzan, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, noma tolkomolo. ⁴⁰ Nis pam nisa sab ngaon bwóbdü zaget namüli. Darrü sab sipüde, a darrü ma ola amgüte. ⁴¹ Nis kol nisa sab [wit] küp zaze amgün namüli plaoa tómbapónóm. Darrü sab tupude, a darrü ma ola zumgute.

⁴² “Da e ta azil kwarilün, zitulkus e umulkókakla yabü Lod sab nadü ngürr tolkomóle.

⁴³ Da e ini pokoi tai umul koralo: müót olom ne umul noma ki yaril igó, gómol pama nadü abüs küpdü tame, wa igósidi aerr ki yaril, ene gómol pama müót amken-gum. ⁴⁴ Da e ta metat inzan wazilülün, zitulkus ka, Pamkolpamab Olom

nótókla, sab ene ngürrdü tamo, e koke ne ngürr akyandakla.

*Ngambangól [Leba Zaget] Pam akó Ngambangól-koke Leba Zaget Pam
(Luk 12:41-48)*

⁴⁵ “Ngambangól akó [wirri gyagüpítótók] leba zaget pam nótóke, oya wirri pama sab oya ingrine tóba müötan leba zaget kolpam balngomólóm akó ibü alo kla aliónüm dümdüm abüs küp ngarkwatódó. ⁴⁶ Sab kari mørroal koke yarile ene leba zaget pamankü, sab wirri pama nóma tolkomóle, da ini zaget tóbapónde semrróne. ⁴⁷ Ka yabü amkoman pokó byaldóla: wirri pama sab oya tóba blaman elklaza ngabkanóm ingrine. ⁴⁸ A kolae leba zaget pam nótóke, wa sab tóbaka wagó, ‘Kürü wirri pama irrbaindase alkomólóm.’ ⁴⁹ Da wa tóba zaget kamdal akrranóm ugón baine, akó alo a ngyepam anón yarile ngyepam anónan pampükü. ⁵⁰ Da módóga, sab ene leba zaget paman wirri pama igó ngürrdü tolkomóle, wa oya koke ne ngürr akyanda, akó we abüs küpdü, wa umul-kók ne abüs küpe. ⁵¹ Oya sab we amige, wirrianbóka emkóle,[‡] akó taepurrane bóktan pampükü ingrine. I sab ola yón gyaur akó zirrgüp bótak kwarile.

25

Alap-alap Bóktan 10 Ngul Olmalabkwata

[‡] **24:51** wirrianbóka emkóle, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: wirri pama sab oya syórr yangóne.

1 “Ene ngürr, Godón Kingzan Balngomól sab inzan yarile. Darrü ngürr 10 ngul olmala tibiób zyón kla yazebóp, da kol nótó ki zumige, oya akyanóm ogobórr. **2** Ibükagab 5, wa amkoman morroal gyagüpitótók ngul olmal kwarilürr; ngibürr 5, ibü gyagüpitótók tugupurr koralórr. **3** Ene tugupurr gyagüpitótók ngul olmala tibiób zyón kla yazebóp, a oel* sokol ma koke yazebóp. **4** A [wirri gyagüpitótók] ngul olmal nidi kwarilürr, i tibiób dudu oel bele yazebóp zyón klampükü. **5** Kol nótó ki zumige büsai koke tübzilürr, da ene ngul olmal blaman genggorama we yazebórr, utapükü tübarrümürr.

6 “Da irrüb zokrrok, ene pokodó wirri taegwarr yarilürr wagó, ‘Ngakónam! Kol ne pama ki zumige tótókda. Oya akyanóm ugó ogob!’ **7** Ene 10 ngul olmal, i blamana tübarsinürr, tibiób zyón kla wiki tómbapónóp morroal bólmyanóm. **8** Ene tugupurr gyagüpitótók ngul olmala ene wirri gyagüpitótók ngul olmalbóka wagó, ‘Kibü yabióbnüm oeldógab sokol tülinam, zitülkus kibü zyón klama bütamündasko.’ **9** A ene wirri gyagüpitótók ngul olmala ibübóka wagó, ‘Mibü blamanabkü gaodó kokea. Da e ugó ogob ene pamdó, oel nibióbkagab bumiógdako, yabióbkü oel bumiögüm.’ **10** I tibiób oel bumiögümzan ogoblórr, ene kol nótó ki zumige ugón tübzilürr. Oel nibiób kwarilürr, i we ogobórr ene pampükü oya tére bwóbdü. Da mamtaea we murrbausürr.

11 “Ene kakóm, ene tugupurr gyagüpitótók

25:1 Luk 12:35

* **25:3** oel: Ugón kerrsin babul yarilürr.

ngul olmala we tóbakonórr, da we górrgónóp wagó, ‘Wirri pam, wirri pam, gyaurka, kya mamtae tapaku kibünkü!’ ¹² Wa ibüka bóktan igó yalkomólórr wagó, ‘Koke! Ka yabü amkoman pokó byaldóla: ka yabübóka umul-kókanla.’

¹³ “Da e ta azil kwarilün, zitülkus e umulkókakla ngürr akó abüs küp ngarkwat, Pamkol-pamab Oloma sab nóma tolkomóle.

*Aüd Zaget Pamab Alap-alap Bóktan
(Luk 19:11-27)*

¹⁴ “Ene ngürr, Godón Kingzan Balngomól sab inzan yarile. Darrü pama aibwób basirrdü wamlórrma. Wa tóba leba zaget pam darrpan pokodó ngibaunürr. Ibübóka wagó, ‘Ka kólba elklaza yabü tangdó arrbündóla.’ ¹⁵ Wa tóba leba zaget pam tibiób susumüri ngarkwatódó mani nülinóp akó mani tónggapónóm. Darrü wa 5 mani alóp[†] iliónürr, manie murrbausürrün, darrü wa nis, darrü wa darrpan ekyanórr, ene mani küp dódórr ainüm. Da wa we bupadórr darrü basirrdü tótökóm. ¹⁶ Wa 5 mani alóp ne zaget pam iliónürr, wa dümdüman ene mani zagetan ngitanórr akó mani tómbapónóm. Wa akó 5 mani alóp we tómbapónórr. ¹⁷ Wa nis mani alóp noan ekyanórr, wa dümdüman dadanzan yangónórr. Wa akó nis we tónzapónórr. ¹⁸ Wa darrpan noan ekyanórr, wa gumzan yarilürr, da wamórr, tüp kugupi ilüngürr, tóba wirri paman mani ola inikürr.

25:11 Luk 13:25   [†] **25:15** mani alóp, Mórrke-mórrke módóga: talent. Darrpan talent aprrapórr darrpan alóp yarilürr, silba mani küpi murrbausürrün. Oya darrem kari kokea.

¹⁹ “Ibü wirri pama wirri kokrrap nόma ngyabenórr darrü basirrdü, wa akό we tolkomólórr. Wa tόba darrpan-darrpan zaget pampükü mórran-mórran bainürr umul bainüm, oya mania ia zaget koralórr. ²⁰ 5 Mani alόp nόtό yazebórr, tamόrra, oyaka akό ngibürr 5 simarrurr. Oyabóka wagό, ‘Wirri pam, ma kürü 5 mani alόp kliórrü. Ngaka, ka ene 5 mani alόp zagetan nόma ngibtarró, ka akό ngibürr 5 murrnausnarre.’ ²¹ Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagό, ‘Ma morroal tόnggapόna, morroal zaget akό ngambangόl zaget pam! Zitulkus ma ngambangόl zaget pamla kari-kari elklazadό, da ka sab marü wirri elklaza mülino ngabkanόm. Da yao, ugό tūbangri, kürü ene barnginwómpükü ngyaben pokodó.’

²² “Da nis mani alόp nόtό nüpadόrr, tamόrra, oyabóka wagό, ‘Wirri pam, ma kürü nis mani alόp kόkyarró. Ngaka, ka ene nis mani alόp nόma zagetan ngintarró, ka akό nis tόlnaelόrró.’ ²³ Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagό, ‘Ma morroal tόnggapόna, morroal zaget akό ngambangόl zaget pam! Zitulkus ma ngambangόl zaget pamla kari-kari elklazadό, da ka sab marü wirri elklaza mülino ngabkanόm. Da yao, ugό tūbangri, kürü ene barnginwómpükü ngyaben pokodó.’

²⁴ “Darrpan mani alόp nόtό ipadόrr, tamόrra, oyabóka wagό, ‘Wirri pam, ka umulόla ma kari karrkukus pam ta kokela. Didiburrdü kla matό abüldόla, ma koke nόla barit namülnürrü, akό

mató kwób asudóla, ma küp koke ne amarró.[‡]
25 Da ka gum namülnürrü, da marü mani ka tüp kugupidü kolakyarró. Ngaka, marü ene mani ikwóni.'

26 "Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ma kolae zógósan leba zaget olomla! Ma ia igó pokó umulóla igó, didiburrdü kla kótó abüldóla, ka koke nóla barit namülnürrü, akó kótó kwób asudóla, ka küp koke ne amarró?
27 Ma ta kürü mani igósidi mani müötüdü ki ingrina; ka nóma ki tolkomóla, ka kólba mani ki ipüda akó mani müóta kürü manian zaget darrem ki kókyene. **28** Ene mani oyakagab irriknam ama oya ekyenam, 10 mani alóp noanko!
29 Zitülkus módóga, noanko, sab akó oya ene tumum ngibürr iline.[§] Oya sab igósidi ngaru bapón-koke kwarile. A babul noanko, oyakagab sab irrkine, oya kari-kari ne klame. **30** Ene küp-koke zaget pam tümün kwatódó amanikam! Wa sab ola yón gyaur akó zirrgüp bótak yarile.'

Dómdóm Kot Ngürr

31 "Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab Kinga nóma tamo kólba [wirri kómály zyónpükü] akó kólba blaman anerrupükü, ka kólba ene zyónan kingan mórran kla mórran-mórran baino. **32** Ini tüpdü blaman pamkolpama sab kürükä kwób tóbazele. Ka sab nís kwób nangono, [sip]

[‡] **25:24** Leba zaget pama aprrapórr obae pokó bótan yarilürr tóbá wirri pamankwata. [§] **25:29** Ini bóktanan küp módóga: "Nadü pama kürükä morroal zagetóda, ka oya sab ngibürr elklaza ilino ngabkanóm." **25:29** Metyu 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18   **25:30** Metyu 8:12; 22:13; Luk 13:28   **25:31** Metyu 16:27; 19:28

ngabkan pama sipzan amanda [goutüdügab].

³³ Ka sab sip kólba tutul kwata irrbuno, a gout ka sab kólba banól kwata irrbuno. ³⁴ Ka küób Kingan arüngdüğab sab igó bóktono kürü tutul kwata ne pamkolpamko kagó, 'Yao, yabü kürü Aba kuri bles nirre! Balngomól Bwóbdü ugó barrbü, God yabünkü ne kla tólaelórr, ini tüp ugón tónggapónóm nóma yarilürr. ³⁵ Zitulkus móódóga, ka alom nóma namülnürrü, kürü yadi ngakinóp; naem nóma namülnürrü, kürü anónóm yadi kókyenóp. Ka mogob nóma namülnürrü, kürü yabiób müótüdü yadi küngrinóp. ³⁶ Ka mórrkenyórr-koke nóma namülnürrü, kürü mórrkenyórr yadi kómelóp. Ka azid nóma namülnürrü, kürü yadi almil kwarilnürrü, akó tümün müótüdü nóma namülnürrü, kürü yadi angónóm ogobnórró.'

³⁷ "Godón ilküpdu dümdüm nidipko, kürüka sab bóktan salkomólórre wagó, 'Lod, ki wa marü nóma mósenóp, ma alom nóma namülnürrü, da marü ngaminóp, akó ki wa marü nóma mósenóp, ma naem nóma namülnürrü, da marü anónóm mókyenóp? ³⁸ Ki wa marü nóma mósenóp, ma mogob nóma namülnürrü, da ki marü müótüdü müngrinóp? Ki wa marü akó mórrkenyórr-koke nóma mósenóp, da marü mórrkenyórr mómelóp? ³⁹ Ki wa marü nóma mósenóp azid, akó ma tümün müótüdü nóma namülnürrü, da ki marü angónóm ogobnórró?' ⁴⁰ Da ka sab ibüka bóktan yalkomolo kagó, 'Ka yabü amkoman pokó byaldóla: e wa kürü amkoman angun kari zoretódó nóma tónggapónarre, da ene igósidi inzana, e wa ene amkoman

kürüka tólaelarre.'

⁴¹ "Da ka sab ibüka bóktono, kürü banól kwata nidipko, kagó, 'Kürükagabi usi ogob! E amórrorrónakla. Da [metat bólmyan urdú] ugó bamsel, God ne ur setanórr [debólankü] tóba kolae anerrupükü. ⁴² Zitulkus módóga, ka alom nóma namülnürrü, e kürü koke ngakinarre; ka naem nóma namülnürrü, e kürü anónóm koke kókyenarre. ⁴³ Ka mogob nóma namülnürrü, e kürü yabiób müótüdü koke küngrinarre. Mórrkenyórr-koke nóma namülnürrü, e kürü mórrkenyórr koke kómelarre. Ka azid akó tümün müótüdü nóma namülnürrü, e kürü angónóm koke ogobnórró.'

⁴⁴ "Da i sab bóktan salkomólórre wagó, 'Lod, ki wa marü nóma mósenóp, ma naem a alom akó mogob nóma namülnürrü? Ki wa marü nóma mósenóp mórrkenyórr-koke akó azid a tümün müótüdü, da marü koke tangmamt-inóp?' ⁴⁵ Da ka sab ibüka bóktan yalkomolo wagó, 'Ka yabü amkoman pokó byaldóla: e wa kürü amkoman angun kari zoretódó koke nóma tónggapónarre, da ene igósidi inzana, e wa ene amkoman kürüka ta koke tólaelarre.' ⁴⁶ Ene nidipko, i sab metat bólmyan urdú ogobe. Dümdüm ngyaben nidipko, i sab [ngarkwat-koke] arróldó ogobe."

26

*Yesun Büdül Bóktan Ingrinóp
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Zon 11:45-53)*

¹ Yesun blaman umulbain bóktana nómá blakónórr, tóbá umulbain olmalbóka wagó, ² “E umulakla, nis ngürr kakóm sab [Büdül Kórzyón Tórease]. I kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, sab wirri ngi pamab tangdó ugón küngrirre krrosdó amngyelóm.”

³ Wirri prrist akó Zu pamkolpamab [balngomól byarrmarr pama] darrpan pokodó kwób bazenórr Kayapasón wirrian müótüdü. Wa tüób singüldü prrist yarilürr. ⁴ I bóktan we tónggapón kwarilürr Yesun piküpan amiógüm akó büdülümpükü amkalóm. ⁵ Tibióbbóka wagó, “Mi ini poko tóre tonarrdó koke tónggapórrre, zitulkus pamkolpama sab mibüka ngürsilüm kena bainünüm.”

Darrpan Kola Morroal Ilang Idi Yesun Singüldü Ekanórr

(Mak 14:3-9; Zon 12:1-8)

⁶ Yesu ugón Saemonón müótüdü yarilürr Betani basirrdü. Saemon tüób ngaen soso azid pam yarilürr. ⁷ Yesu nómá alo yarilürr, darrü kola ugón katókórr. Wa darrü wirri darrem ingülpü* tónggapórrón bele sidódürr, morroal ilang idipükü. Kari darrem idi koke yarilürr. Ene kola ene idi Yesun singüldü we ekanórr, wazan alom nólgópe banomólórr. ⁸ Oya umulbain olmala nómá osenóp, ibü ngürsila yazeboorr, da i darrpan-darrpan we bóktan kwarilürr wagó, “Wa ia laró zitulkusdü popa akando ini morroal ilang idi? ⁹ Ini idi ne nómá ki sel

---

26:2 Bazeb Tonarr 12:1-27   * **26:7** wirri darrem ingülpü, Mórrke-mórrke mórdóga: alabaster.   **26:7** Luk 7:37-38

irre wirri darrem klamóm, da ene mani küp ama elklaza-koke kolpam ki nülirre!”

10 Yesu umul yarilürr, i laró poko bóktan kwarilürr, da wa ibübóka wagó, “Oya olkomólam! E oya larógóm müp akyandakla? Wa amkoman morroal tonarr tónggapóne kürükä. **11** Zitülkus módoga, elklaza-koke kolpam sab yabüka metat ae kwarile. A ka wa sab yabüka metat ae koke namulo. **12** Wa ene morroal ilang idi kürü bübdü igósidi ekóne, zitülkus wa kürü büb morroal ine gapókdó angrin ngarkwat sab nóma semrróne.[†] **13** Da ka yabü amkoman poko byaldóla: sab kürükwata ini Morroal Bóktan nótó amgol yarile ini tüpdü, wa ta sab ini poko adrrüte, ini kola ne poko tónggapóne. Pamkolpama sab oya igósidi gyagüpi zumaniknórre.”

Zudas Ubi Bainürr Yesun Wirri Pamab Tangdó Angrinüm

(*Mak 14:10-11; Luk 22:3-6*)

14 Da módoga, Zudas Iskarriot, darrü Yesun 12 umulbain olmaldógab, we wamórr wirri pristidü. **15** Ibübóka wagó, “E kürü sab darrem laró kókyenane, ka ne Yesun yabü nóma nókyenónómo?” I oya darrem 30 silba mani küp ilinóp. **16** Ene kakóm, Zudas kwat we yamkülürr Yesun ibü tangdó angrinüm.

26:11 Duterronomi 15:11   † **26:12** Isrrael pamkolpama ene tonarrdó darrü oloman büdül büb ngaen-gógópan morroal ilang idie akó ngibürr morroal ilang klame angangodako, da ene solkwat gapókdó we angrindako.   **26:15** Zekarraea 11:12

*Yesu Tóba Umulbain Olmalpükü Büdül
Kórzyón Alo Elorr
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-14, 21-23; Zon 13:21-30)*

¹⁷ Ngaen-gógópan [Ist-koke Brred Tóre] ngürrdü, umlbain olmala Yesuka togobórr. Oyabóka wagó, “Marü ubi, ki nubó ogobo alo kla tómbapónóm marünkü Büdül Kórzyón Tóre alo alom?”

¹⁸ Yesu tóba umlbain olmal we zirrnápónóp, igó bóktanpükü wagó, “Ugó barrbüñ Zerrusalem wirri basirrdü, da e kubó ola ene pamdó ogobke, e umul noabókamakla. Kubó oya ilamke magó, ‘Umulbain Pama igó yaril wagó, “Kürü abüs küp ngarkwat kuri semrróne. Ka kólba umlbain olmalpükü kubó Büdül Kórzyón Tóre alo marü müötüdü elo-o.” ”

¹⁹ Yesu tóba umlbain olmalzan nilóp, i elklaza we tómbapónóp Büdül Kórzyón Tóre alongaloankü.

²⁰ Irrübazaran tumziklürr, Yesu tóba 12 umlbain olmalpükü alom nólgópe banomólórr. ²¹ I nóma alo kwarilürr, Yesu ibüka we bóktanórr wagó, “Ka yabü amkoman pokó byaldóla: darrüpa yabükagab kalma kürü wirri pamab tangdó wató küngrine.”

²² Umlbain olmala kari gyaur koke koralórr, da i darrpan-darrpana Yesun we imtinónóp wagó, “Lod, ia kótó kokela?”

²³ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “Tóba brred pokó kankü ne nótó

kuri yanggóbóle kübüldü,[‡] da kürü kalma wirri pamab tangdó wató küngrine. ²⁴ Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab narrótoko, wata Godón Wibalómórrón Bóktana enezan bóktanda kürükwata. A Godón ngürsila sab tame ene olomdó, Pamkolpamab Olom wirri pamab tangdó nótó ingrime. Kari morroal koke ki yaril, ene oloma koke ki tómtómóle!"

²⁵ Zudas, Yesun sab wirri pamab tangdó nótó ingrime, wa bóktanórr wagó, "Rrabi,§ ia kótó kokela?"

Yesu bóktan oyaka yalkomólórr wagó, "Ma müób kuri bóktóna."

Lodón Gyagüpi Amanik Alo

(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Korint 11:23-25)

²⁶ I nóma alo koralórr, Yesu dudu brred ipadórr, akó Godón eso akyan kakóm, wa syórr yangónórr. Wa tóba umulbain olmal pokonülinóp ini bóktanpükü wagó, "Ipüdam, eloam; ini kürü bübe."

²⁷ Wa akó waenpükü kübül ipadórr, akó Godón eso akyan kakóm, wa ibü nékyenóp ini bóktanpükü wagó, "Blamana ugó enónam.

²⁸ Ini kürü óe-e. Wirri arüng akyanda Godón [alkamül-koke tónggapórrón bóktan]. Sab abün pamkolpamabkü tópkóne, igósüm God sab ibü kolae tonarr norrgorre. ²⁹ Ka yabü igó byaldóla,

‡ **26:23** Zu pamkolpamab gida yarilürr darrpan zurr kübüldügabi alom. Brred pokonülinóp ini bóktanpükü wagó, "Ipüdam, eloam; ini kürü bübe."

26:23 Wórr Peba 41:9   § **26:25** Rrabi Arram bóktan ngia. Oya küp módo: Umulbain Pam.   **26:28** Bazeb Tonarr 24:8; Zerremaea 31:31-34

ka sab ini waen myamem koke enono, kókó ene ngürrdü, ka sab yenkü küsil waen nómá enono kólba Aban Kingzan Balngomóldó.”

30 Da módoga, i Godón wórr we atop. Ene kakóm, i we ogobórr [Olib Pododó].

Yesu Singül Kwata Bóktanórr Wagó, Pita Sab Oya Yalpine

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Zon 13:36-38)

31 Yesu ibübóka wagó, “Errkya ini ne irrübe, e yabiób büódan kuri ngibtinane kürume. E kubó blamana busuane ó kürü kubó kólbanan kümgütane, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, ‘Ka sab [sip] ngabkan pam büdülümpükü sómkolo, da ene sipa sab popa barsene.’* **32** A kürü sab nómá kürsümüle büdüldügab, da ka sab wamópo yabü singül kwata Galili prrobinsdü.”

33 Pita oyabóka wagó, “Enana i blamana kubó busurre marübókamde, ka marü kokean mimgüto!”

34 Yesu Pitaka we bóktanórr wagó, “Ka marü amkoman pokó ayaldóla: siman karrakarra póyaea ini irrüb bóktan küsil yarile, da ma kalma aüd münüm kalpino igó, ma kürübóka umul-kókla.”

35 Pita oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Ka kubó igó pokó kokean bóttono, ka marübóka umul-kókla. Kürü mankü narrótók ta taia!”

---

* **26:31** sip ngabkan pam wa Yesunbóka apónda, sip wa Yesun mamoan pamkolpambóka apónda. **26:31** Zekarraea 13:7

Akó blaman umulbain olmala ta inzan bóktan kwarilürr.

*Yesu Getsemanim Tóre Ekorr
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)*

³⁶ Ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmalpükü we wamórr darrü bwób, ngi Getsemani. Wa ibübóka wagó, “E ae bobrra, ka wezan tótókdóla tére akom.” ³⁷ Wa tóba aüd umulbain olmal yazeboírr, Pita akó Zebedin nis siman olom nis, Zeims a Zon. Yesun bübdü gyaur akó müp gyagüpítótóka we togobórr. ³⁸ Da wa ibüka we bóktanórr wagó, “Kürü moboküpüdü kari gyaura koke kuri tübangrine, wamaka ka büdülüm kaindóla. E ae bobrra, da dakla aerr koralón kankü.”

³⁹ Wa karianbóka küór amanórr. Wa simbalkalórr, tóba obzek tüp we elkomólórr. Tóre inzan ekorr wagó, “Kürü Ab, marüka ne tai nóma yarile, kürü ini wirri azidüdüma ódódgu.[†] A kürü ubia koke ki tómbapó, wata marü ubie.”

⁴⁰ Yesu we tolkomólórr, ó wa tóba aüd umulbain olmal utüdi tómrrónóp. Wa Pitaka bóktanórr wagó, “E ia gaodó koke kwarila kankü aerróm darrpan abüs küp ngarkwatóm? ⁴¹ E dakla wazilülün ó dakla tére okolón, igósüm darrü klama yabü kolae tonarr tómbapónóm koke ki nolngomólnónóm. Yabü samuan ubi asine dümdüman elklaza tómbapónóm; büban ma arüng babula.”

⁴² Yesu akó nis ngim we wamórr dadan pokodó térem. Wagó, “Kürü Ab, marü ubi koke nóma

---

[†] **26:39** kürü ini wirri azidüdüma ódódgu, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: ma ini kübül sipa kürükagab.

yarile ini müp kürükagab apadóm, da inzan ki yarilün: ka sab azid aengo. Wata marü ubia ki tómbapó!” ⁴³ Wa nis ngim nóma tolkomólórr tóba aüd umulbain olmaldó, wa akó ibü utüdi tómrrónóp, zitülkus ibü uta barüm yarilürr; tibiób ilküp kokean nomgolóp.

⁴⁴ Wa ibü aüd ngim nóma nümgütóp tére akom, wa akó dadan bóktan opor bóktanórr. ⁴⁵ Wa umulbain olmaldó nóma tolkomólórr, wa ibüka we bóktanórr wagó, “E wata ia utakla akó ngón ngabagóngdakla? Ngakónam, ene abüs kùp kuri semrróne. I kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, kolae tonarr pamab tangdó angrindako. ⁴⁶ Bazeb, mi nau! Ngakónam, ene pam módogá, kürü kubó wirri pamab tangdó nótó küngrine!”

Yesun Gazirr Pama Amigóp

(*Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Zon 18:3-12*)

⁴⁷ Yesu tóba umulbain olmaldózan bóktan yarilürr, Zudas, darrü ene 12 umulbain olmaldógb, ugón tübzilürr wirri gazirr pam ngoropükü, tibiób gazirr turrik akó kubidampükü, Yesun amiógüm. Wirri prrist akó Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pama ibü zirrnápónóp. ⁴⁸ Oya wirri pamab tangdó nótó ingrine, wa ngaen-gógópan umul ninóp wagó, “Ka ne nadü olom ipruko, da módogá, ene olom. Oya amigamke!”

⁴⁹ Da módogá, Zudas wata dümdüman we wamórr Yesuka. Oyabóka wagó, “Umulbain Pam, paud marüka asi ki yarilün!” Da oya we iprukürr.

⁵⁰ Yesu oyabóka wagó, “Gódam, ma ne kla tónggapónóm tama, da ma tónggapó!”

Da módóga, ene gazirr pama Yesun minggüpanan togobórr, da tange karrkukus we amigóp. ⁵¹ Darrpan olom Yesukü nidi kwarilürr, wa tóba gazirr turrik irruanórr, da singüldü prristan [leba zaget] paman güblang we itülürr. ⁵² Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Moba gazirr turrik tóba pokodó yalkomól! Gazirr turrik nidi amorrandako gazirrum, ibü ta sab turriki ekrrórre. ⁵³ Ma ia umulkókla wagó, ka ne kólba Abdó nóma ki górrgóna kólba tangamtinüm, wa dümdüman abün gazirr anerru ki zirrtapórre? ⁵⁴ Ka ne nóma ki górrgóna, da igósidi kürü büdül tonarra koke tómbapóne, Godón Wibalómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, ene tonarra ki tómbapó!"

⁵⁵ Ene tonarr, Yesu ene pamkolpamab ngorodó we bóktanórr wagó, "È wa gazirr turrik a kubidampükü kürü amiögüm iade togoba, wamaka ka gazirr-gazirr gómól pamla?[‡] Blaman ngürrzan ka go yenkü mórran namülnürrü umul bainkü [Godón Gyabi Müótan] kal akólorrón pul basirrdü, da e ma kürü koke kümigarre. ⁵⁶ Da blaman ini elklaza igósidi tómbapondako, Godón Bóktan küppükü ainüm, wa prropetódó ne poko bóktanórr wialómóm."

Da módóga, blaman umulbain olmala oya ola amgütóp, da i we busuóp.

[‡] **26:55** gazirr-gazirr gómól pamla: Grrik bóktan oporan darrü küp módóga: Rrom pamdó bóka bamgün gazirr pam.   **26:55**
Luk 19:47; 21:37

Yesun Wirri Pamdó Idüdóp
(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Zon 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Yesun nidi amigóp, oya we idüdóp singüldü prrist Kayapasón müötüdü. Ene pokodó, Mosesón gida umulbain pam akó balngomól byarrmarr pama we kwób bazelórr. ⁵⁸ Da Pita ibü solodó barrkyanan kan akyalórr, kókó tai singüldü prristan kal akólorrón pul basirrdü we bangrinürr. Wa we mórran-mórran bainürr Godón Gyabi Müót ngakan pampükü, asenóm wagó, kubó laróga tómbapóne Yesuka. ⁵⁹ Da müót kugupidü, wirri prrist akó blaman Zu balngomól byarrmarr pama[§] obae bóktanan küp amkün koralórr Yesun büdülümpükü amkalóm. ⁶⁰ Enana abün pamkolpama obae bóktan oyakwata we büdrrat kwarilürr, i darrü küp koke esenóp. Dómdóm nis pam nisa zamngórri. ⁶¹ I bóktarri wagó, “Inipa igó bóktanórr wagó, ‘Ka gaodómla Godón Gyabi Müót algatóm akó aelóm aüd ngürr kakóm.’”

⁶² Singüldü prrista we zamngólórr. Yesunbóka wagó, “Marü ia alkomól bóktan babula? Ini pama marükwata ne poko bóktandako?” ⁶³ Da Yesu ma piküp bain yarilürr. Singüldü prrista akó oya imtinürr wagó, “Mi ne metat ngyaben Godón [ótókdakla], ka marü ayaldóla oya ngidü, amkoman poko adrratóm. Kibü kóbó tüzazilnüm: ia ma ene [Kerrisola], Godón Olom?”

---

§ **26:59** Blaman Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pamab kwóbbazen, oya ngi módóga Grrik bóktane: Sanhedrin. **26:61** Zon 2:19

64 Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “Mazan namüla. Da ka yabü blaman byaldóla: ini tonar-rdógab e sab kürü kósenane, Pamkolpamab Olom nótókla, mórrande wirri pabodó, Wirri Arüng Godón tutul tangdó, ó pülpül pokopükü tótókde kwitüdügab!”

65 Ene pokodó, singüldü prrista tóba tumum mórrkenyórr we atürrürr ngürsilanme akó we bóktanórr wagó, “Wa Godón ngi kulainda! Mi myamem darrü oloman bóktan koke arrkrrurre oyakwata. E oya bóktan kuri barrkrrua: wa Godón ngi kuri kulaine! **66** Yabü gyagüpítótók ia negako?”

Blaman ene pama bóktan yalkomólóp wagó, “Wa ngarkwatódóma büdülüüm!” **67** Ngibürr pama oya we gwerr atóng kwarilürr obzekdó akó tibiób tang kubidame we emkalnóp. Ngibürra oya obzek tang o-e emkalnóp, **68** da oya we imtinónóp wagó, “Kerriso-e, ma ne amkoman prropet nóma namulo, ma kibüka kóbó tópta: marü ia nótó mómkóle?”

Pita Yesun Yalpinürr

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Zon 18:15-18, 25-27)

69 Pita wata kalkuma mórran yarilürr, kal akólórrón pul basirrdü. Darrü zaget ngul oloma oyaka we katókórr. Oyabóka wagó, “Ma ta Yesukü asi namülnürrü, ene Galili olom!”

70 Pita we balpinürr blamanab obzek kwata wagó, “Ka umul-kókla ma wa ia laró pokobóktandóla.” **71** Da wa kal akólórrón pul basirr

amgatórr, ama barrbüñ mamtaedó wamórr. Akó darrü zaget ngul oloma Pitana ola esenórr. Ola nidi kwarilürr, ibübóka wagó, "Módóga! Ene pam Yesukü asi yarilürr, ene Nazarret olom."

⁷² Pita akó karrkukusande balpinürr wagó, "Ka amkoman ene pambóka umul-kókanla!"

⁷³ Akó wirri ngarkwat babul, ola nidi bórranglórr, Pitaka togobórr. Oyabóka wagó, "Amkoman, ma ta darrü módóglä, zitülkus ma Galili olomla. Ki marü moba bóktandógab amzyatódakla."

⁷⁴ Da módóga, Pita we bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla! Kürü God ki kómórr, ka ne obae nóma namulo! Ka amkoman ene pambóka umul-kókla!"

Tai ene pokoadó, karrakarra póyaea we bóktanórr. ⁷⁵ Da Pita Yesun ene bóktan poko ugón gyagüpi amanikürr wagó, "Siman karrakarra póyaea bóktan küsil yarile, da ma kalma aüd münum kalpino magó, ma kürübóka umulkókla." Da Pita ene müót pul basirrdügab pulkaka burruanórr, da wirribóka yónüm we bainürr.

27

Yesun Paelatka Idüdóp

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Zon 18:28-32)

¹ Irrbianande, blaman wirri prrista Zu pamkol-pamab [balngomól byarrmarr pampükü] bóktan we ingrinóp Yesun büdülümpükü amkalóm. ² Da

i Yesun sye-i amarükóp, we idüdóp, Rrom gabenan tangdó ingrinóp, ngi Paelat.*

*Zudas Tóba Bómkalórr
(Apostolab Tórrmen 1:18-19)*

³ Zudas, Yesun wirri pamab tangdó nótó ingrinürr, oya kari gyaura koke simiógürigó nóma umul bainürr wagó, Yesun kubó emkórre büdülämpükü. Da wa ene 30 silba mani küp igósidi yakonórr wirri prrist akó balngomól byarrmarr pamdó. ⁴ Zudas ibübóka wagó, “Ka amkoman kolaean tonarr tónggapóna! Wa amkoman darrü kolae tonarr koke tónggapónórr, da ini pam yabü tangdó kótó ingrina büdüläum!”

Ene pama Zudasónbóka wagó, “Ini wa kibü müp koke-e! Ene wa marü müpe!”

⁵ Zudas ene mani küp [Godón Gyabi Müótüdü] amanórr, da we wamórr, sye-i gepko byamrókórr, da büdüla we olean yarilürr.

⁶ Wirri prrista ene mani küp dakainóp. Da i bóktónóp wagó, “Ini amkoman gyabia inzan mani küp Godón Gyabi Müótan manipükü dayónüm, zitulkus ene Galili paman óea kubó tópkóne ini manianme.” ⁷ Da i bóktan ingrinóp, ene manie darrü paman tüp pokó amiógüm, mariti alongalo elklaza nótó tólbael yarilürr. Ene tüp pokó mogob pamab gapók baliüng bwób ki yaril. ⁸ We zitulkusdü, ene tüp pokó ngi we

---

* **27:2** Paelat Zudia akó Samarria prrobinis nis alngomól pam yarilürr. Wa Rrom pam yarilürr. **27:3** Apostolab Tórrmen 1:18-19

ngyesilóp “Óepükü Tüp Poko,” akó errkya[†] wata ngiliandako.

⁹ Ngaen prropeta Zerremaeazan bóktanórr, küppükü bainürr, wagó, “I ene mani küp yazebóp, Isrrael pamkolpama ne ngarkwat ingrinóp oya büb amiógüm. ¹⁰ Ene manie darrü oloman tüp pokó we amigóp, alongalo elklaza mariti nótó tómbapón yarilürr, kürü Lod iazan kyalórr.”

*Paelat Yesun Amtin Bóktan Poko Imtinürr
(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Zon 18:33-38)*

¹¹ Yesu Paelatón obzek kwata zamngólórr, Rrom gabena ugón wató yarilürr. Oya imtinürr wagó, “Ia ma Zu pamkolpamab king módóglá?”

Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Ma kuri bóktóna.” ¹² Wirri prrist akó balngomól byarrmarr pama Paelatka Yesun kotóm ain bóktan nómá aman kwarilürr, Yesu myamem bóktan koke yalkomólórr.

¹³ Da Paelat oyabóka wagó, “Ia ma arrkrudóla, marü blaman ne kotóm ain bóktan amandáko?”

¹⁴ Yesu myamem bóktan koke yalkomólórr, da Paelat igósidi abün-abün gyagüpitótók yazebórr.

Yesu Tóba Büdül Bóktan Ipadórr

(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Zon 18:39-19:16)

¹⁵ Blaman pailzan [Büdül Kórzyón Tóredó], Rrom gabena darrpan pam tümün müótüdüğab irrualórr pamkolpamab ubi ngarkwatódó.

[†] **27:8** Ene errkya bóktan opora ene tonarrbóka apónda, Metyu ini peba ugón wialómóp.   **27:10** Zerremaea 32:6-9; Zekarraea 11:12-13

¹⁶ Ene ngürrdü, darrü umulürrün kolae pam asi yarilürr tümün müötüdü, oya ngi Barrabas. ¹⁷ Pamkolpama darrpan pokodó nóma kwób bazenórr, Paelat ibü nümtinóp wagó, “Yabü ubi iada: ia ka nadü pam irruno tümün müötüdüğab? Barrabas, ta ia Yesu, [Kerrisobóka] noan ngiliandako?” ¹⁸ Wa umul yarilürr igó, wirri prrista Yesun igósidi ekyenóp, zitülkus ibü gyagüp kolaea ekrranórr, zitülkus abün pamkolpama Yesuka atan kwarilürr.

¹⁹ Paelat tóba zazan mórran klamdózan mórran yarilürr, oya kola bóktan zirrapónórr wagó, “Ene kolae tónggapón-koke pam elkomól! Ini irrüb kürü nusdü ka kari müpdü ta koke namüla oyabókamde.”

²⁰ Da wirri prrist akó balngomól byarrmarr pama, pamkolpam gyagüpítótók we nókyenóp Paelatón atom Barrabasón tümün müötüdüğab arruanóm akó Yesun büdülümpükü amkalóm.

²¹ Paelat pamkolpam nümtinóp wagó, “Ini nis pam nisdüğabi, ka tümün müötüdüğab nadü pam irruno yabünkü?”

I bóktan yalkomólóp wagó, “Barrabas!”

²² Paelat akó pamkolpam we nümtinóp wagó, “Ia ka dama Yesun ia yangono, Kerrisobóka noan ngiliandako?”

I blamana bóktan yalkomólóp wagó, “Oya krrosdó emngyelam!”

²³ Paelat ibü nümtinóp wagó, “Iade? Wa ia tai laró kolae tónggapónórr?”

Da pamkolpama wata wirri taegwarróm we inóp wagó, “Krrosdó emngyelam!”

24 Paelat nóma ngakanórr wagó, wa gaodó koke yarilürr darrü kla tónggapónóm Yesun tangamtinüm - pamkolpama gazirrüm kena bainüm - wa nae itürr, tóba tang pamkolpamab obzek kwata we bagulürr. Wa ibübóka wagó, “E ne poko tónggapóndakla, ene paman büdül müp sab kótó koke ipudo. Sab yabü müp yarile!” **25** Pamkolpam blamaná bóktan yalkomólóp wagó, “Ene paman büdül müp sab kibüka ki yarilün akó kibü olmaldó!”

26 Da Paelat Barrabasón ibünkü we irruanórr tümün müótüdügabi. Da wa gazirr pam we nilóp Yesun kus pokopükü sye-i‡ ailüm. Olgabi wa oya ngibürr gazirr pamab tangdó we ingrinürr krrosdó amngyelóm.

*Gazirr Pama Yesun [Tiz Yangónóp]
(Mak 15:16-20; Zon 19:2-3)*

27 Da módoga, Paelatón gazirr pama Yesun we idüdóp gabenan wirri müótan kal akólórrón pul basirrdü. I tibiób blaman kamdal we ngibaunóp Yesun kal-kal angónóm. **28** Oya tumum mórrkenyórr enólóp, ama akó óe-óe mórrkenyórr tupo ngarkwat we atenóp. **29** I akó oya singül müóngdur we elóp térez-tórez nugup tizi, da i oya singüldü we emngyelóp. Tutul tangdó go tupuru ingrinóp. I tibiób wakósingül nümgünóp, oya we yagürnóp, amkoman moboküpi-koke, a i

---

27:24 Duterronomi 21:6-9   ‡ **27:26** kus pokopükü sye lar sopae-e tónggapórrón syea, kalmítzan aelórrón, pepeamđó kus poko akyarrón. Kolae tonarr tómbapón pam, ibü akrran klama. Mórrke-mórrke módoga: whip ó flog.

oya tiz yangónónóp wagó, "Ma wirri kokrrap ki ngyaben namüla, Zu pamkolpamab king!"[§]
 30 Da i oya akó gwerr we atóngnóp akó tupuru oya tangdó kla ipüdóp, da singül we emkálnóp.
 31 Ibü nómá blakónórr oya tizangóna, da i oya ene óe-óe mórrkenyórr we ininóp, ama akó tóba mórrkenyórr oya we amelóp. Da i oya we idüdóp krrosdó amngyelóm.

Yesun Krrosdó Emngyelóp

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Zon 19:17-27)

32 I nómá bauslürr Zerrusalem wirri basir-
 rdügab, i darrü Saerrin wirri basirr pam we em-
 rrónóp, ngi Saemon, da gazirr pama oya arüng-
 arüng we zirrapónóp Yesun krros bügasilüm.
 33 Solodó, i darrü pokodó babzilürr, ngi Gol-
 gota (oya küp módóga: "Singül Kakan Bwób
 Poko").*   34 I oya waen akyanóm kain ko-
 ralórr anónóm, darrü kapan klampükü yarris-
 arri apórrón. Nómá apókórr, da bangónórr
 anónóm.[†]

35 Oya krrosdó we emngyelóp. Ene kakóm,
 i tibiób ngipükü nugup poko aman kwarilürr
 basenóm wa, Yesun mórrkenyórr poko nidi
 ki yazebrre. Inzan kwata i oya mórrkenyórr
 we arrgrütóp tibióbkü.   36 Ene kakóm, i we
 bobrranórr, oya ngakanóm.   37 Oya sisingül

---

§ 27:29 Ene tonarrdó, Zu kinga tupuru omrralórr, akó óe-óe
 mórrkenyórr ó gold müóngdur püti bain koralórr. * 27:33
 Aprrapórr ini pokoan ngi Singül Kakan Bwób Poko yarilürr,
 zitülkus pelo yarilürr singül kak obzeksyókpükü. † 27:34 Ene
 waen bidal akyan anón kla yarilürr.   27:34 Wórr Peba 69:21

27:35 Wórr Peba 22:18

darrü nugup pósek emngyelóp, wialómórrón ini bóktan opore, oya ne bóktana büdüldü ingrinürr wagó, "Ini wa Yesue, Zu pamkolpamab King." ³⁸ Da ene pokodó, i ta nis gazirr-gazirr góómól pam nis tibiób krrosdó nómngyelóp Yesukü, darrü oya tutul kwata, darrü oya banól kwata.

³⁹ Pamkolpama nidi bórrgrrat-tórrgrrat kwarilürr, oya kle-kle yalnónóp. Tibiób singül bóngapnóp igó bóktankü wagó, ⁴⁰ "Ma módogla, Godón Gyabi Müót nótó ki ilgüte akó ma aüd ngürr kugupidü ki ela! Moba kóbó zid bai! Ma ne Godón olom nómadóla, da krrosdóágab ugó tibi!"

⁴¹ Dadan ngarkwatódó, wirri prrist, Mosesón gida umulbain pam, akó balngomól byarrmarr pama Yesun we tiz yangónónóp wagó, ⁴² "Wa ngibürr zid bain yarilürr, da wa ma gaodó kokea töba zid bainüm! Ia wa Isrrael pamkolpamab kinga, be? Errkyadan ugó kóbó ki tibi ene krrosdóágab. Mi oya amkoman kubó igósidi yangurre! ⁴³ Wa Godón amkoman angunda. God oya ki zid syó errkyadan, Godón ubi ne asi nómá yarile oyaka, zitülkus wa igó bóktanórr wagó, 'Ka Godón olomla.' "

⁴⁴ Ene gazirr-gazirr góómól pam nisa, Yesun kabe-kabe tibiób krrosdó amngyelórrón nidi namülnürri, oya ta dadanzan kle-kle yalnórri.

*Yesu Nurrótókórr
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Zon 19:28-30)*

27:39 Wórr Peba 22:7; 109:25   **27:40** Metyu 26:61; Zon 2:19

27:43 Wórr Peba 22:8

45 Abüs singülküp nóma semrranórr, tümüna blaman bwób ngaslaorr. Ene tümüna aüd abüs küp ngarkwatóm wamórr. **46** Abüs aüd küp ngarkwat nóma semrranórr simam, Yesu wirri gyagüpi we taegwarr apónórr wagó, “*Eli, Eli, lama sabagtani?*” Oya küp móódoga: “Kürü God, kürü God, ma kürü iade kolkomóla kólbanan?”

47 Ngibürr kolpama ibükagab, ola nidi bórrang kwarilürr, oya bóktan nóma barrkrrurr, da we bóktónóp wagó, “Wa Ilaezan‡ nyaunda.” **48** Dümdüman darrüpa busorr, mórrkenyórr pokozan kla§ ipadórr, muran waendó yanggóbólórr, aul pepeamdó amrókórr, da oya ekyanórr ausüm.

49 A ngibürra we bóktónóp wagó, “Kubó, mi kya kóbó ngakónónóm, Ilaeza ia kubó tame oya zid ainüm.”

50 Yesu akó wirri gyagüpi taegwarr apónórr, tóba dómdóm ngón we semanórr, da narrótókórr.

51 Da móódoga, Godón Gyabi Müót kugupidü ne wirri adrratórrón mórrkenyórra* olean yarilürr, tebe aodó nis ór we bangónórr, tai kwitüdüğabi kókó tüp. Tüpapükü mórrbaengórr, wirri ingülküpapükü órpókal

---

27:46 Wórr Peba 22:1 ‡ **27:47** Ilaeza: Ibrru bóktane ini ngian gyagüp darrpan tonarrea eli. § **27:48** mórrkenyórr pokozan kla, Mórrke-mórrke móódoga: sponge. Kübül akó spun bagul klama. **27:48** Wórr Peba 69:21 * **27:51** Ene wirri adrratórrón mórrkenyórra Godón Gyabi Müótan Amkoman Gyabian Bwób ngarkwat angrinda (Mórrke-mórrke móódoga: Holy of Holiest). Wata singüldü prrista kubó tebe bangrile ene pokodó darrpan mün blaman pailzan. **27:51** Bazeb Tonarr 26:31-33

bangónóp. ⁵² Gapókapükü tapabakuóp, akó ngaen abün ne Godón amkoman angun pamkolpam kwarilürr, nidi narrbarinürr, God ibü ugón irsinürr arroldó. ⁵³ I tibiób gapók nümgütóp. Yesun arsümül tonarr kakóm, i blamanana Zerrusalem we barrbünürr, Godón gyabian wirri basirrdü. Ibü abün pamkolpama nosenónóp.

⁵⁴ Gazirr pamab kopo ngakan wirri pam tóba gazirr pampükü Yesun nidi ngakan kwarilürr, i tüp mórrbaengde nóma esenóp akó blaman ne tórrmen tulmila tómbapón kwarilürr, i blaman kari gum koke korálórr. I blamanana inzan bóktónóp wagó, "Amkoman, wa Godón olom yaril!"

⁵⁵ Ene pokodó abün kol kwarilürr, barrkyanan kandógabi nidi azil kwarilürr, Yesun Galiligabi nidi mamoanónóp oya tangamtinüm. ⁵⁶ Inkü we kol korálórr: Merri Magdalin,[†] Merri, Zeims a Zosep ibü aip nótó warilürr, akó Zebedin olom nisab aip.

Yesun Gapókdó Ingrinürr

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Zon 19:38-42)

⁵⁷ Simaman nóma yarilürr, darrü mórrrel pama ugón tübzilürr, ngi Zosep. Wa Arrimatia wirri basirr pam yarilürr, Yesun darrü umulbain olom.

⁵⁸ Wa Paelatka we wamórr, da Yesun büdül bübüüm we yatorr. Paelat arüng bóktan zirrapónórr wagó, Yesun büb Zosepón akyanóm.

⁵⁹ Zosep büb ipadórr, da wirri darrem baeb tóman-koke mórrkenyórri we errgótanórr, ⁶⁰ da

† 27:56 Magdalin, oya küp mórdóga: Magdala basirr olom.

27:56 Luk 8:2-3

gapókdó we ingrinürr, tóbankü ngaensingülan ne kla ilüngürr karrkukus ingülküpdü. Da wa ene gapók mamtae murrausüm wirri ingülküp we yanenórr. Da wa ae wamórr. ⁶¹ Merri Mag-dalin, akó darrü Merri ola mórran namülnürri, obzek ma gapókdó.

Gapók Ngakan Pam

⁶² Yesun ne ngürr emkólóp, ugón dómdóm elklaza tómbapón ngürr[‡] yarilürr. Ene ngürr kakóm ma ibü [Sabad] ki yaril. Wirri prrist akó Parrisia Paelatón asenóm ugón ogobórr. ⁶³ Oyabóka wagó, “Wirri pam, kibü kuri ngambangóle, ene ilklió bülión pam ne arról nóma yarilürr, wa igó bóktanórr wagó, ‘Ka sab aüd ngürr kakóm büdüldügab ugón türsümulo.’ ⁶⁴ Da arüng bóktan ugó nökyenónóm oya gapók tai murrausüm akó morroal ngakanóm, ngarkwat kókó aüd ngürra nóma bobrrone. Oya umulbain olmalab sab gaodó koke ia yarile, oya büdül büb gómol-gómol apadóm akó pamkol-pamdó bóktanóm wagó, ‘God oya büdüldügab kuri irsümüle.’ Ini dómdóm ilklió bülión bóktan sab wirri kolae yarile. Ngaen-gógópan kla wa tai wirri kolae koke yarilürr.”§

[‡] **27:62** dómdóm elklaza tómbapón ngürr Prraede ngürr yarilürr. **27:63** Metyu 16:21; 17:23; 20:19; Mak 8:31; 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33   § **27:64** Zu wirri ngi pamab gyagüpítótók igó yarilürr: ngaen-gógópan ilklió bülión igó yarilürr wagó, Yesu tóba zidbain pambóka ngiblianórr. Dómdóm ilklió bülión ma igósa: Yesu tóbabóka wagó: “Ka sab büdüldügab türsümulo aüd ngürr kakóm.”

65 Paelat ibübóka wagó, "Gazirr pam yazebam, da ugó ogob. Ene gapók morroal ngakan ki kwarilün yabü gyagüpítótók ngarkwatódó."

66 Da i we ogobórr, ene gapók mamtaedó ne ingülpü yarilürr, wirri karrkukus sye-i arümóp anen-gum akó pama gapókdó bangrin-gum. Gazirr pam ola bimgütóp gapók ngakanóm.

28

Yesun Büdüldügab Irsümülürr

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Zon 20:1-10)

1 [Sabada] noma blakónorr, udaian ngaengóbópan ngürrdü,* irrbianande, sisa noma balgóñ yarilürr, Merri Magdalín akó darrü Merri gapók angónóm aurürüri. **2** Da móðoga, tüpa wirri arüngi we mórrbaengórr, zitülkus Lodón darrü anerrua kwitümgabi we tübinürr. Wa gapók minggüpanandó wamórr, da ene ingülpü we yanenórr mamtaedógab. Tüób wa we mórran-mórran bainürr ene ingülpü kwitudü. **3** Oya büb a obzek igó yarilürr, wamaka aona warri amanda. Oya mórrkenyórра ongang bapólórr wamaka gabüplian pülpül pokoa. **4** Gapók ne gazirr pama ngakan koralórr, ibükä kari gum tórrngón koke yarilürr, da i büdül pamzan bainóp.

5 Da anerrua ene kolbóka wagó, "E gumgu. Ka umulóla e Yesun amkündakla, krrosdó noan emngyelóp. **6** Wa aini babula, zitülkus oya kuri irsümüle, wa tüób enezan yarilürr. Da yao, ene pokoa ngakanóm togob, oya büb ne angrirrún

---

* **28:1** Udaian ngaengóbópan ngürr Sande ngürr yarilürr.

yarilürr. ⁷ Da büsai-büsai ugó ogob errkyadan. Oya umulbain olmal umul-umulan ngintinamke magó, ‘God oya büdüldügab kuri irsümüle! Wa Galili tótókdase yabü singül kwata. E kubó oya ola esenane!’ Ka yabü umul-umulan ngitanóm tama.”

⁸ I gum tórrngónkü büsai-büsai we aurürri gapókdágab. Ibü bübdü ta wirri bagürwóma tübangrinürr, da we busorri umulbain olmal umul-umulan ngibtanóm.

⁹ Da módoga, i umulbain olmal umul-umulan ngibtanóm nóma aurrnürrima, da Yesukü basenóp. Ibübóka wagó, “Paud yabüka asi ki yarilün!” Da i oyaka we aurürri, wakósingül nulkamürri, oya wapór nis nómoarri, oya [ótókóm]. ¹⁰ Yesu ibübóka wagó, “E gumgu; ugó aurram kürü zonaretal umul-umulan ngibtanóm, Galili tótókóm. I kürü sab ola kóserre.”

Gapók Ngakan Pamab Bóktan

¹¹ Ene kola nóma ogoblórr, da módoga, gazirr pam, gapók nidi ngakanónóp, i ta we bakonórr Zerrusalem wirri basirrdü. Wirri prristab umulüm, blaman poko adrrütóp gapókdó ne klama tómbapónóp. ¹² Wirri prrist akó [balngomól byarrmarr pama] darrü bóktan akó we tónggapónóp, da wirri ngarkwat mani gazirr pam nókyenóp. ¹³ Ibübóka wagó, “E sab igó kwarilünke magó, ‘Yesun umulbain olmala irrüb togobórr a büdül büb ugón sipüdóp, ki ut nóma korálórr.’ ¹⁴ Gabena ne ini bóktan nóma arkrue, ki sab oya gyagüpítótók yalüngrre kibü

amkoman angunüm, da yabüka sab darrü müp babul yarile.”[†]

15 Ene gapók ne gazirr pama ngakan koralórr, ene mani ipüdóp, da wirri ngi pamab bóktan mamunóp, ibü enezan nilóp.

Da Zu pamkolpama ene bóktan[‡] metat ayodako, tai ene ngürrdüğab ngarkwat kókó ta errkyá.

*Yesu Tóba 11 Umulbain Olmal Godón Morroal
Bóktan Büdrratóm Zirrnápónóp
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Zon 20:19-23;
Apostolab Tórrmen 1:6-8)*

16 Ene 11 umulbain olmala Galili we ogobórr, ene pododó, Yesu ibü enezan nilóp ola tótókóm.

17 I oya nóma esenóp, i wakósingül we nümgünóp oya agürüm. A ngibürr wa gyagüp-gyagüp koralórr wagó, “Ia amkoman watóke?”

18 Yesu ibü minggüpanan nóma tamórr, ibübóka wagó, “Kürü Aba blaman ene balngomól arüng kókyanórr, kwitüm akó tüpdü. **19** Da e igósidi ugó ogob pamkolpamdóma bwób-bwób. Sab kürü umulbain olmalóm ninamke, ibü [baptaes bainkü] Aban ngidü, Oloman ngidü akó Godón Samuan ngidü, **20** akó ibü umul bainkü blaman bóktan karrkukus amorranóm, ka yabüka ne pokó arüngi bóktan namülnürrü mamoanóm.

[†] **28:14** Rrom gazirr pama zaget bwóbdü nóma umtule, oya darrem wata módoğa: büdül. [‡] **28:15** Ene obae bóktan módoğa: Yesun umulbain olmala Yesun büb gómól-gómól ipüdóp, gapók ngakan pam ut nóma kwarilürr. **28:16** Metyu 26:32; Mak 14:28   **28:19** Apostolab Tórrmen 1:8

Metyu 28:20

clxix

Metyu 28:20

Da móðóga, ka sab yabüka asi namulo metat,
kókó tüpan blakón tonarra nómá tame.”

Metyun Peba aini blakónda.

Godón Buk
Portions of the Holy Bible in the Gizrra language of
Western Province, Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Gizrra long Niugini

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gizrra

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-02-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 13 Dec 2023

d83b2e14-c797-5499-b582-de63912ac614